

რევაზ შენგელია
მეგი ანანიძე

ჟუჟუნა ნიკლაური
ნათია შენგელია

**ინვესტიციების რთული ეროვნული
ბიზნესის განვითარებაში და
ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის
ამაღლებაში**

გამომცემლობა „უნივერსალი“
თბილისი 2017

რევაზ შენგელია, ჟუჟუნა ნიკლაური, მეგი ანანიძე, ნათია შენგელია – ინვესტიციების როლი ეროვნული ბიზნესის განვითარებაში და ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაში

გვ. 168. გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბილისი, 2017.

ცივილიზებული საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ინვესტიციების სოციალურ-ეკონომიკური არსი მდგომარეობს არა მხოლოდ მის მომგებიანობაში, არამედ ამასთან ერთად, მის სოციალურ ორიენტაციაში. გამომდინარე აქედან მონოგრაფიაში მოცემულია ინვესტიციების მიზნობრიობის ახლებური ხედვა. მოცემულია საინვესტიციო გარემოზე მოქმედი ფაქტორების ახლებური ხედვა. გაკეთებულია დასკვნა, რომ ინვესტიციები მხოლოდ მაშინ შეასრულებს ეკონომიკის, სამამულო ბიზნესის განმავითარებელ დადებით როლს, როდესაც: ქვეყნის მასშტაბით დამყარდება ოპტიმალური თანაფარდობა უცხოურ და ადგილობრივ ინვესტიციებს შორის და ქვეყანა ძირითადად არ იქნება დამოკიდებული უცხოურ კაპიტალზე; შესაბამისად, უზრუნველყოფილი იქნება მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესება, ამაღლება და რიგი სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრა; წარმოჩენილია უცხოური ინვესტიციების მნიშვნელოვანი როლი ეროვნული ბიზნესის განვითარებაში, დასაბუთებულია ტურისტული, ფარმაცევტული ბიზნესის განვითარების პერსპექტივები.

სამეცნიერო რედაქტორი: **პარმენ ლემონჯავა**, ემდ, სტუ პროფესორი

რეცენზენტები: **ნანა ოქრუაშვილი**, ედ, თსუ ასოცირებული პროფესორი
აკაკი გვარუციაძე, ედ, სტუ ასოცირებული პროფესორი

© რ. შენგელია, ჟ. ნიკლაური, მ. ანანიძე, ნ. შენგელია, 2017

გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2017

თბილისი, 0179, ი. შავსავაძის გამზ. 19, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30

E-mail: universal@internet.ge; universal505@ymail.com

ISBN 978-9941-26-065-0

შესავალი	4
თავი 1. ინვესტიციები როგორც სოციალურ- ეკონომიკური კატეგორია	8
1.1 ინვესტიციების არსი და მათი თავისებურებანი ცივილიზებული საბაზრო ეკონომიკის პირობებში..8	
1.2 საინვესტიციო გარემო– ქვეყნის კონკურენტუნა- რიანობის ამაღლების უმთავრესი პირობა.....	21
1.3 უცხოური ინვესტიციების განმსაზღვრელი ფაქტორები, მოტივაცია გარდამავალ და ზოგიერთ ტრანსფორმირებად ქვეყნებში.....	33
თავი 2. უცხოური ინვესტიციების როლი გლობალური ბიზნესის განვითარებაში	44
2.1 საკუთარი და უცხოური ინვესტიციების ოპტიმა- ლური თანაფარდობის უზრუნველყოფა-ეროვ- ნული ბიზნესის განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორი	44
2.2 ინვესტიციები და მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების ზოგიერთი ქვეყნის გამოცდილება...61	
თავი 3. ინვესტიციები და ბიზნესის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში	73
3.1 ინვესტიციების დინამიკა და სტრუქტურა აჭარის რეგიონში.....	73
3.2 მცირე და საშუალო ბიზნესის სახელმწიფო მხარ- დაჭერა სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების მოგვარების უმთავრესი პირობა	92
3.3 ინვესტიციები და ფარმაცევტული ბიზნესის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში	109
3.4 საინვესტიციო მიმზიდველობაზე მოქმედი ფაქტორები და ბიზნესგარემოს გაუმჯობესების გზები.....	126
დასკვნა.....	141
Resume	147
გამოყენებული ლიტერატურა	150
ცხრილების ნუსხა	157

გარდამავალი, მათ შორის პოსტსაბჭოური ეკონომიკის ქვეყნების მსოფლიო გამოცდილება ცხადყოფს, რომ ქვეყნის განვითარების სასურველი პარამეტრების უზრუნველყოფის, არსებული ეროვნული, სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების მოგვარების საქმეში ინვესტიციებს, მიმზიდველ საინვესტიციო გარემოს და შესაბამისად ინვესტიციურ აქტიურობას მნიშვნელოვანი როლის შესრულება შეუძლია. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულ პრობლემას მუდამ დიდი ყურადღება ექცეოდა და განსაკუთრებით ბოლო პერიოდში გამოცემულია უამრავი ნაშრომი ამ მიმართულებით, ვფიქრობთ, ნაკლებად არის შესწავლილი: ინვესტიციების ადგილი და როლი ბიზნესის განვითარებაში; ინვესტიციების ხედვა ადგილობრივ ბიზნესსა და ბიზნეს გარემოზე ზეგავლენის დადებით და უარყოფით მხარეთა კომპლექსში; ფაქტორები, თუ რატომ უნდა გახდეს საქართველო, მათ შორის აჭარა ბიზნესისათვის, ინვესტირებისათვის ყველაზე მიმზიდველ ადგილად რეგონში;

კვლევის მიზანია ცივილიზებული საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ინვესტიციების ადგილისა და როლის ახლებური ხედვა და ამის საფუძველზე საინვესტიციო საქმიანობის ეფექტიანი ფუნქციონირების გზების დასახვა.

მონოგრაფიაში დასმული ძირითადი მიზნის რეალიზაციისთვის გათვალისწინებულია კვლევის შედეგად შემდეგი ამოცანების გადაწყვეტა:

საქართველოში არსებული საინვესტიციო გარემოს შესწავლა და ინვესტიციურ აქტიურობაზე მოქმედი იმ ფაქტორების ახლებური გააზრება, რომლებიც ხელს უწყობენ საქართველოს, მ.შ. აჭარის რეგიონს გახდნენ მიმზიდველი ბიზნესისათვის, ინვესტირებისათვის;

უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის დადებითი და უარყოფითი შედეგების, ინვესტირებასა და რეციპიენტს შო-

რის არსებული წინააღმდეგობების ახლებური ანალიზი, ინვესტიციებისა და რეკონსტრუქციის ინტერესთა თანხვედრის გზების დასახვა.

ინვესტიციების გამოყენების თავისებურებათა ანალიზი აჭარის ა.რ. მაგალითზე და გარკვეული რეკომენდაციების შემუშავება;

კვლევის საგანი და ობიექტია საინვესტიციო საქმიანობის თეორიულ-პრაქტიკული ანალიზი, საქართველოში არსებული ბიზნესგარემო და ინვესტიციების როლის დადგენა მის გაუმჯობესებაში, აჭარის ა.რ. მაგალითზე უცხოური ინვესტიციების ეფექტიანი გამოყენების გამოცდილებათა შესწავლა და გარკვეული რეკომენდაციების შემუშავება. ე.ი. კვლევა იმისა, თუ რა ქმნის ქვეყნის მასშტაბით და კონკრეტულად ამა თუ იმ რეგიონში ინვესტიციურ კლიმატს, რა დადებითი და უარყოფითი ფაქტორები ახდენენ მასზე ზემოქმედებას და როგორ უნდა შეენიჭოს ხელი რეგიონში მიმზიდველი საინვესტიციო გარემოს ჩამოყალიბებას და შესაბამისად სამამულო ბიზნესის განვითარებას;

ნაშრომის ძირითადი მეცნიერული სიახლეები მდგომარეობს შემდეგში:

– დასაბუთებულია, რომ ცივილიზებული საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ინვესტიციების სოციალურ-ეკონომიკური არსი მდგომარეობს არა მხოლოდ მის მომგებიანობაში, არამედ ამასთან ერთად, მის სოციალურ ორიენტაციაში, როცა ბიზნესის სოციალიზაციის შედეგად ხალხი გაზიარებს საინვესტიციო პროცესის არა მყუდროებას, არამედ მისი მონაწილეობა;

– თითოეული ინვესტიციის მიზნის, ფორმების, ასევე ბიზნესის ამა თუ იმ სტადიის გათვალისწინებით: ა) დასმულია საკითხი იმის შესახებ, რომ სხვადასხვა ინვესტორისადმი სხვადასხვანაირი, დიფერენცირებული მიდგომა და შესაბამისი საინვესტიციო გარემოს შექმნა აუცილებელია; რეციფიკაცია ქვეყანაში ინვესტიციების მიზნობრივად განთავსება

და მისი შემდგომი სწორად მართვა არამარტო ქვეყნის საინვესტიციო და შესაბამისად ბიზნეს გარემოს, არამედ, საერთოდ, ეკონომიკის თვისობრივად გაჯანსაღების საწინდარია; ბ) შემუშავებულია რეკომენდაციები იმის თაობაზე, რომ ქვეყანაში ინვესტიციების შემოსვლამდე (საინვესტიციო გადაწყვეტილების მიღებამდე), პირველ რიგში, დადგინდეს: რა ოდენობის ინვესტიცია სჭირდება ქვეყანას, ვისი ფული შემოდის, სად, რომელ პრიორიტეტულ დარგებში დაიხარჯება იგი, რამდენად მომგებიანია ქვეყნისთვის, მისი მოსახლეობისათვის, ასევე რა სარგებლობა მოაქვს მას ინვესტორისთვის და ყოველივე ეს როგორ აისახება საინვესტიციო პოლიტიკის შემუშავებისას;

– გაკეთებულია დასკვნები: ა) ჯანსაღი, საუკეთესო, რაციონალური საინვესტიციო გარემო ინვესს სასურველი ინვესტიციების მოზიდვას და, შესაბამისად, ეროვნული ბიზნესის აღორძინება-განვითარებას საზღვარგარეთის პროგრესული ტექნოლოგიების, მენეჯმენტისა და მარკეტინგის თანამედროვე მეთოდების დანერგვის, ექსპორტის ზრდის, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის, საერთაშორისო სამენარმო ქსელში და ძირითად ბაზრებში ჩართვის, კონკურენტუნარიანობის ამაღლების და სხვ. გზით; ბ) ინვესტიციები მხოლოდ მაშინ შეასრულებს ეკონომიკის, სამამულო ბიზნესის განმავითარებელ დადებით როლს, როდესაც: ქვეყნის მასშტაბით დამყარდება ოპტიმალური თანაფარდობა უცხოურ და ადგილობრივ ინვესტიციებს შორის (ადგილობრივი ინვესტიციების სასარგებლოდ, თუნდაც ზოგიერთი დარგის იმ სექტორში, სადაც ადგილობრივ ბიზნესს თავად შესწევს უნარი ეფექტიანად იფუნქციონიროს) და ქვეყანა ძირითადად არ იქნება დამოკიდებული უცხოურ კაპიტალზე; შესაბამისად, უზრუნველყოფილი იქნება მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესება, ამაღლება და რიგი სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრა; საინვესტიციო პრო-

ცესში მონაწილე ყველა მხარე-ინვესტორებიც, ეროვნული ბიზნესიც და საზოგადოებაც-დარჩება მოგებული; გ) წარმოჩენილია უცხოური ინვესტიციების მნიშვნელოვანი როლი ეროვნული ბიზნესის განვითარებაში. გაანალიზებულია საინვესტიციო გარემო, მასზე მოქმედი ფაქტორები საქართველოში და დასაბუთებულია ავტორისეული მოსაზრებები და პრაქტიკული წინადადებები ქვეყანაში უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის სტიმულირებისათვის;

-გაანალიზებულია აჭარის ა.რ. არსებული ინვესტიციების სტრუქტურა, დინამიკა დარგებისა და წყაროების მიხედვით ბიზნესზე ზეგავლენის დადებით და უარყოფით მხარეთა კომპლექსში; შესწავლილია საინვესტიციო, ბიზნეს გარემოში არსებული პრობლემები და დასახულია მათი გადაჭრის გზები; გამოვლენილია დარგები, რომლებიც პირველ რიგში საჭიროებენ ინვესტიციების მოზიდვას;

- შესწავლილია საინვესტიციო, ბიზნეს გარემოს ფორმირებისა და განვითარების ტენდენციები აჭარაში, საინვესტიციო რისკ-ფაქტორები და შემუშავებულია რეკომენდაციები რეგიონის საინვესტიციო კლიმატის გასაუმჯობესებლად;

ნაშრომის კვლევის შედეგები შეიძლება გამოყენებულ იქნას: ა) იმ მეცნიერების მიერ, რომლებიც მუშაობენ საერთოდ სოციალურ პრობლემებზე; ბ) ეკონომიკის პროფილის სალექციო კურსებში ინვესტიციების, ბიზნესის თეორიული და პრაქტიკული ასპექტების შესწავლისას; გ)ხელისუფლების შესაბამისი ორგანოების მიერ საინვესტიციო სტრატეგიის განსაზღვრის დროს.

1. ინვესტიციები როგორც სოციალურ- ეკონომიკური კატეგორია

1.1. ინვესტიციების არსი და მათი თავისებურებანი ცივილიზებული საბაზრო ეკონომიკის პირობებში

სხვადასხვა დროს მეცნიერები ინვესტიციას სხვადასხვა-
ნაირად განმარტავდნენ. ინვესტიციების თეორიის ძირითადი
პრინციპების ჩამოყალიბებასთან დაკავშირებული მერკან-
ტილისტების, შემდგომ კი, ფიზიოკრატებისა და კლასიკური
პოლიტიკური ეკონომიის წარმომადგენლების კვლევებმა
მნიშვნელოვნად გააღრმავეს ინვესტიციების განხილვის არე
და პირველად გამიჯნეს მკვეთრად ფულისა და კაპიტალის
ცნებები. კლასიკური პოლიტიკური ეკონომიის წარმომად-
გენლებმა განსაზღვრეს კაპიტალის დაგროვების როლი სა-
ინვესტიციო რესურსების ფორმირებაში. განიხილეს საკრე-
დიტო ფულის როლი ინვესტიციების განვითარებაში, საიდა-
ნაც საფუძველი ჩაეყარა ინვესტიციების საერთაშორისო
მიგრაციის კვლევებს, წარმოიშვა სახელმწიფოებრივ რეგუ-
ლირებასთან დაკავშირებით ჯ.მ. კეინზის მიდგომები თუ
როგორ შეიძლება გამოყენებულ იქნას ესა თუ ის სისტემა,
მათ შორის, ფულად-საკრედიტო, საფინანსო და საგადასახა-
დო პოლიტიკის განსხვავებული ფორმები სახელმწიფოებრი-
ვი რეგულირების მეთოდებთან, რეგულირების ეფექტიანო-
ბასთან ინვესტიციის ბაზრის არსებულ და მოსალოდნელი
კონიუნქტურასთან, ინფლაციის ტემპებთან, უმუშევრობის
დონესთან და ეროვნული შემოსავლის ზრდის ტემპებთან
კავშირში [1. გვ. 183; 3. გვ. 27].

ინვესტიციების, როგორც კატეგორიის ჩამოყალიბება
მოხდა ახლო წარსულში. ადრე ინვესტიციის სინონიმები იყო
ისეთი კატეგორიები, როგორიცაა სიმდიდრე, დანაზოგი,
დაგროვება, კაპიტალი. ე.ი. ინვესტიციები გაიგივებული იყო
კაპიტალურ დაბანდებებთან. საბაზრო ეკონომიკაზე გადას-

ვლის დაწყებით „ინვესტიციების“ კატეგორიის შესახებ თვალსაზრისი შეიცვალა, რამაც თავისი ასახვა ჰპოვა კანონმდებლობაში. თანამედროვე ეკონომიკურ ლიტერატურაში „ინვესტიციების“ ცნებისადმი მრავალმხრივი მიდგომებია ჩამოყალიბებული, ამასთანავე აღსანიშნავია, რომ ინვესტიციების კატეგორიამ განსაკუთრებული მნიშვნელობა პოსტკოსიალისტური ქვეყნებისთვის XX საუკუნის ბოლო ათწლეულში შეიძინა, როცა დღის წესრიგში დადგა ეკონომიკური და პოლიტიკური ტრანსფორმაციის ამოცანა და ცივილიზებული საბაზრო ეკონომიკურ სისტემაზე გადასვლა ობიექტური აუცილებლობა გახდა.

ქართულ ეკონომიკურ ლიტერატურაში კი ყველაზე გავრცელებულია განმარტება, რომლის მიხედვითაც „ინვესტიცია, როგორც ეკონომიკური კატეგორია, ძალზე ტევადი ცნებაა. იგი მოიცავს საინვესტიციო სფეროს ფუნქციონირების და რეგულირების კანონზომიერებების განმსაზღვრელ ელემენტებს: პირველი, სამეწარმეო საქმიანობაში ჩადებული რესურსებს და ფასეულობებს; მეორე რესურსების დაბანდებით მოცულობასა და დინამიკის წარმართველ შემოსავლებს“ [4.გვ.23].

საქართველოს კანონმდებლობით კი „ინვესტიცია არის სახელმწიფოს მიერ სხვადასახვა დარგის საწარმოებში, საწარმოო-საინვესტიციო პროგრამებისა და საწარმოო-საინვესტიციო პროექტებში კაპიტალის დაბანდება, რომლის ძირითადი მიზანია ქვეყნის სამრეწველო პოტენციალის მაქსიმალური ეფექტიანობით ამოქმედება და წარმოების განვითარების ხელშეწყობით უმუშევრობის დონის შემცირება“ [5.გვ.1].

ინვესტიციებს დღესაც მეცნიერები სხვადასხვა ასპექტში განმარტავენ, სტატიკაში, დინამიკაში, მიკრო და მაკრო დონეზე, შემოსავლიანობის დონის, დანახარჯების და რესურსების მიხედვით და ა.შ. არსებული განმარტებებიდან ძირითადი დასკვნები ის არის, რომ ინვესტიცია ეს არის: ჯერ

ერთი, კაპიტალის მოძრაობის სოციალურ-ეკონომიკური პროცესი სხვადასხვა ფორმით (ფულადი და არაფულადი; რეალური; პირდაპირი და ირიბი და სხვა); მეორე, წარმოების მიღწეული დონის შენარჩუნების, ზრდისა და გაფართოების წყარო; მესამე, კაპიტალის აწმყოში დახარჯვა იმ პირობით, რომ მომავალში შენარჩუნდეს ან ახალი, უფრო მეტი კაპიტალი შეიქმნას; მეოთხე, საინვესტიციო საქმიანობის ორი მხარის შეხამება – რესურსების ხარჯვა და შედეგის მიღება.

ეკონომიკაში საბაზრო ურთიერთობათა განვითარებამ, ნებისმიერი მოვლენის, პროცესის ან ანალიზის სოციალური ასპექტების წინ წამოწევამ „ინვესტიციების“ გადასინჯვის აუცილებლობა განაპირობა სოციალურად ორიენტირებული ცივილიზებული საბაზრო ეკონომიკისათვის დამახასიათებელი პირობების შესაბამისად. ამ მიმართულებით გასათვალისწინებელია, ზოგიერთი მეცნიერის მიერ წინგადადგმული ნაბიჯები. მხედველობაში გვაქვს მოსაზრებები, რომლებიც ყურადღებას ამახვილებენ ინვესტიციების არა მხოლოდ ეკონომიკურ, არამედ სხვა სასარგებლო ეფექტზე, სოციალურ მხარეზე [6;7;8]. მართლაც, თუ ინვესტიციას სოციალური მხარე მოსცილდა, იგი არ გახდება ბიზნესის განვითარების წყარო, ანუ თუ განხორციელდება არაცივილიზებული მიმართულებით, ინვესტორთა უსაზღვრო ეგოიზმიდან მთლიანად საზოგადოების დანაკარგები უფრო მეტი იქნება, ვიდრე ცალკეული ინვესტორის სარგებელი და, პირიქით, ცივილიზებული საბაზრო ეკონომიკის მშენებლობის გზაზე, სოციალური პასუხისმგებლობის დანერგვა გრძელვადიანი პერიოდისათვის იძლევა მეტ სარგებელს, როგორც ცალკეული ბიზნესისათვის, ინვესტორისათვის, ისე მთელი ეკონომიკისათვის. გამოკვლევებით დადგენილია, რომ დამატებითი ღირებულება უფრო მეტია იმ კომპანიებში, სადაც საჯაროდ მიღებულ იქნა სოციალური და ეთიკური ვალდებულებები (ამასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ ხშირად ინ-

ვესტორები, რომლებიც განვითარებული ეკონომიკის მქონე ქვეყნებიდან შემოდიან, გაცილებით მეტი სოციალური პასუხისმგებლობით გამოირჩევიან, ვიდრე პოსტსაბჭოური ან განვითარებადი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებიდან შემოსული ინვესტორები). ინვესტორი ვალდებულია ფიქრობდეს არა მარტო თავის, არამედ სხვა პირების სარგებლობაზეც, რომლებიც მონაწილეობენ საერთო საქმეში, მითუმეტეს, თუ ინვესტიციების უპირველესი წყარო, როგორც ცნობილია, თაობების მიერ დაგროვილი ცოდნა (რომელთაგან ზოგიერთი მარადიულობაა), განვითარების ადრე მიღწეული დონეა. იგი, გარდა იშვიათი შემთხვევისა, მაინც უკვალოდ არ ქრება და წარმოადგენს განვითარების არსებული დონიდან უფრო მაღალ დონეზე გადასვლის პირობას.[9გვ.42].ინვესტორების სოციალური პასუხისმგებლობის ნიმუშად შეგვიძლია მოვიყვანოთ სს „პროკრედიტ ბანკი“, რომელიც გერმანული ინვესტიციაა ქართულ საფინანსო სფეროში, აღნიშნული ორგანიზაცია გარდა მისთვის საჭირო და მოგების მიღების მიზნით გათვლილი პროდუქტებისა, ახორციელებს მთელ რიგ სოციალურ პროექტებს, ისეთი როგორიცაა „ბანკი ჩვენს მეზობლად“, აღნიშნული პროექტის ფარგლებში ბანკმა თავისი ფილიალების მიმდებარე ტერიტორიაზე მოაწყო ბავშვთა გასართობი მოედნები და სათამაშოებით აღჭურვა აღნიშნული პარკები, პროექტი ProArt, რომლის მიზანი იყო ქართული სახვითი ხელოვნების განვითარების ხელშეწყობა როგორც საქართველოში, ასევე საზღვარგარეთ, ProArt ფოტოგრაფია – პროარტ პროექტის გაგრძელება და პროექტი "Help the Children". პროექტი ცხინვალის რეგიონიდან დევნილი, 2008 წლის სამხედრო კონფლიქტის შედეგად დაზარალებული ბავშვებისათვის განხორციელდა და მიზნად ისახავდა პოსტ-ტრავმული სტრესის დაძლევაში მათ დახმარებას.[13]

ასე რომ, ინვესტორი უნდა ზრუნავდეს, როგორც საერთო მოგებიდან საქმის თავისი წილის მიღებაზე, ასევე იმ

ნილზეც, რომელსაც მიიღებენ საქმის თანამონაწილენი კონტრაგენტები (პარტნიორები) და თუნდაც სოციალურად დაუცველი ადამიანები შემწეობების და სხვა სახით. ამ გაგებით სიტყვა სარგებლობის ნაცვლად უფრო მიზანშეწონილი იქნებოდა სიტყვა „ურთიერთსარგებლობის“ გამოყენება.[14,გვ.11.]

ინვესტირების დროს ერთი სუბიექტის ინტერესი არაფერს ნიშნავს – ანუ პრინციპი, ერთმა უნდა მოიგოს და მეორემ წააგოს, არ მუშაობს. თუ ერთ–ერთი მხარე აგებს, ეს, ჩვენი აზრით, იმას ნიშნავს, რომ რაღაც არ არის სწორად დალაგებული. მსგავსად ამისა, ინვესტიცია მხოლოდ იმ შემთხვევაშია ბიზნესის განვითარების მამოძრავებელი წყარო, თუ მასში მონაწილე ყველა მხარე იგებს. და თუ ადამიანებს ეჩვენებათ, რომ ერთი თუ იგებს, მეორემ აუცილებლად უნდა წააგოს და ამაზე არიან ორიენტირებულნი, მხარეებად არიან დაყოფილნი, ვფიქრობთ, აშკარა შეცდომაა. უნდა ვეცადოთ, რომ ყველა მოგებული დარჩეს, ინვესტორებიც, ეროვნული ბიზნესიც და საზოგადოებაც.

ინვესტიციებს მეცნიერები სხვადასხვა კატეგორიებად ყოფენ. ის იყოფა დაბანდების სახის მიხედვით, ვადების მიხედვით, საკუთრების ტიპების მიხედვით და ა.შ.

უცხოური ინვესტიციები სახსრების დაბანდების მიხედვით იყოფა პირდაპირ და პორთფელურ ინვესტიციებად. უცხოური პირდაპირი ინვესტიციები, გრძელვადიანი ეკონომიკური ინტერესებიდან გამომდინარე, ქვეყნის ეკონომიკაში კაპიტალის ისეთი დაბანდება, რომლის დროსაც უცხოელი ინვესტორი რეზიდენტი ქვეყნის კომპანიაში იძენს კონტროლის უფლებას. ასეთი ტიპის ინვესტიციები მოიცავს საკმაოდ დიდი რაოდენობის თანხებს, რაც მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს მასპინძელი ქვეყნის ეკონომიკური სისტემის განვითარებაზე, ხოლო პორთფელური ინვესტიციები არის ფასიანი ქაღალდების შეძენა, რომელიც ინვესტორს კაპიტა-

ლის ჩადების ობიექტზე კონტროლის უფლებას არ აძლევს. მათ ხშირად უწოდებენ ცხელ ფულს, რომელიც მიმღებ ქვეყანას ეკონომიკაში არასტაბილურობის პირველი ნიშნის გამოჩენისთანავე დაუყონებლივ ტოვებს, ამიტომ ისინი მოკლევადიანი ინვესტიციებია და კაპიტალის არასტაბილურ ნაკადებთან ასოცირდება.

თავის მხრივ პირდაპირი ინვესტიციები იყოფა და კლასიფიცირდება შემდეგ სახეებად : შორიზონტალური, ვერტიკალური, „გრინფილდი“ (ე.წ მწვანე ველის ინვესტიციებად), „ბრაუნფილდი“ და „შერწყმა“ და „შთანქმეა“ (M & A).

ვერტიკალური პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მთავარი განსხვავება არის ქვეყნებს შორის წარმოების ფაქტორთა მოცულობები. ამ ფორმაში გამოყოფენ ორ ძირითად სახესხვაობას. პირველი სახის დროს ინვესტორი აწარმოებს ნედლეულსა და მასალებს ინვესტირების ქვეყანაში და შემდგომ მას აწვდის სათაო ოფისს, ხოლო მეორე ფორმის დროს წარმოების ფაქტორები გადაეცემა სხვადასხვა ქვეყანაში განთავსებულ ფილიალებს შიდა წარმოების პროცესების უზრუნველსაყოფად.

შორიზონტალური პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების დროს ინვესტორი ინვესტირებას მიმართავს ისეთ დარგებში, რომელშიც საქმიანობს სათაო ოფისი. მათი ძირითადი მიზანია დაიპყროს უცხოური ბაზრები ზედმეტი სატრანსპორტო ხარჯების გარეშე.

„გრინფილდის“ სახელწოდებით ცნობილი ინვესტიციების მიზანს წარმოადგენს, ახალ ქვეყანაში ახალი კომპანიების დაფუძნება, ან ძველის, უკვე არსებული კომპანიის გაფართოება, რომელთა ძირითადი მიზანია რეციფიკაცია ქვეყანაში გრძელვადიანი სამუშაო ადგილების შექმნა, მაღალ ხარისხსა და დაბალ ფასზე ორიენტირებული კონკურენცის შექმნა [10.გვ.26].

„ბრაუნფილდი“ – აღნიშნული ინვესტიციის დროს ინვესტორი შეძენილ ქონებას იყენებს სხვა ბიზნესის დასაწყებად.

„შერწყმა“ და „შთანთქმა“ ეს ორი განსხვავებული ტიპის ინვესტიციებია, პირველის დროს ორი ან რამოდენიმე კომპანიის გაერთიანებით ხდება კომპანიების გამსხვილება [11, გვ.1], ხოლო მეორე ფორმის დროს მსხვილი კომპანია შთანთქავს ხოლმე მცირე ინვესტირების ორგანიზაციას და ძალიან მტკივნეული და არასასიამოვნო პროცესია [12, გვ.63].

მიმართულების მიხედვით უცხოური ინვესტიციების ნაკადებს ყოფენ შემავალ და გამავალ ნაკადებად. შემავალ ნაკადებში იგულისხმება ინვესტიციების დაბანდება ადგილობრივ რესურსებში. ისინი ძირითადად სტიმულირდებიან საგადასახადო შეღავათებით, დაბალი საპროცენტო განაკვეთის მქონე სესხებით და გრანტებით, მაგრამ ამ დროს ინვესტორებს შეზღუდული აქვთ საკუთრების უფლება. რაც შეეხება გამავალ უცხოური ინვესტიციების ნაკადებს, ამ შემთხვევაში ადგილობრივი კაპიტალის დაბანდება ხდება უცხოურ რესურსებში. მისი ძირითადი მასტიმულირებელი ფაქტორია რისკების არსებობის შემთხვევებში სახელმწიფო დაზღვევა, ასევე მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ ის განიხილება როგორც შემაფერხებელი და არასასურველი ფაქტორი, რადგან ამ დროს ინვესტორი უპირატესობას ანიჭებს კაპიტალის დაბანდებას ადგილობრივ ბაზარზე, რაც ინვესტს გამავალი უცხოური ინვესტიციების ნაკადების შემცირებას.

ინვესტიციების სოციალურ-ეკონომიკური შინაარსის გარკვევისას ასევე მნიშვნელოვანი საკითხია მოტივაცია, თუ რის გამო აბანდება ინვესტორი თანხებს ამა თუ იმ ქვეყანაში. პირველ და უმთავრეს მოტივს უცხოური ინვესტიციების დაბანდებისა წარმოადგენს ბუნებრივი რესურსები. მეორე ძირითადი მოტივია უცხოურ ბაზრებზე ორიენტირებულობა.

მესამე მოტივს კი წარმოადგენს მათი ეფექტიანობაზე ორიენტირებულობა.

ძირითად შემთხვევებში ინვესტორს იზიდავს იაფი სამუშაო ძალა და ბუნებრივი რესურსები. განვითარებულ ქვეყნებში სამუშაო ძალის ხელფასების ზრდამ აიძულა ორგანიზაციები გადასულიყვნენ ისეთ ქვეყნებში, სადაც სამუშაო ძალა გაცილებით იაფია განვითარებად ქვეყნებში ამ მოტივის რთულ ფორმას წარმოადგენს აუტოსორსინგული კომპანიები, რომლებიც ეფუძნებიან ცოდნასა და მაღალ მწარმოებლურობას, ვიდრე ნაკლებად ანაზღაურებად სამუშაო ძალას. ისინი ძირითადად მიმართულნი არიან ინდუსტრიულ ქვეყნებზე და ინვესტიციებს ახორციელებენ ისეთ დარგებში, როგორიცაა ავტომობილების წარმოება და ა.შ. ეს მოტივი ინვესტიციის მიმღები ქვეყნისთვის წარმოადგენს ახალი ტექნოლოგიების მიღების წყაროს, რაც ზრდის ადგილობრივი ქვეყნის ეკონომიკის კონკურენტულ უპირატესობას, ახალისებს პროდუქციის ექსპორტს, საბანკო და სადაზღვევო საქმიანობებს და ა.შ. ამ მხრივ საქართველოში ინვესტორთა მოტივაციის საფუძველია როგორც იაფი მუშახელი, ასევე ნედლეულის მოპოვება, რაც დასტურდება ინვესტორთა დაინტერესებით ნავთობისა და გაზსადენების მიმართულებით.

ინვესტიციების სხვადასხვა კატეგორიის განხილვა, მოტივაცია(რასაც უფრო დაწვრილებით ქვემოთ შევხებით) გვიჩვენებს, რომ თითოეულ ფორმას ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს ინვესტიციის მიმღები ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში და სწორი სინვესტიციო პოლიტიკის შემუშავებაში. მოცემული ქვეყნისთვის წარმოების მიზნიდან გამომდინარე, ყველაზე მომგებიანი მაინც უნდა გახდეს ისეთი ინვესტირება, რომელიც განავითარებს ეკონომიკის რეალურ სექტორს, ამოქმედებს მონინავე თანამედროვე ტექნოლოგიებს, აითვისებს მენეჯმენტისა და მარკეტინგის თანამედროვე მეთოდებს და, რაც ყველაზე მთავარია, საბოლოო

ჯამში, მნიშვნელოვან დადებით გავლენას მოახდენს მოცემული ქვეყნის მოსახლეობის ცხოვრების დონის მაჩვენებლების გაუმჯობესებაზე. ამ უკანასკნელის მიღწევის გარეშე კი, როგორც ზემოთ ავლნიშნეთ, ინვესტიცია ვერ გახდება ბიზნესის განვითარების მამოძრავებელი წყარო.

მიუხედავად იმისა, რომ ყველა ამ ფორმას მივყავართ ინვესტორთა ორიენტირებულობასთან მოგების მიღებისთვის, მაინც ყველაზე მნიშვნელოვანია ინვესტირების სოციალური ასპექტები. მაგალითად, სოციალურ პროექტებში ჩართვით ინვესტორი, ხარჯავს გარკვეულ თანხებს და უარს ამბობს მოგების გარკვეულ ნაწილზე, საბოლოო ჯამში ის მაინც ღებულობს გარკვეულ „დივიდენდს“ ამ საქმიანობიდან და ამასთან ის ხელს უწყობს ქვეყნის ეკონომიკური ეფექტიანობის ამაღლებას[9, გვ.22].

ინვესტიციების სოციალურ-ეკონომიკური არსის გარკვევისას მთავარია არა თავისთავად ინვესტირება როგორც პროცესი, არამედ მისი მიზანი, შედეგი და თუ ის ვერ ახდენს გავლენას ცხოვრების დონის ამაღლებაზე და სხვა ასეთი მაჩვენებლების გაუმჯობესებაზე[9], მაშინ ის ვერ ჩაითვლება დადებით მოვლენად. მოსახლეობის უკიდურესი სიღარიბე და გაჭირვება იმის მაჩვენებელია, რომ არც უცხოური და არც ადგილობრივი ინვესტიციები არ წარიმართება ექსპორტზე ორიენტირებული დარგების განსავითარებლად და ქვეყნის სანარმოო პოტენციალის გასაზრდელად. აქედან გამომდინარე, ჩვენი აზრით, ქვეყანაში, მათ შორის რეგიონში ინვესტიციების შემოსვლის შესახებ საინვესტიციო გადანყვეტილების მიღებამდე, პირველ რიგში, აუცილებელია გაირკვეს : რა ოდენობის ინვესტიცია სჭირდება ქვეყანას, ამა თუ იმ რეგიონს, დარგს, ვისი ფული შემოდის, სად დაიხარჯება იგი, რამდენად მომგებიანია ქვეყნისთვის, რეგიონისთვის, ეროვნული ბიზნესის განვითარებისათვის, მისი მოსახლეობისათვის, ასევე რა სარგებლობა მოაქვს მას ინვესტო-

რისთვის და, რაც ყველაზე მთავარია, ყოველივე ეს როგორ აისახება საინვესტიციო პოლიტიკის შემუშავებისას; ე.ი. უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ინვესტირების მიზნობრიობის საკითხის გარკვევას და შემდგომ მის სწორ მართვას, რომელიც ქვეყნის საინვესტიციო და შესაბამისად ბიზნესგარემოს გაჯანსაღების საწინდარია.

ინვესტიციების, განსაკუთრებით სოციალურ ასპექტში, მომავლის, შედეგის თვალსაზრისით განხილვისას, უფრო გამართლებულია, ვიმსჯელოთ ინვესტიციებზე არა როგორც ხარჯებზე, არამედ როგორც მიზანმიმართულ, ავანსირებულ კაპიტალზე, რომელიც იმით განსხვავდება ხარჯებისაგან, რომ რესურსები, სახსრები ძირითადად იდება, წარიმართება ავანსირებული ღირებულებების ისევ დასაბრუნებლად, თანაც განვითარების, ზრდის პირობებით. არადა სამწუხაროდ ხშირ შემთხვევაში ქვეყანაში შემოსული ინვესტიცია არ არის გამოიზნული განვითარებისათვის[9.გვ.25].

ამრიგად, ყველა ქვეყანამ თავის საინვესტიციო პოლიტიკაში უნდა განსაზღვროს რომელი ტიპის ინვესტიციების მოზიდვა იქნება მისი ქვეყნის ეკონომიკისთვის მომგებიანი. ისეთი მცირე ქვეყანა, როგორც საქართველოა, არასაკმარისი ბუნებრივი რესურსებით, სარგებელს მხოლოდ ექსპორტზე ორიენტირებული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შემოდინებით მიიღებს, რადგან ექსპორტზე ორიენტირებულ დარგებში მიღებული ინვესტიციები აამალლებენ ქვეყნის კონკურენტუნარიანობასა და ეკონომიკურ ზრდას(როცა მეტია იმპორტული საქონელი ქვეყანაში, მით მეტია მისი მოხმარება, გამოწვეული ბიზნეს გარემოში ფულადი სახსრების შემცირებით და იგი მიგვანიშნებს დაზოგვისადმი ზღვრული მიდრეკილების შემცირებაზე. რაც მეტი ფულადი სახსრები გაედინება ქვეყნიდან, მით ნაკლები პროდუქცია იწარმოება ქვეყნის ბიზნეს გარემოში. შესაბამისად, კლებულობს ასევე, გამოსაშვები პროდუქციის მოცულობა, ვერ ხდება ბიზნესის

გაფართოება, აღარ იქმნება და მცირდება სამუშაო ადგილები და სხვ. შესაბამისად, ადამიანები ველარ ახერხებენ დანაზოგების შექმნას, რომელიც ინვესტიციებად გარდაიქმნება). ასევე სასურველია იმ დარგების ნახალისება, რომლებშიც ქვეყანას აქვს ტექნოლოგიური ჩამორჩენა, ხოლო ტექნოლოგიის განახლებით განვითარდება დარგები, რომლებიც ექსპორტზე იქნებიან ორიენტირებულები. უცხოური პირდაპირი ინვესტიციები ხომ მხოლოდ ფინანსური კაპიტალის შემოდინება არ არის ქვეყანაში, მას თან ახლავს მართვის თანამედროვე პრაქტიკის, პროდუქციის ხარისხის მახასიათებლების, ცოდნის, მარკეტინგის და ა.შ. შემოსვლა, რაც ხელს უწყობს მიმღებ ქვეყანას საერთაშორისო წარმოების ქსელში ინტეგრაციას და წარმატებული ექსპორტის განხორციელებას. ის ეხმარება სამამულო წარმოებას გახდეს კონკურენტუნარიანი საერთაშორისო ბაზარზე, აფართოებს საექსპორტო ბაზრებს, ზრდის სამუშაო ადგილებს და ა.შ.

ზოგადად, ქვეყნები უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების მოსაზიდად ახორციელებენ ორი სახის პოლიტიკას: აქტიურს და პასიურს. ქვეყანა აქტიური პოლიტიკის განხორციელების დროს, ემყარება არა მარტო ინვესტიციის მიმღებ ქვეყანაში არსებულ შეფარდებითი უპირატესობის არსებობას, არამედ ქვეყანაში არსებულ მაკროეკონომიკურ სტაბილურობას, ინტელექტუალურ საკუთრებას, საკანონმდებლო ბაზის გამჭირვალებას, უცხოელი ინვესტორების უფლებების დაცვას და ა.შ. აღნიშნული პოლიტიკა დაკავშირებულია უფრო მეტად პროდუქტიული ინვესტიციების მოზიდვაზე, ვიდრე პორთფელური ინვესტიციებისა, ხოლო პასიური პოლიტიკის დროს ქვეყნის მთავრობა არ არის ორიენტირებული ინვესტიციების ნაკადების მოზიდვაზე, მიუხედავად იმისა რომ აღნიშნულ ქვეყანას გააჩნია ყველა საშუალება მათ მოსაზიდად, ასე, მაგალითად, კარგი გეოგრაფიული

მდებარეობა, დაბალანაზღაურებადი და მაღალკვალიფიციური სამუშაო ძალა და ა.შ.

მე-20 საუკუნის 90-იან წლებამდე ბევრ ქვეყანას მიაჩნდა, რომ უცხოური ინვესტიციები უარყოფითად აისახებოდა მათი ქვეყნის ეკონომიკაზე და ორიენტირებულები იყვნენ უცხოური ინვესტიციების ისეთ უარყოფით მხარეებზე, როგორიცაა:

- უცხოურ კაპიტალზე დამოკიდებული ქვეყანა შეიძლება აღმოჩნდეს დიდი პოლიტიკური და ეკონომიკური კრიზისის წინაშე, რადგან უცხოური ინვესტორები ინვესტიციების ზრდასთან ერთად ერთვებიან და ერევიან ქვეყნის ეკონომიკურ თუ პოლიტიკურ ცხოვრებაში, რასაც საბოლოო ჯამში ქვეყნის ინტერესები ეწირება;

- უცხოური კომპანია უპირატეს მდგომარეობაშია ადგილობრივ ბაზარზე, რაც აბრკოლებს კონკურენციას და ადგილობრივ მენარმეებს არაკონკურენტულ მდგომარეობაში აყენებს;

- ინვესტორების ხელში ქვეყნისთვის სასიცოცხლო დარგების გადაცემა იწვევდა ქვეყნის სუვერენიტეტის კითხვითი ნიშნის ქვეშ დაყენებას და ა.შ;

სწორედ ეს ფაქტორები განაპირობებდა იმას, რომ ქვეყნები ამ პერიოდში სიფრთხილით განიხილავდნენ უცხოური ინვესტიციების ნაკადებს.

მე-20 საუკუნის 90-იანი წლებიდან კი უცხოური ინვესტიციების ნაკადები სხვა სახის კაპიტალდაბანდებებთან შედარებით ქვეყნების აზრით უფრო უსაფრთხო სახეს წარმოადგენდა, რამაც გამოიწვია ქვეყნების მიერ მუშაობა საინვესტიციო პოლიტიკის გამარტივებაზე. 1990 წლიდან უცხოური ნაკადები საკმაოდ სწრაფი ტემპით იზრდებოდა.

სამწუხაროდ 2008 წლის ბოლოს გლობალური ფინანსური კრიზისის გამო მდგომარეობა საგრძნობლად გაუარესდა, რამაც გამოიწვია უხცოურ ინვესტიციებზე კონკურენციის

გამძაფრება. დღეის მდგომარეობით მსოფლიოს ყველა ქვეყანა და განსაკუთრებით განვითარებადი ეკონომიკის მქონე ქვეყნები მაქსიმალურად ცდილობენ ინვესტიციების მოზიდვას თავიანთი ქვეყნის ეკონომიკის განსავითარებლად.

ამგვარად, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ინვესტიციები არის უმნიშვნელოვანესი ეკონომიკური კატეგორია, რომელიც ძალიან დიდ როლს თამაშობს, როგორც გარდამავალი ეკონომიკის მქონე, ასევე განვითარებული ეკონომიკის მქონე ქვეყნების ეკონომიკაში, მისი საშუალებით ხორციელდება ახალი ინოვაციური ტექნიკის, ტექნოლოგიების დანერგვა და განვითარება, რესურსების ეფექტური და მიზანმიმართული გამოყენება, ადამიანური რესურსის გადამზადება და კვალიფიციურ და პროფესიონალ კადრებად ფორმირება, ამასთანავე ის წარმოადგენს ადგილობრივი ბიზნესისთვის მასტიმულირებელ ფაქტორს და ქვეყნის ეკონომიკის ამოსავალ წერტილს, რომელიც მაქსიმალურად ეფექტურად უნდა იქნეს გამოყენებული ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკის გასაძლიერებლად და ადგილობრივი მენარმეობის განსავითარებლად.

ზემოაღნიშნული განმარტებების, მეცნიერთა შეხედულებების გათვალისწინებით თანამედროვე, სოციალურად ორიენტირებული ცივილიზებული საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ინვესტიციის ახლებური ხედვა, მისი არსის სრულად წარმოდგენა მხოლოდ სოციალურ-ეკონომიკურ ასპექტშია შესაძლებელი. იგი სოციალურ-ეკონომიკური კატეგორიაა, რომელიც დიდ როლს თამაშობს ეკონომიკის მაკრო და მიკრო დონეზე სტრუქტურულ გარდაქმნებში, ეკონომიკური, სოციალური პრობლემების მოგვარებაში. ინვესტიცია როგორც დროებით გამონთავისუფლებული თავისუფალი სახსრები (დაგროვებული და მოხმარებისთვის გამოუყენებელი შემოსავალი) წარიმართება სამენარმეო-ბიზნეს საქმიანობაში როგორც მოგების მიღების/ან მისი ღირებულების შენარჩუნების (მიკროეკონომიკის დონეზე), ასევე პერსპექ-

ტივაში სოციალური ეფექტის/, ანუ საზოგადოების კეთილდღეობის ამაღლების (მაკროკონომიკის დონეზე) მიზნით. ამასთან არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ინვესტიციის საშუალებით ბიზნესის განვითარება მხოლოდ მომგებიანი საქმიანობისათვის ხელსაყრელ საბაზრო და სოციალურ გარემოშია შესაძლებელი. ამგვარი გარემოს შექმნა კი სახელმწიფოს პრეროგატივაა. სახელმწიფომ ხელი უნდა შეუწყოს ინვესტიორებს, რათა მათ მიიღონ მოგება და შესაბამისად აქტიურად იზრუნონ საზოგადოების მატერიალურ და კულტურულ კეთილდღეობაზე, როცა ხალხი საინვესტიციო პროცესის მაყურებელი კი არა, არამედ მისი მონაწილეც უნდა გახდეს. ამასთან ინოვაციების და თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარების კუთხით თუ ვიმსჯელებთ, საქართველოს მთავრობამ ასევე უნდა წაახალისოს ისეთი უცხოური ინვესტიციების შემოღინება, რომელიც მიმართული იქნება მონიწვე ტექნოლოგიების შემოტანასა და განსაკუთრებით კი, გარემოს დაცვაზე ორიენტირებული რესურსდამზოგავი ტექნოლოგიების დანერგვაზე, მწვანე ეკონომიკის განვითარებაზე. მხოლოდ ამ შემთხვევაში გახდება ინვესტიცია დადებითი მოვლენა და ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების პირობა, ხოლო ბიზნესი სოციალიზებული, ხალხზე ორიენტირებული.

1.2 საინვესტიციო გარემო-ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების უმთავრესი პირობა

საინვესტიციო გარემო ეკონომიკურ ლიტერატურაში განიხილება, როგორც ეკონომიკურ და ინსტიტუციონალური გარემოებების თვისება, სადაც ფიზიკური და იურიდიული პირები ვითარდებიან და აბანდებენ კაპიტალს. დადგენილია, რომ კარგი საინვესტიციო გარემოს არსებობა ქვეყნის ეკონომიკური ზრდისა და განვითარების აუცილებელი პირობაა, რომელიც უზრუნველყოფს დიდი ოდენობით უცხოუ-

რი ინვესტიციების მოზიდვას გრძელვადიან პერსპექტივაში. ეს კი, თავის მხრივ, პროდუქტიული და მაღალანაზღაურებადი სამუშაო ადგილების შექმნის, სიღარიბის დაძლევის და ქვეყნის ეკონომიკისა და მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლების საწინდარია.

მიმზიდველი და კონკურენტუნარიანი საინვესტიციო გარემოს შექმნა ნებისმიერი ქვეყნისთვის უმთავრესი ამოცანაა. ყველაზე მეტად კი ის მნიშვნელოვანია ისეთი გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნისთვის, როგორიც საქართველოა.

მიუხედავად იმისა, რომ ე.წ. „ვარდების რევოლუციის“ შემდგომ პერიოდში საქართველოში საინვესტიციო კლიმატი მაქსიმალურად და მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა, მაინც დარჩა რიგი საკითხები, რომლებიც ინვესტორებისთვის გარკვეულ საფრთხეებს წარმოადგენენ. ისევ პრობლემად რჩება კერძო საკუთრების უფლების დაცვისა და ფინანსური გამჭვირვალობის საკითხები, სტაბილური ბიზნესგარემოსა და ინფრასტრუქტურის განვითარებასთან დაკავშირებული პრობლემები და ა.შ. სწორედ აღნიშნული მიზეზების გამო ბოლო წლებში ინვესტიციების ნაკადები შემცირებულია. ამიტომ ძალიან მნიშვნელოვანია შემცირებული საერთაშორისო ინვესტიციების და გლობალური ფინანსური კრიზისის ფონზე, სახელმწიფომ იზრუნოს ბიზნესისა და საინვესტიციო გარემოს გაუმჯობესებაზე.

იმისათვის, რომ შეექმნათ მიმზიდველი საინვესტიციო გარემო, აუცილებელია ვიცოდეთ თუ რა ფაქტორები მოქმედებენ მასზე, რადგან საინვესტიციო გარემო ინვესტიციაზე მოქმედი სუბიექტურ და ობიექტურ ფაქტორთა ერთობლიობაა. აღნიშნულ ფაქტორებზეა დამოკიდებული ინვესტიციების მოზიდვისა თუ განდევნის მდგომარეობა. ასეთ ფაქტორებს მიეკუთვნება ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ-პოლიტიკური მდგომარეობა, საგადასახადო სისტემა, საკანონმდებლო ბაზა, ბუნებრივი რესურსები, კვალიფიციური და

დაბალ ანაზღაურებადი შრომითი მუშახელის არსებობა და ა.შ. ეს ფაქტორები 2 ჯგუფად იყოფიან: მაკრო და მიკრო.

ინვესტიციების მიკრო გარემო შედგება ისეთი ელემენტებისაგან, როგორიცაა: ფირმის მმართველობა, მატერიალურ-ტექნიკური სამსახური, ბუღალტერია, მიმწოდებლები, კლიენტები, ფინანსური წრეები და ა.შ.

ინვესტიციების მაკრო გარემო კი წარმოდგენილია უფრო ფართო მასშტაბებით. კერძოდ, სოციალურ-ეკონომიკური გარემო, პოლიტიკური გარემო, ქვეყანაში არსებული კრიმინოგენური მდგომარეობა, საკანონმდებლო ბაზები, საგადასახადო სისტემები, შრომითი ბაზარი, ბუნებრივი რესურსების არსებობა, დემოგრაფიული და ტექნიკური გარემო, კულტურული გარემო და ა.შ.

საქართველო თავისი გეოგრაფიული მდებარეობით საერთაშორისო ვაჭრობის მნიშვნელოვან გზაჯვარედინს წარმოადგენს, ის ასევე გაზისა და ნავთობის ტრანზიტისთვის მნიშვნელოვანი დერეფანია. გარდა ამისა საქართველოს გააჩნია ჰიდრო-ელექტრო და ხე-ტყის რესურსების უდიდესი მარაგი, რაც ასევე ტურისტული პოტენციალის განმსაზღვრელი ფაქტორიცაა. ქვეყანას გააჩნია რამდენიმე საერთაშორისო აღიარების მინერალური წყალი, რომელიც საკმაოდ დიდი კომერციული მიზნებისთვის გამოიყენება.

რაც შეეხება ინფრასტრუქტურას, საქართველოში გზები სამ კატეგორიად არის დაყოფილი: საერთაშორისო მნიშვნელობის, შიდასახელმწიფოებრივი და ადგილობრივი მნიშვნელობის გზები. ბოლო წლებში განხორციელებული ინვესტიციების მიუხედავად, ქვეყნის ინფრასტრუქტურა გასაუმჯობესებელია, განსაკუთრებით კი რეგიონულ და ადგილობრივ დონეზე. ასევე პრობლემად რჩება მაღალმთიანი რეგიონების გზები, რომლებიც თითქმის გამოუსადეგარ მდგომარეობაშია. ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება, როგორც ამას ქვემოთ 3.3 პარაგრაფში უფრო სიღრმისეულად გავაშუ-

ქებთ, არის საინვესტიციო მიმზიდველობის გაუმჯობესებაზე მოქმედი სწორედ ის ფაქტორი, რომლის გამოსწორება უფრო მოკლე დროში შესაძლებელია, განსხვავებით სხვა ფაქტორებისაგან, რომელთა გამოსწორება მოკლე დროის მონაკვეთში არ შეიძლება ან თითქმის შეუძლებელია.

საქართველოში განვითარებულია სარკინიგზო მაგისტრალი, მოქმედებს 4 საზღვაო პორტი. ასევე გააჩნია სამი საერთაშორისო და ერთი შიდა აეროპორტი, რომელთაგან მხოლოდ თბილისის საერთაშორისო აეროპორტზე მოდის მთლიან მგზავრთა ბრუნვის 87% და ტვირთბრუნვის 98%.

საინვესტიციო გარემოზე ასევე მნიშვნელოვნად მოქმედებს ქვეყანაში არსებული სამუშაო ძალა და მათი კვალიფიკაციის დონე. საქართველოში შრომისუნარიანი ასაკის მქონე მოსახლეობის რაოდენობის ორ მესამედზე ნაკლებია ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა, რაც ევროკავშირის მაჩვენებელს მნიშვნელოვნად ჩამოუვარდება.

ოფიციალური სტატისტიკის თანახმად ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის დიდი ნაწილი სოფლებშია თავმოყრილი, სადაც ისინი სოფლის მეურნეობის დარგებით არიან დაკავებული. 2012 წლის მონაცემებით კი კერძო სექტორში დასაქმებული ადამიანების რაოდენობა მთლიანი დასაქმებული მოსახლეობის ნახევარზე ნაკლებია.

პროფესიული განვითარების მიზნით საქართველოში ბოლო ათწლეულში განხორციელდა არა ერთი რეფორმა, ამასთან საერთაშორისო ორგანიზაციების მხარდაჭერით მიღებული იქნა კანონები „პროფესიული განათლების შესახებ“, დაინერგა ახალი საგანმანათლებლო პროგრამები, ჩატარდა პედაგოგთა გადამზადებისა და უნარების განვითარებისთვის საჭირო ტრეინინგები, მაგრამ მიუხედავად ამისა აღნიშნულმა პროგრამებმა ვერ გაამართლა ქვეყნის მოლოდინები პროფესიული კადრების მომზადებისა. გამოყოფილი რესურსების სიმცირის, სუსტი სოციალური თანამშრომლობისა და არათანმიმდევრული პოლიტიკის გამო აღნიშნული

რეფორმები არასაკმარისი აღმოჩნდა ქვეყანაში კადრების კვალიფიკაციის ასამაღლებლად.

საინვესტიციო გარემოზე ძალიან დიდ გავლენას ახდენს ქვეყანაში არსებული მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი, რომელიც ორი გზით ვითარდება-ევოლუციური და რევოლუციური მიმართულებით. ევოლუციური პროგრესის დროს ქვეყანა განვითარებას განიცდის გარკვეული დროის მონაკვეთში, ცოდნა და გამოცდილება დროსთან ერთად გროვდება და მიიღწევა აღნიშნული პროგრესიც, ხოლო რაც შეეხება რევოლუციურ პროგრესს, ასეთ დროს ხდება წარმოების პროცესის ყველა ელემენტის ცვლილება. ადამიანური შრომა იცვლება მანქანა დანადგარების შრომით და ა.შ საქართველოს პროდუქციის დიდი ნაწილი გადამუშავების გარეშე მიიღება და უფრო დაბალი დღგ აქვს, ვიდრე ევროკავშირის და სხვა მოწინავე ქვეყნების ეკონომიკის პროდუქციას. ექსპორტის ხარისხის წინასწარმა ანალიზმა (საინფორმაციო ფურცელი , მსოფლიო ბანკი 2013 წ. ივნისი) აჩვენა , რომ რამოდენიმე უდიდესმა საექსპორტო სექტორმა (მაგ. ქიმიკატებმა და სატრანსპორტო აღჭურვილობამ) გაზარდა საბაზრო წილი და ასევე ხარისხიც ევროკავშირის ბაზარზე არსებულ კონკურენტებთან შედარებით. თუმცა სხვა ექსპორტები ნაკლებად წარმატებულნი აღმოჩნდნენ. მაგალითად, საკვები პროდუქტების სექტორში, მიუხედავად ხარისხის გაუმჯობესებისა, დაკარგა საბაზრო წილი.

საქართველოს პროდუქციის ტექნოლოგიური დახვეწისა და „ინოვაციურობის“ ხარისხის წინასწარმა შეფასებამ აჩვენა, რომ ქვეყანა ოპერირებს საშუალოზე დაბალა.

საქართველო ტექნოლოგიური განახლებისა და ინოვაციების განვითარების მხარდაჭერის ვაკუუმშია. მოძველებულია ტექნიკურ-ტექნოლოგიური ბაზა, სუსტია საწარმოო სიმძლავრეები, ასევე დაბალია შრომის ნაყოფიერება, რაც,

თავის მხრივ, აფერხებს მნიშვნელოვანი ეკონომიკური პროცესების განვითარებას.

გარდა ზემოთ ჩამოთვლილი ფაქტორებისა, ინვესტირებას საინვესტიციო გადანაწევტილების მიღებამდე სურთ მიიღონ ინფორმაცია ახალი საინვესტიციო შესაძლებლობების შესახებ. ამის გასაგებად, ვფიქრობთ, დიდ დახმარებას გაგვიწევს საინვესტიციო გარემოს შეფასება საფეხურებად[16], კერძოდ, ეკონომიკის სექტორების შეფასება ეროვნული ეკონომიკის დარგების დონეზე, რეგიონისა და მისი პოტენციალების დონეზე და საწარმოსა და ორგანიზაციის საინვესტიციო პროექტების დონეზე. ეკონომიკური სექტორებისა და რეგიონის პოტენციალის დონის გამოსაკვლევად საჭიროა შეგროვდეს ინფორმაცია, რეგიონების, საწარმოო სექტორების შესახებ, ამასთან საჭიროა რესურსების ანალიზი და წარმოების განვითარების გეგმის შედგენა. მიკროეკონომიკური მიდგომა კი შეიცავს მენარმეების, ინვესტიციების ხელისშემწყობი ორგანიზაციებისა და საფინანსო ორგანიზაციების საინვესტიციო იდეების ანალიზს.

ინვესტორთა დაინტერესების მიზნით პროექტებს უნდა ქონდეთ მნიშვნელოვანი და საინტერესო საბაზისო ინფორმაცია, რომელიც დაფუძნებული უნდა იყოს საერთო ეკონომიკურ მაჩვენებლებზე. ასევე პროექტი შეიძლება მოიცავდეს საქონლის წარმოების ტენდენციებს. აღნიშნული პროექტები კი ინვესტორს დაეხმარება შეაფასოს არსებული სიტუაცია და მიიღოს მნიშვნელოვანი გადანაწევტილება.

ნებისმიერი ინვესტორი ინვესტიციების განხორციელების დროს ყურადღებას აქცევს საინვესტიციო მიმზიდველობას, მისი შეფასება კი დამოკიდებულია ორ ზომვად სიდიდეზე: საინვესტიციო რისკსა და საინვესტიციო პოტენციალზე. აღნიშნული მაჩვენებლები საშუალებას იძლევიან ინვესტორმა განსაზღვროს როგორც რეგიონში არსებული ბიზნესის მასშტაბი, ასევე შეაფასოს ბიზნესის განვითარების რის-

კები. აღნიშნული სიდიდეებისთვის კი იყენებენ შემდეგ აღნიშვნებს(16.გვ.65-66):

პოტენციალი:მაღალი (1); საშუალო (2); დაბალი (3);

რისკი: დაბალი (A); საშუალო (B); მაღალი (C).

შესაბამისად ნებისმიერი რეგიონის მონაცემები შეიძლება ჩაიწეროს ანბანურ-ციფრობრივი კომბინაციით, რომელიც განსაზღვრავს საინვესტიციო კლიმატის შეფასების მეთოდს და გვიჩვენებს რეგიონის შესაძლებლობებს (საინვესტიციო პოტენციალს) და ინვესტორის საქმიანობის პირობებს (საინვესტიციო რისკს). საინვესტიციო პოტენციალი, თავის მხრივ, წარმოადგენს იმ ფაქტორთა ჯამს, რომელიც განაპირობებს რეგიონში საინვესტიციო ობიექტებსა და საინვესტიციო სფეროებს. კერძოდ ის ყალიბდება შემდეგი ფაქტორებით: ბუნებრივი რესურსები და ნედლეული; შრომითი რესურსები და მათი კვალიფიკაცია; სანარმოო პოტენციალი; მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი; ინსტიტუციური ინსტიტუტების განვითარების დონე; ინფრასტრუქტურული პოტენციალი; საფინანსო პოტენციალი; სამომხმარებლო პოტენციალი.

აღნიშნული პოტენციალისა და ფაქტორების შეფასებით ხორციელდება რეგიონის საინვესტიციო პოტენციალის ინტეგრალური შეფასება, ხოლო რაც შეეხება საინვესტიციო რისკებს, ის ხარისხდება შემდეგ სახეებად: ეკონომიკური; საფინანსო; პოლიტიკური; სოციალური; ეკოლოგიური; კრიმინალური; საკანონმდებლო.

აღნიშნული რისკების გათვალისწინებით შეიძლება რეგიონის საინვესტიციო მიმზიდველობა შეფასდეს შემდეგი სახით:

1A ტიპი- მაქსიმალური შესაძლებლობა მინიმალური რისკით

2A ტიპი- საშუალო შესაძლებლობა მინიმალური რისკით

3 A ტიპი – მინიმალური შესაძლებლობა მინიმალური რისკით

1B ტიპი – მაღალი პოტენციალითა და ზომიერი რისკით

2B ტიპი– საშუალო პოტენციალი და ზომიერი რისკით

3B ტიპი– დაბალი პოტენციალი და ზომიერი რისკით

1C ტიპი– მაღალი პოტენციალით და მაღალი რისკით

2C ტიპი საშუალო პოტენციალითა და მაღალი რისკით

3C ტიპი დაბალი პოტენციალითა და მაღალი რისკით

აღნიშნულიდან გამომდინარე მხოლოდ 1A, 2A, 1B და 2B რეგიონები შეიძლება ჩაითვალოს მიმზიდველ საინვესტიციო გარემოდ.

საექსპერტო შეფასებები მომავალში იქნებიან ფართოდ გავრცელებულნი, თუმცა რეიტინგების საყოველთაო გამოყენება შექმნის მრავალ პრობლემას მათი უტყუარობის შემოწმებასთან დაკავშირებით [15], რადგან ექსპერტთა შეფასებები სუბიექტურია. მათზე გავლენას ახდენს კულტურული, პოლიტიკური, სოციალური, საგანმანათლებლო და სხვა ფაქტორები, ეს კი მათ მიერ სხადასხვაგვარ ახსნას იწვევს.

რეგიონის საინვესტიციო პოტენციალი განსაზღვრავს რეგიონში დაბანდებული ინვესტიციების მაქსიმალურად შესაძლო მოცულობას, თუმცა უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ, თუ რეგიონის საინვესტიციო პოტენციალის აბსტრაქტული შეფასება არ იქნება დაკავშირებული კონკრეტული დარგის მოთხოვნილებასთან, მაშინ ის სრულად ვერ ასახავს რეგიონის საინვესტიციო პოტენციალის მთელს არსსა და მნიშვნელობას[16].

საინვესტიციო გარემოს დახასიათებისა და შეფასებისას არ შეიძლება არ აღინიშნოს ის განსაკუთრებული როლი, რომელიც პოლიტიკურ მდგომარეობასა და ეკოლოგიურ სიჯანსაღეს მიუძღვის. საინვესტიციო მიმზიდველობისათვის არ არის საკმარისი მხოლოდ ქვეყნის, რეგიონის ობიექტური შესაძლებლობების-საინვესტიციო პოტენციალის, ან მხოლოდ ინვესტორის საქმიანობის პირობების-საინვესტიციო

რისკის(რომლის სიდიდე აჩვენებს ინვესტიციების დანაკარგების და მათგან მოგების მიღების ალბათობას) განხილვა. ქვეყანა, რეგიონი შეიძლება საუკეთესო იყოს პოტენციალის თვალსაზრისით-მაგალითად, გააჩნდეს ნედლეულ-რესურსული (ბუნებრივი რესურსების ძირითადი სახეების საბალანსო მარაგით უზრუნველყოფა), შრომითი (შრომითი რესურსები და მათი საგანმანათლებლო დონე), საწარმოო (რეგიონში მოსახლეობის სამეურნეო საქმიანობის ერთიანი შედეგი), ინოვაციური (რეგიონში მეცნიერების განვითარებისა და სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის მიღწევების დანერგვის დონე), ინსტიტუციური (საბაზრო ეკონომიკის წამყვანი ინსტიტუტების განვითარების ხარისხი), ინფრასტრუქტურული (რეგიონის ეკონომიკურ-გეოგრაფიული მდებარეობა და მისი ინფრასტრუქტურული უზრუნველყოფა), საფინანსო (საგადასახადო ბაზის მოცულობა და რეგიონის საწარმოების მომგებიანობა), სამომხმარებლო (რეგიონის მოსახლეობის ერთობლივი მსყიდველობითი უნარი) პოტენციალი, ან მოსახლეობა იყოს მდიდარი, მაგრამ თუ პოლიტიკური მდგომარეობა არასტაბილურია, ან გარემო ეკოლოგიურად იმდენად დაბინძურებული, რომ , მაგალითად, კიდეც ერთ ქარხანას მოსახლეობა უბრალოდ ვერ აიტანს, ინვესტიციებზე ლაპარაკი ზედმეტია [17.გვ.62-64;18]. ვინაიდან გარემოს გაბინძურებაში ყველაზე მეტი წილი მაინც ბიზნესს მიუძღვის, ამიტომ არა მარტო საჭიროა, არამედ აუცილებელიც მოხდეს ბიზნესის ოპტიმიზაცია ისე, რომ ამით ბიზნესმა შეამციროს ნარჩენების მოცულობა და მოიგოს თვითონაც და გარემომაც. მსგავსი მაგალითის მოყვანაც შეიძლება საქართველოს პრაქტიკიდან. მაგ., როცა ვყიდულობთ ახალ, ან თუნდაც მეორად კარგ მანქანას, კი არ უნდა მოვხსნათ მას კატალიზატორი და გავყიდოთ ბაზარზე(იყდება დაახლოებით 100 აშშ დოლარად და უფრო მეტადაც), არამედ , პირიქით, ვიზრუნოთ იმისათვის, რომ მოვანესრიგოთ სწავის

ხარჯვის მექანიზმები და მიღებული ეკონომიით მოვიგოთ ჩვენც, გარემომ და ქვეყანამაც. ე.ი. საჭიროა ეკონომიკისადმი, ბიზნესისადმი და, საერთოდ ყველა სფეროში(თუნდაც, მაგალითად, განათლების სფეროში ახალი „გარემოს დაცვის მენეჯერის“ სპეციალისტების მომზადება. ასეთი სპეციალისტები დაეხმარება კომპანიებს ფინანსურადაც მოიგონ, იმიჯიც გაიუმჯობესონ და თავიანთი წვლილი შეიტანონ ეკოლოგიური მდგომარეობის გაუმჯობესებაში) რაციონალური მიდგომა. ასე რომ ინვესტირების გადანყვეტილების მიღებისას სოციალურ ფაქტორებს, ჩვენი აზრით, არანაკლები დანიშნულება აქვს და მისი ასეთი მნიშვნელობა მომავალში კიდევ უფრო გაიზდება.

არანაკლებ მნიშვნელობა აქვს საინვესტიციო, ბიზნეს-გარემოს გასაუმჯობესებლად კრიმინოგენურ სიტუაციას. მაგალითად, 90-ნ წწ საქართველოში ბიზნესკლიმატი გამოწვევებით იყო გაუღენთილი და ინვესტორები სხვადასხვა პრობლემას აწყდებოდნენ – კრიმინალით დაწყებული, საგადასახადო ჩინოვნიკების მხრიდან შევიწროებით ან არასაიმედო ადგილობრივი პარტნიორების ლალატიით დამთავრებული. ქართველ ბიზნესმენებს პრობლემების მოგვარების თავისებური მეთოდები ჰქონდათ: გადანყვეტილებების მიმღებებთან ურთიერთობისას თავიანთ პირად ან ოჯახურ კავშირებს იყენებდნენ. მაგრამ უცხოური ბიზნესის წარმომადგენლებს არ გააჩნდათ მსგავსი რესურსები; მათ მხოლოდ ორი არჩევანი ჰქონდათ: ან ქართველ ბიზნესმენებთან პარტნიორობა უნდა დაეწყათ ამასთან დაკავშირებული ყველა რისკის ფასად, ან თავად ემართათ თავიანთი ბიზნესი და კრიმინალური სამყაროსაგან – რეკეტი, მოგვიანებით კი ქვეყნიდან გაძევება ეწვიათ. ცხადია, რამდენიმე წარმატებული პარტნიორობაც შემდგარა უცხოელებსა და ადგილობრივებს შორის, მაგრამ ასეთი შემთხვევები გამონაკლისს წარმოადგენდა. 2003 წელს ხელისუფლების ცვლილებასთან ერთად, საქართველომაც, საერთაშორისო ფინანსური ინ-

სტიტუციების რეიტინგებში მეტად სწრაფი ტემპებით დაიწყო დაწინაურება. როგორც იქნა, საქართველო აღარ იყო კრიმინალთა თავშესაფარი და მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის ინვესტორთათვის ინტერესის ცენტრალურ ობიექტად იქცა [18.]. ამის შემდეგ ბიზნესკლიმატი, ზოგიერთი გამოწვევის გარდა (უმეტესად, ამა თუ იმ მიზეზით საგადასახადო ჩინოვნიკების მხრიდან ზეწოლა) საგრძნობლად გაუმჯობესდა, 2015 წლის დეკემბერში ახალი პრემიერ-მინისტრის დანიშვნამ საქართველოს ბიზნესსაზოგადოებაში ოპტიმიზმის ახალი ტალღა გააჩინა; თუ ზოგიერთ ბიზნესსა და ინვესტორს 2016 წლის ოქტომბრის საპარლამენტო არჩევნებამდე რაღაცებში ეჭვი ეპარებოდათ, ახლა ბიზნესსაზოგადოების მხრიდან მართლა იგრძნობა სრული პასუხისმგებლობა და სურვილი, გაფართოების გეგმები სისრულეში მოიყვანონ [18. გვ. 63-64]. აქიდან, ცხადია, თუ რამხელა მნიშვნელობა აქვს ბიზნესისათვის სტაბილურობას, პროგნოზირებადობას და გამჭვირვალობას, რომლიც სასურველი საინვესტიციო გარემოს შექმნის გარეშე წარმოუდგენელია.

საინვესტიციო გარემოზე მსჯელობისას დაუშვებელია, მაგალითად, საქართველოსთვის რუსეთის, როგორც პოტენციური მეზობელი ინვესტორისა და პარტნიორის იგნორირება, რაც ბოლო პერიოდში აშკარად აღინიშნება. საქმე იმაშია, რომ ნებისთინ თუ უნებლიეთ, თავისი გეოპოლიტიკური მდებარეობით საქართველო კიდევ კარგა ხანს იქნება დამოკიდებული რუსეთის ფართო ბაზარზე. ამ რეალობას ვერ გავეცევით, ამიტომ საჭიროა რუსეთ-საქართველოს შორის თანამშრომლობის განვითარება უფრო მეტად ერთობლივი საწარმოების შექმნით და სხვა ფორმით. ამ მიმართულებით აუცილებლად უნდა გამოვიყენოთ რუსეთის მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში (მსო) განვევრიანების პირობები (საქართველო მსო-ს წევრია 2000 წლიდან). რუსეთთან ურთიერთობის დალაგების გარეშე, ჩვენი ვარაუდით, არ იქნება უსაფრთხოება და არც აფხაზ და ოს ხალხთან პირდაპირი

დიალოგის შესაძლებლობა. უსაფრთხოების (მათ შორის ეკონომიკური უსაფრთხოების) გარეშე არ იარსებებს მშვიდობა, მშვიდობის როგორც ინვესტირების აქტიურობის ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორის გარეშე შეუძლებელია ინვესტიციები, სამუშაო ადგილების შექმნა, დასაქმება. ინვესტიციებისა და დასაქმების გარეშე კი გამორიცხულია კეთილდღეობა და განვითარება, მითუმეტეს ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის მქონე, განსაკუთრებით კი ნებისმიერი პოსტსაბჭოური ქვეყნებისათვის [17.გვ.63-64]. ასეთია რეალური ლოგიკა: მშვიდობის გარეშე შეუძლებელია ინვესტიციები, უკანასკნელის გარეშე კი განვითარება.

ამრიგად, სწრაფცვალებად კონკურენტულ სამყაროში საინვესტიციო გარემოს, ინვესტიციურ აქტიურობასა და ეკონომიკურ ზრდას, განვითარებას შორის მჭიდრო დიალექტიკური კავშირურთიერთობა არსებობს. საუკეთესო, რაციონალური საინვესტიციო გარემო ინვესს ინვესტიციების (ადგილობრივი, ისე უცხოური) დიდი ოდენობით მოზიდვას, თავის მხრივ, ინვესტიციები (განსაკუთრებით სწორი საინვესტიციო პოლიტიკა, რომელიც სახელმწიფოს ანტიციკლური პოლიტიკის ნაწილია) ასრულებს კატალიზატორის როლს ეკონომიკური ზრდისათვის, განვითარებისათვის (ქვეყანას არ ექნება მომავალი, თუ იგი ეკონომიკურად არ იზრდება), ხოლო ეკონომიკური ზრდის, განვითარების მისაღები დონე და მიღწეული მიკრო, მაკროეკონომიკური პირობები აუცილებელი პირობაა ინვესტიციური აქტიურობისათვის. ყოველივე ეს ხელს უწყობს ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის და, საბოლოო ანგარიშში, მოსახლეობის ცხოვრების დონის, საერთაშორისო ურთიერთობებში ქვეყნის ავტორიტეტის ამაღლებას.

1.3 უცხოური ინვესტიციების განმსაზღვრელი ფაქტორები, მოტივაცია გარდამავალი და ზოგიერთ ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყნებში

მე-20 საუკუნის 90-იანი წლებიდან გარდამავალი და ზოგიერთ ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყნებში უცხოური ინვესტიციების ზრდამ ნათელი გახადა, რომ ინვესტორები, რომლებიც არის მსოფლიო გლობალიზაციის პროცესის მთავარი მამოძრავებელი ძალა, განვითარებად ქვეყნებს განიხილავდნენ როგორც უცხოური ინვესტიციებისათვის მომგებიან გარემოს. ამასთან განვითარებადი ქვეყნების პოლიტიკა, რომელიც ორიენტირებულია უცხოური ინვესტიციების მოზიდვაზე, რათა გააძლიეროს და განავითაროს საკუთარი ქვეყნის ეკონომიკა, ხელს უწყობს უცხოურ ინვესტორსა და გარდამავალი ეკონომიკის სახელმწიფოს შორის ეფექტიან ინტეგრაციას გლობალურ ეკონომიკაში. განვითარებადი ქვეყნების სურვილი მოიზიდოს მეტი უცხოური ინვესტიციების ნაკადები სხვა არაფერია თუ არა მოთხოვნის ფაქტორი, რომელიც ძირითადად კლასიფიცირდება 3 კატეგორიად. ესენია:

1. უცხოური ინვესტიციების პოლიტიკის სტრუქტურა;
2. ბიზნესის ხელშეწყობა;
3. ეკონომიკური ფაქტორები.

უცხოური ინვესტიციების პოლიტიკის სტრუქტურა მოიცავს ქვეყნის პოლიტიკურ-ეკონომიკურ სტაბილურობას. პრაქტიკამ გვაჩვენა, რომ დახურული ეკონომიკის ერის დასრულებამ უპრეცედენტო შესაძლებლობები შეუქმნა განვითარებად ქვეყნებს. ღია ეკონომიკურმა ურთიერთობებმა და ვაჭრობის ლიბერალიზაციამ შექმნა სწრაფი განვითარების ახალი შესაძლებლობები. ინვესტორისთვის აუცილებელია ინვესტიციის მიმღებ ქვეყანაში უზრუნველყოფილი იყოს პოლიტიკურ-ეკონომიკური სტაბილურობა, ეროვნული ვა-

ლუტის მდგრადობა, შეღავათიანი საგადასახადო სისტემა და ა.შ

ბიზნესის ხელშეწყობა – გამოიხატება ინვესტიციების მიმღები ქვეყნის მხრიდან ბიზნესის კეთების სიმარტივით, კერძოდ კონსულტაციების გაწევა, დაჩქარებული მომსახურება ნებართვებისა და ლიცენზირების პროცესში, ბიზნესის რეგისტრაციის სიმარტივე და ა.შ. ამასთან ინვესტორების შემოსვლას თან ახლავს თანამედროვე ტექნოლოგიების შემოღება, თანამშრომელთა კვალიფიკაციის ამაღლება, რომლებიც ადგილობრივ ფირმებში საქმდებიან, სტიმულს აძლევენ მიმღები ქვეყნის სანარმოოს გააუმჯობესონ მენეჯერული შესაძლებლობები და განვითარდნენ მარკეტინგის სფეროში.

ეკონომიკურ ფაქტორებს(ანუ დეტერმინანტებს) საფუძვლად უდევს ინვესტორთა მოტივაცია. ძირითადად გამოყოფენ 3 ძირითად ტიპს: რესურსებზე ორიენტირებულ, უცხოურ ბაზრებზე და ეფექტიანობაზე ორიენტირებულ ინვესტიციებს.

რესურსებზე ორიენტირებული ინვესტორის მიზანია აითვისონ უცხოური კორპორაციის აქტივები და შეინარჩუნონ კონკურენტუნარიანობა. ასეთი ინვესტიციები დაკავშირებულია ფირმების მიერ საკუთარი აქტივების რესტრუქტურისაციასთან. რესურსებზე ორიენტირებული უცხოური ინვესტიციები ხორციელდება მაშინ , როდესაც უცხოური ფირმის მიზანია, შეიძინოს ბუნებრივი რესურსები, როგორიცაა ნედლეული , ნავთობი, ბუნებრივი აირი და ა.შ. მასპინძელ ქვეყნებში, რომლებიც აღნიშნული რესურსების სიუხვით ხასიათდებიან. ყოველივე ეს სხვადასხვა გავლენას ახდენს ინვესტიციის მიმღები ქვეყნის ეკონომიკაზე. თუ განვიხილავთ ნავთობისა და მინერალების მოპოვებას, ის ქვეყნის ეკონომიკას ხელს უწყობს მაქსიმალური საექსპორტო მოგების მიღებაში, მაგრამ ამასთანავე იძლევა მინიმალურ დამატებით ღირეულებას მიმღები ქვეყნის ეკონომიკისათვის,

რაც შეეხება სოფლის მეურნეობის დარგებს, აქ დადებით მხარეს წარმოადგენს ვაჭრობის ზრდა, ქსელის გაფართოება ადგილობრივ და რეგიონულ ბაზრებზე, მაგრამ ამასთანავე ის იწვევს ქვეყნიდან ტექნოლოგიების გადაცემას.

უცხოურ ბაზრებზე ორიენტირებული უცხოური ინვესტიციების მიზანია, მოემსახუროს მასპინძელი ქვეყნის ადგილობრივ ბაზრებს, ინვესტორი მიმღებ ქვეყნებში იმეორებს იმავე წარმოების პროცესს, რა საქმიანობასაც ეწევა ბაზირების ქვეყანაში. მათ ასტიმულირებთ მიმღები ქვეყნის ბაზრის მასშტაბი და ზრდის შესაძლებლობები. ის სარგებლობს ბაზრის ზრდის შესაძლებლობით, ადგილზე აწარმოებს იმპორტშემცვლელ პროდუქციას, უზრუნველყოფს და ემსახურება ეროვნულ ბაზრებს.

ეფექტიანობაზე ორიენტირებული ინვესტიციების მიზანია რესურსების ისეთნაირი გადანაწილება, რომ მიღებული იქნეს მაქსიმალური ეფექტი. ძირითად შემთხვევებში აღნიშნული ინვესტიციები ხორციელდება განვითარებულ ქვეყნებს შორის, ამ მოტივის დროს ინვესტორს იზიდავს იაფი სამუშაო ძალა და ბუნებრივი რესურსები. განვითარებულ ქვეყნებში სამუშაო ძალის ხელფასების ზრდამ აიძულა ორგანიზაციები გადასულიყვნენ ისეთ ქვეყნებში, სადაც სამუშაო ძალა გაცილებით იაფი იყო. ასევე განვითარებად ქვეყნებში ამ მოტივის რთულ ფორმას წარმოადგენს აუტოსორსინგული კომპანიები, რომლებიც ეფუძნებიან ცოდნასა და მაღალ მწარმოებლურობას, ვიდრე ნაკლებად ანაზღაურებად სამუშაო ძალას. ისინი ძირითადად მიმართულნი არიან ინდუსტრიულ ქვეყნებზე და ინვესტიციებს ახორციელებენ ისეთ დარგებში, როგორიცაა ავტომობილების წარმოება და ა.შ. ეს მოტივი ინვესტიციის მიმღები ქვეყნისთვის წარმოადგენს ახალი ტექნოლოგიების მიღების წყაროს, რაც ზრდის ადგილობრივი ქვეყნის ეკონომიკის კონკურენტულ უპირატესობას, ახალისებს პროდუქციის ექსპორტს, საბანკო და

სადაზღვევო საქმიანობებს და ა.შ. ამ მხრივ საქართველოში ინვესტორთა მოტივაციის საფუძველია როგორც იაფი მუშახელი (მაგრამ ეს, ჩვენი აზრით, სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ უცხოელ ინვესტორს არ აინტერესებდეს მუშახელის კვალიფიკაცია, საერთოდ, ადამიანისეული კაპიტალის განვითარების ხარისხობრივი დონე. ნებისმიერ ინვესტორს ურჩევნია ფული დააბანდოს ისეთ ქვეყანაში, სადაც სამუშაო ძალა უფრო კვალიფიციურია, კონკურენტუპირატესობის მატარებელია, მისი დაქირავება უფრო იოლია იმ საქმის შესასრულებლად, რა საქმის გაკეთებაც ინვესტორს ადგილზე სურს. ამ მხრივ კი ჩვენში ხშირად პრობლემებია, თუმცა რაღაც ვადებში გამოსწორებადი და ა.შ.), ასევე ნედლეულის მოპოვება, რაც დასტურდება ინვესტორთა დაინტერესებით ნავთობისა და გაზსადენების მიმართულებით.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის შეჯამებით, მიმღები ქვეყნებისთვის უცხოური ინვესტიციების განმსაზღვრელი ფაქტორებია: დაბალი შრომის დანახარჯები, შიდა ბაზრის დიდი მოცულობა, ბუნებრივი რესურსების სიუხვე, სიახლოვე დასავლეთის განვითარებულ ქვეყნებთან. აღნიშნული ფაქტორების მქონე მასპინძელ ქვეყნებს შესაძლებლობა აქვთ, წარმატებით მოიზიდონ უცხოური ინვესტიციების მეტი მოცულობა.

უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების დეტერმინანტებია:

1. ბაზრის მასშტაბი და პოტენციალი. ძალიან მნიშვნელოვანია ინვესტიციის მიმღები ქვეყნის ბაზრის მასშტაბი, რომელიც გამოხატავს მოთხოვნის სიდიდეს და ინვესტორებისთვის ძალიან მნიშვნელოვანი მაჩვენებელია. ინვესტორები, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან ახალ ბაზრებში შესვლით, უპირატესობას ანიჭებენ დინამიურ ბაზრებს, რომლებიც ზრდის მაღალი მაჩვენებლით ხასიათდებიან.

2. ბუნებრივი რესურსები. ინვესტორების ყველზე მნიშვნელოვანი დეტერმინანტი სწორედ ბუნებრივი რესურსებია. ინვესტორი კომპანიების მიზანია მათთვის უაღრესად მნიშვნელოვანი რესურსების დაუფლება უფრო ადვილად და უფრო იაფად, ვიდრე ეს ინვესტორის ქვეყანაშია.

3. შრომის ხარჯები. განვითარებად ქვეყნებში ინვესტიციების ზრდა ასევე განპირობებულია იაფი მუშახელით. ინვესტორისთვის აუცილებელია ინვესტიციის მიმღებ ქვეყანაში იყოს მაღალკვალიფიციური კადრები. მეცნიერებმა გამოიკვლიეს და დაასკვნეს, რომ უცხოური ინვესტიციების ნაკადების ნაკლებობა გარკვეულ ქვეყნებში განპირობებულია დაბალკვალიფიციური მუშახელის არსებობით.

4. მასპინძელი ქვეყნის გახსნილობა და ორმხრივი სავაჭრო გამოცდილება. საერთაშორისო კვლევებმა გვიჩვენეს, რომ ქვეყნები, რომლებიც ახორციელებენ ღია სავაჭრო პოლიტიკას, აქვთ ლიბერალური სავაჭრო რეჟიმები, ასევე ჩამოყალიბებული აქვთ საერთაშორისო ურთიერთობები, არიან მაღალკონკურენტუნარიანები მსოფლიო ბაზარზე. ზემოთ აღნიშნული პროცესები ხელს უწყობს ინვესტორს ქვეყანაში პოზიტიური მხარეების აღიარებაში. მათი მიზანია დააბანდონ ინვესტიციები ისეთ ქვეყნებში, სადაც კარგი სავაჭრო სავაჭრო და შეღავათიანი სავაჭრო რეჟიმები ვრცელდება.

5. განვითარების ოფიციალური დახმარება. ის წარმოადგენს ინვესტიციების მიმღებ ქვეყნებში ბიზნეს საქმიანობის განვითარების ინდიკატორს. აქედან გამომდინარე, განვითარების ოფიციალური დახმარების პროგრამის ფარგლებში გაწეული ხარჯები ხელს უწყობს მასპინძელ ქვეყნებს ფიზიკური ინფრასტრუქტურის განვითარებას და კარგი ურთიერთობების ჩამოყალიბებას საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, ზრდის უცხოელ ინვესტორთა ნდობის ფაქტორს და მიმღები ქვეყნის მიმზიდველობას.

6. მაკროეკონომიკური ფაქტორები. აუცილებელია ინვესტიციების მიმღებ ქვეყანაში იყოს მაკროეკონომიკური სტაბილურობა, რაც მოიცავს ინფლაციის დაბალ განაკვეთს, სტაბილურ სავალუტო კურსს და მცირე საგარეო ვალს. ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მაჩვენებელი, რომელიც მხედველობაში მიიღება ევროკავშირში ამა თუ იმ ქვეყნის განვითარების დროს არის ამ ქვეყანაში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების დაბანდების შესაძლებლობა და მისი უსაფრთხოება. აქედან გამომდინარე მეტად მნიშვნელოვანია ქვეყნის საინვესტიციო აქტივობის დონის გაზომვა შემდეგი ფაქტორის გათვალისწინებით:

- დეპოზიტების განაკვეთი – სასურველია ინვესტორებისთვის ეს განაკვეთი იყოს მაღალი, რადგან, როდესაც უცხოელი აბანდებს თანხას, მას გააჩნია ასევე გარკვეული თავისუფალი სახსრები, რომლებიც დროებით დეპოზიტებზე განლაგდება.

- სესხის აღების განაკვეთი-სასურველია ის იყოს მაქსიმალურად დაბალი, რადგან ინვესტორს კაპიტალის გარკვეული დაბანდებების შემდეგ შეიძლება დასჭირდეს თანხების სესხად აღება, ამიტომ ეს განაკვეთი საკმაოდ მნიშვნელოვანია, რადგან მასზეა დამოკიდებული უცხოელი ინვესტორის გადანყვეტილება-ისევე შემოიტანოს ქვეყანაში კაპიტალი თუ ადგილზე აიღოს სასურველი თანხა ბანკიდან.

- ინფლაციის განაკვეთი – ინვესტორთა მოსაზიდად აუცილებელია სტაბილური და დაბალი განაკვეთი, რადგან მაღალი და არასტაბილური განაკვეთი ზრდის გაურკვევლობას ქვეყნის შიგნით და წარმოიშობა საინვესტიციო რისკები.

- გადასახადების განაკვეთი – უნდა იყოს დაბალი, რათა სტიმული მიეცეს ორგანიზაციებს დაფუძნდნენ და დაიწყონ ფუნქციონირება.

- საინვესტიციო თავისუფლება.

7. ფისკალური დეფიციტი. როცა მთავრობა ფისკალურ დეფიციტს აფინანსებს ბანკოტების დამატებითი ბეჭდვით ან დაბეგრვით, ის ინვესსიონულ პროცესს და ამცირებს კაპიტალდაბანდებიდან მიღებულ რეალურ შემოსავალს. გარდა ამისა, ბევრ განვითარებად ქვეყნებში მთავრობის გადაჭარბებული ხეცხები ამაღლებს საპროცენტო განაკვეთს და ზღუდავს ფინანსური რესურსების ხელმისაწვდომობას კერძო სექტორში. მიუხედავად იმისა რომ ფისკალური დეფიციტის საერთო ზეგავლენა არაერთგვაროვანია, თეორიული დებულებების თანახმად არსებობს ნეგატიური კავშირი ფისკალურ დეფიციტსა და პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციების შემოდინებას შორის.

8. გეოგრაფიული და კულტურული სიახლოვე. FC & FLAS გამოკვლევებმა დაადასტურა, რომ უცხოურ პირდაპირ ინვესტიციებზე განვითარებული ქვეყნებიდან განვითარებად ქვეყნებში გავლენას ახდენს გეოგრაფიული სიახლოვე. მაგალითად, მაშინ როდესაც იაპონური კომპანიები ხსნიან ფილიალებს ჩინეთსა და აზიის ახალ ინდუსტრიულ ქვეყნებში, დასავლეთ ევროპის მონინავე ორგანიზაციებს ფილიალები გადააქვთ აღმოსავლეთ ევროპაში.

9. ინსტიტუციური ფაქტორები. ეს ფაქტორი ძალიან მნიშვნელოვანი და განმსაზღვრელია ინვესტიციების მოზიდვაში, რადგან ქვეყანაში არსებული პოლიტიკური არასტაბილურობა მიუთითებს მასპინძელ ქვეყანაში სამოქალაქო ომის საშიშროებაზე, ან უბრალოდ სუსტი მთავრობის არსებობაზე, რაც აფერხებს ინვესტიციების შემოდინებას.

10. ორმაგი დაბეგრვის თავიდან აცილება. ინვესტიციური აქტიურობის გასაუმჯობესებლად უდიდესი მნიშვნელობა აქვს სწორ, სამართლიან საგადასახადო სისტემასა და საერთაშორისო თანამშრომლობას დაბეგრვის სფეროში. მე-20 საუკუნის 90-იანი წლებიდან გააქტიურდა ორმაგი დაბეგრვის თავიდან აცილების მიზნით მოლაპარაკებები, ასევე ინ-

ვესტორსა და სახელწიფოს შორის დავის მოგვარების საკითხები.

11. ინფრასტრუქტურა. ინვესტიციების მოზიდვა ასევე დამოკიდებულია ინვესტიციების მიმღებ ქვეყანაში არსებული ინფრასტრუქტურის დონეზე, რადგან წარმოებული პროდუქციის გატანა ქვეყნიდან მოითხოვს კარგ სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურას, ასევე მნიშვნელოვანია ქვეყნები, რომლებიც ხასიათდებიან კარგად ფუნქციონირებადი და ტელეკომუნიკაციებითა და განვითარებული ინტერნეტ-ქსელებით.

ტელეკომუნიკაციების სექტორი არის ქვეყნის ეკონომიკის ერთ-ერთი ძირითადი სეგმენტი, რომელიც პირდაპირ გავლენას ახდენს მაკროეკონომიკური განვითარების პერსპექტივებზე.

გარდა ზემოაღნიშნული ფაქტორებისა, არსებობს სხვა ფაქტორები, ისეთი, როგორიცაა: მიმღები ქვეყნის იმიჯი, ურბანიზაცია, მეზობელი ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების დონე და ა.შ

გარდამავალი პერიოდის პირველ ეტაპზე, ჰიპერინფლაციამ და უარყოფითმა ეკონომიკური ზრდამ არამიმზიდველი გახადა განვითარებადი ქვეყნები უცხოური ინვესტორებისათვის. ამ დროს დაცული არ იყო საკუთრების უფლება, ამიტომ არის რომ ქვეყანაში დაწყებული პრივატიზაციის პროცესი აღიქმება, როგორც გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნების ქვაკუთხედი. პრივატიზაცია ეხმარება შეიქმნას საკუთრების უფლებებისა და კორპორაციული მართვის ეფექტიანი სისტემა. საჭირო რეფორმები კი ეხმარება გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებს ეკონომიკურ განვითარებასა და გრძელვადიანი ეკონომიკური ზრდის მიღწევაში.

საწყის ეტაპზე ქვეყნის მიმზიდველობას ხელს უწყობს ეკონომიკის ლიბერალიზაცია, ასევე ვაჭრობისა და საგარეო ინვესტიციების გზით ეროვნული ბაზრების გახსნა უცხოური საქონლისა და მომსახურებისათვის. გარდამავალი ეკო-

ნომიკის ქვეყნებში დანახარჯები სამუშაო ძალაზე ისევ დაბალია განვითარებული ეკონომიკის ქვეყნებთან შედარებით.

გარდამავალი და ზოგიერთ ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყნებში უცხოური ინვესტიციების სხვადასხვა გამოცდილების ანალიზიდან ირკვევა ის ზოგადი კანონზომიერებანი, რომლებიც აუცილებლად უნდა გავითვალისწინოთ საქართველოში უცხოური კაპიტალის ინვესტირების განვითარების სტრატეგიის, სწორი საინვესტიციო პოლიტიკის შემუშავებისას, ესენია[6]:

1. ყველა ქვეყანა, ამა თუ იმ ზომით, ცდილობს მიაღწიოს ოპტიმალურ თანაფარდობას საკუთარ და უცხოურ ინვესტორებს შორის, საჭიროებისამებრ წახალისოს კიდევ ხან ადგილობრივი, ხან უცხოური ინვესტიციები;

2. ყველა ქვეყანა ითხოვს უცხოური ინვესტიციების რეგისტრაციას, რომელიც, ალბათ უფრო გამარტივებული ფორმით უნდა მოხდეს;

3. ყველა ქვეყანაში არის ეკონომიკის ისეთი დარგები თუ სფერო, სადაც ითხოვენ სპეციალურ ნებართვას ინვესტირებისათვის;

4. ყველა ქვეყანაში არის ისეთი დარგი, სფერო, რომლებიც ჩაკეტილია უცხოური კაპიტალისათვის, რაც ქვეყნის დამოუკიდებლობის, ეკონომიკური უსაფრთხოების თვალსაზრისით გამართლებულია;

5. უმრავლეს ქვეყნებში შეიმჩნევა უცხოური ინვესტირების რეჟიმების თანდათან ლიბერალიზაცია, რაც გამოიხატება შემდეგში, ა) მცირდება იმ დარგების რაოდენობა, რომლებშიც უცხოელი ინვესტორების საქმიანობა იკრძალება, ბ) მარტივდება ის მოთხოვნები, რომლებიც ზღუდავს კომპანიის კაპიტალში უცხოური კაპიტალის მონაწილეობის წილს; გ) უცხოელ ინვესტორებს უფლება ეძლევათ შექმნან სანარმოები 100%-იანი მონაწილეობით; დ) შესაძლებელი ხდება საზღვარგარეთ მოგებისა და დივიდენდების თავისუფალი გატა-

ნა; ე) უფრო მარტივდება და მოწესრიგდება უცხოური ინვესტიციების რეგისტრაციის პროცედურა და მატულობს უცხოური ინვესტიციების სტიმულირების ღონისძიებები.

6. მატულობს ექსპორტზე ორიენტირებული დარგების წახალისება, რომლებმაც ბიძგი უნდა მისცენ „ინვესტიციური მულტიპლიკატორის“ მექანიზმის ამოქმედებას.

ვინაიდან გარდამავალი ეკონომიკის თითქმის უმრავლესობაში ინვესტიციები, ძირითადად მიემართება ინოვაციური საქმიანობის დასაფინანსებლად, ამიტომ ეს ტენდენცია არც საქართველოში უნდა დარჩეს ყურადღების გარეშე. მიმართულება, ვექტორი სწორად არ იქნება შერჩეული, თუ ახალი წარმოებების, ინოვაციური, ცოდნაზე დაფუძნებული დარგების ჩამოყალიბებაში მხოლოდ უცხოური ინვესტიციების იმედზე ვიქნებით. ისევე როგორც ნებისმიერი ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყნისთვის, ასევე საქართველოსთვისაც მნიშვნელოვანია უცხოური ინვესტიციების გამოყენება, მაგრამ ამა თუ იმ ქვეყნის საინვესტიციო გამოცდილების ადგილობრივი თვისებების გათვალისწინებით გაზიარება. მთავარი აქცენტი იმპორტზემცვლელი წარმოების ზრდასა და საექსპორტო კონკურენტუნარიანი ინოვაციური, კრეატიულ ცოდნაზე დაფუძნებული კრეატიული პროდუქციის წარმოებაზე უნდა გაკეთდეს. უცხოური ინვესტიციის გამოყენება განსაკუთრებით უნდა წარიმართოს ეროვნული ეკონომიკის იმ სფეროებში, რომელთა გააქტიურებას შეუძლია არსებითი წვლილი შეიტანოს აღნიშნულ სფეროებში ტრანსფორმაციული კრიზისის დაძლევაში, არსებული სოციალური დაძაბულობის შემცირებაში და დასაქმების ზრდაში. ასეთ დარგებად, უწინარეს ყოვლისა, უნდა მივიჩნიოთ ფართო მოხმარების საგნების და ფარმაცევტული საქონლის წარმოება, რომლის უხვი საკუთარი ნედლეული საქართველოს გააჩნია[6]. ასევე მეტი უცხოური ინვესტიციები უნდა იქნას მოზიდული სოფლის მეურნეობის დარგების გამოსა-

ცოცხლებლად და შეზღუდვა ან ლიმიტი დაწესდეს უძრავი ქონების სფეროში.

ამრიგად, შედეგები, რომელიც უცხოურ ინვესტიციებს მოაქვს გარდამავალი და ზოგიერთ ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყნებისათვის, არის საკმაოდ დამაჯერებელი და სარგებელო. იგი, ხელს უწყობს რა სოციალურ ეკონომიკურ განვითარებას, ეფექტიანობის ამაღლებას, ეკონომიკურ ზრდას, რაც გარვეული პერიოდის შემდეგ აისახება მოსახლეობის ცხოვრების დონესა და პირობებზე. უცხოური ინვესტიციების განმსაზღვრელი ტრადიციული ფაქტორების (მაგ., ეროვნული ბაზრის მასშტაბების და ა.შ.) მნიშვნელობა დღეისათვის, გლობალიზაციის პროცესის განვითარებასთან ერთად, მითუმეტეს მომავალში, კრეატიული ეკონომიკის პირობებში, თანდათან მცირდება. რაც შეეხება რეციფიენტი ქვეყნის ინფრასტრუქტურის განვითარების ხარისხს, სასურველი, მიმზიდველი საინვესტიციო-ბიზნესგარემოს შექმნას და კვალიფიციური სამუშაო ძალის (ადამიანისეული კაპიტალის განვითარების ხარისხის) არსებობას, იგი ისევ არის და მომავალშიც დარჩება უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის განმსაზღვრელ ფაქტორებად, დეტერმინანტებად.

2. უცხოური ინვესტიციების როლი გლობალური ბიზნესის განვითარებაში

2.1 საკუთარი და უცხოური ინვესტიციების ოპტიმალური თანაფარდობის უზრუნველყოფა-ეროვნული ბიზნესის განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორი

ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის უმთავრესი მიზანია ეროვნული, საკუთარი წარმოების აღორძინება, მისი კონკურენტუნარიანობის ამაღლება და ეკონომიკური ზრდის ხარისხის გაუმჯობესება. ამ მიზნის მიღწევა გარდამავალი და ზოგიერთი ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყნებისათვის, მათ შორის საქართველოსთვის, მხოლოდ საკუთარი (კერძო, სახელმწიფო) ინვესტიციების საფუძველზე უცხოური ინვესტიციების გარეშე წარმოუდგენელია.

საკუთარი ინვესტიციების როლი უაღრესად დიდია ქვეყნის ეკონომიკური დამოუკიდებლობის და, ბუნებრივია, ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის საქმეში, მაგრამ გლობალიზაციის, ღია ეკონომიკის პირობებში მრავალი განვითარებადი ქვეყნის გამოცდილება ადასტურებს, რომ უცხოური ინვესტიციები დიდ ზეგავლენას ახდენს ინვესტიციის მიმღები ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაზე. ამიტომ უცხოური ინვესტიციები უნდა განვიხილოთ რეციპიენტის ეროვნულ ეკონომიკაზე და, რა თქმა უნდა, ადგილობრივ ინვესტიციებზე ზემოქმედების დადებით და უარყოფით მხარეთა კომპლექსში [6. გვ.69-70].

რეციპიენტი ქვეყანაში უცხოური ინვესტიციის დადებითი გავლენა მდგომარეობს შემდეგში: ა) უცხოური ინვესტიციები, უწინარეს ყოვლისა, გავლენას ახდენს ტექნოლოგიაზე. თანამედროვე ტექნოლოგიის საშუალებით შესაძლებელია შემცირდეს დანახარჯები პროდუქციის წარმოების ნებისმიერ დონეზე. იმისათვის, რომ უცხოურმა ინვესტიციებმა ხელი შეუწყოს ტექნოლოგიურ პროგრესს რეციპიენტი

ქვეყანაში, საჭიროა ამ ქვეყანამ ეფექტიანად გამოიყენოს უცხოური კომპანიების მიერ დაგროვილი ტექნოლოგიური გამოცდილება. უცხოური ინვესტიციები არის ახალი ტექნოლოგიების, ტრანსფერისა და დანერგვის ეფექტიანი საშუალება. მას მოაქვს მონინავე ცოდნა პროდუქციის გადამუშავების მეთოდების, პროდუქციის შეფუთვისა და დიზაინის, საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებისა და ასევე ბაზრის განვითარების შესახებ. ეს რესურსები შემოედინება ინვესტიციებთან ერთად, რაც საშუალებას იძლევა დინამიურად იქნას ათვისებული ტექნიკური ინოვაციები. ტექნოლოგიურ ტრანსფერს თან ახლავს უცხოელი ინვესტორების მიერ უწყვეტი ინიციატივები, რაც ორიენტირებულია რეციპიენტი ქვეყნის ადამიანისეული რესურსების განვითარებისაკენ და გამოიხატება ადგილობრივი მუშახელის შრომის ნაყოფიერების ზრდის ხელშემწყობ ტრეინინგებში, თანამედროვე მენეჯმენტის პრაქტიკის და სხვადასხვა საორგანიზაციო ხასიათის ინოვაციების დანერგვაში. ამ შემთხვევაში ყველაზე შესაძრწევი შედეგი ის არის, რომ ადგილი აქვს იდეების, მონინავე ტექნოლოგიების, პროდუქტიულობის მატების წამახალისებელი, განვრცობითი ეფექტების გაცემას, ნოუ-ჰაუების გაზიარებასა და დანერგვას, ცოდნაზე დაფუძნებული კაპიტალისა და გამოცდილების შეძენას, რომლის გარეშეც შეუძლებელია არა მარტო ინვესტიციის მიმღები კონკრეტული კომპანიის თუ დარგის, არამედ მთლიანობაში რეციპიენტი ქვეყნის მთელი ეკონომიკის წინსვლა, განვითარება.[გვ.9].

ბ)უცხოური ინვესტიციები პოზიტიურ გავლენას ახდენს ეკონომიკურ ზრდაზე. სტანდარტული ნეოკლასიკური ზრდის მოდელის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, მაშინ უცხოური ინვესტიციები ადგილობრივ ინვესტიციებთან თანაბარ მდგომარეობაში განიხილება და არ მოიპზრება ხანგრძლივად რაიმე ზრდის ეფექტის მომტანად. თუმცა ამავდროულად, ნეოკლასიკური ზრდის მოდელი აღიარებს პირდაპირი, უცხოური ინვესტიციების ზემოქმედებას ეკონომიკურ

ზრდაზე, თუკი ამგვარი ინვესტიციები ამაღლებს ტექნოლოგიების და დასაქმების დონეს. გ) უცხოური ინვესტიციები ასევე დადებითად ზემოქმედებს სამუშაო ძალის ხარისხზე, მის ზრდაზე, სტაბილურობაზე და ანაზღაურების მოცულობაზე. უცხოური ინვესტორი კომპანიების ფუნქციონირების შედეგად რეციპიენტი ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება ინვესტს დასაქმების ზრდას, ასევე შრომის ანაზღაურების მოცულობის გადიდებას. თუკი ინვესტორი მოახერხებს რეციპიენტი ქვეყნის ადგილობრივი და უცხოური ბაზრების ათვისებას მასპინძელ ქვეყანაში კონკურენტი ფირმების ხარჯზე (ან აიძულებს მათ გადავიდნენ შრომატევად სანარმოო პროცესებზე), მაშინ ეს ზეგავლენა უარყოფით ხასიათს მიიღებს, მაგრამ თუკი უცხოური ინვესტიცია ხელს შეუწყობს მოთხოვნის გაზრდას და წაახალისებს კონკურენტ ადგილობრივ ინვესტორებს, კომპანიებს იყვნენ უფრო ინოვაციური, დასაქმებაზე ზეგავლენა შეიძლება დადებითად აისახოს. ყველაფერი დამოკიდებულია იმაზე, თუ ინვესტორის შემოსვლამდე როგორი იყო სამუშაო ძალის სტრუქტურა. როგორც გამოკვლევები ცხადყოფენ, ბევრ ქვეყანაში უცხოური ინვესტიციებით შექმნილ ფილიალებში მუშაკთა ანაზღაურება უფრო მაღალია, ვიდრე ადგილობრივ კომპანიებში, თუმცა ესეც დამოკიდებულია იმაზე, თუ რომელ ქვეყანაზეა, რომელ დარგზე და ფორმაზეა მსჯელობა.

გარდა ზემოთ ჩამოთვლილი პოზიტიური მომენტებისა, უცხოური ინვესტიციები ასევე აძლიერებს რა ადგილობრივ ინვესტიციურ აქტიურობას, მნიშვნელოვან როლს ასრულებს რეციპიენტი ქვეყნის შრომითი და ბუნებრივი რესურსების ეფექტიანად გამოყენებაში, მეურნეობის პროგრესული ტერიტორიული და დარგობრივი სტრუქტურირების ხელის შეწყობაში, საერთაშორისო ეკონომიკური მდგომარეობის, განსაკუთრებით საექსპორტო პოტენციალის ამაღლებაში[6. გვ.74] და ა. შ.

მიუხედავად უცხოური ინვესტიციების რეციპიენტ ქვეყანაზე მნიშვნელოვანი პოზიტიური ზემოქმედებისა, თანამედროვე გლობალიზაციის მრავალნახნაგიანი, წინააღმდეგობრივი პროცესების, მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის პირობებში საინვესტიციო საქმიანობაში დღის წესრიგიდან არ უნდა მოეხსნათ ეროვნული ეკონომიკის უსაფრთხოების საკითხი. მსოფლიოში დაგროვილი გამოცდილების ანალიზიდან გამომდინარე, თითოეულმა ქვეყანამ, მათ შორის საქართველომაც უნდა გაითვალისწინოს ის გარემოება, რომ ინვესტორსა და რეციპიენტს შორის არსებობს ობიექტური წინააღმდეგობა: რეციპიენტი მიისწრაფის შესაძლებლობის შემთხვევაში ყველაზე იაფად, შეღავათიანი პირობებით ან თუნდაც მუქთადაც კი მიიღოს ინვესტიციები. ინვესტორთა უმრავლესობა კი დაინტერესებულია, უწინარეს ყოვლისა, მაქსიმალური მოგება მიიღოს. გარდა ამისა, ინვესტირებისას შენარჩუნებულია პარტნიორების ეკონომიკური უთანაბრობა, რომლის დროსაც ძლიერი მხარე (იგი ყოველთვის ბუნებრივია, კაპიტალის შემომტანია) უფრო უკეთეს მდგომარეობაში აღმოჩნდება ხოლმე. ყოველივე ეს კი არ გამოორციხავს იმის შესაძლებლობას, რომ ინვესტორმა ეკონომიკურ პირობებთან ერთად პოლიტიკური პირობებიც წამოაყენოს. პირდაპირმა უცხოურმა ინვესტიციებმა შეიძლება გამოიწვიოს ისეთი უარყოფითი შედეგებიც, როგორიცაა: ა) ადგილობრივი (საკუთარი) ინვესტორების გამოდევნა ბაზრიდან; ბ) მოსახლეობის შემოსავლების დიფერენციაციის გაღრმავება; გ) რეციპიენტი ქვეყნის შიგა პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ცხოვრებაში დონორი ქვეყნის ჩარევის მასშტაბის გადიდება[26. გვ.52-53]. და ა.შ.

ქვეყნის ეკონომიკური და პოლიტიკური სტაბილურობის, უსაფრთხოების თვალსაზრისით სასურველია ადგილობრივ და უცხოურ ინვესტიციებს შორის ოპტიმალური თანაფარდობის დაცვა. მონაცემები ინვესტიციების შესახებ ფიქსირებულ აქტივებში საკუთრების ფორმების მიხედვით სა-

ქართველოში ადასტურებს შემდეგ ტენდენციას – უცხოური სჭარბობს ადგილობრივს. ეს გარკვეულწილად იმაზე მიანიშნებს, რომ უცხოელ ინვესტორთა მსხვილმა კაპიტალდაბანდებებმა შეიძლება მონოპოლიურ მდგომარეობამდე მიგვიყვანოს. მაგ., უცხოური ინვესტიციებით შენდება დიდი ქარხნები (შემოდის ძვირად ღირებული სხვადასხვა, მათ შორის სამედიცინო ტექნიკა, რასაც ადგილობრივი ფირმები ფინანსური რესურსების უკმარისობის გამო ვერ ახერხებენ), სადაც დამფუძნებელთა 50-60-% და შეიძლება 100 %-ის წილის მფლობელი უცხოელი აღმოჩნდეს. ამიტომ უცხოურ და ადგილობრივ ინვესტიციებს შორის თანაფარდობა საგრძნობლად რომ არ დაირღვეს, სასურველია უფრო მეტად ერთობლივი საწარმოების შექმნა, ანდა აღნიშნული ტექნიკის გადაცემა/მიყიდვა გარკვეულ ადგილობრივ საწარმოებზე საკონტროლო პაკეტის მშვიდგელოვანი წილის დათმობის საწაღვლოდ (მაგალითად, დამფუძნებლად შეყვანა)[6].

ინვესტირების პროცესში არსებული წინააღმდეგობიდან გამომდინარე, ეკონომიკურ ლიტერატურაში განასხვავებენ კეთილსინდისიერ, არაკეთილსინდისიერ და ფსევდო ინვესტორებს. ამ უკანასკნელთ არავითარი კაპიტალის ავანსირება არა აქვთ გადანყვეტილი. ისინი საინვესტიციო ობიექტის მოჩვენებითი შესწავლით ცდილობენ გამოსტყუონ კომპანიებს კომერციული თუ სხვა სახის ინფორმაცია. რეციპიენტი ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე, სამამულო ინვესტიციებზე პოზიტიურ გავლენას ახდენს მხოლოდ კეთილსინდისიერი ინვესტორები. კეთილსინდისიერება იმაში გამოიხატება, რომ ინვესტირების მონაწილე მხარეებმა უნდა დაიცვან ხელშეკრულების მოთხოვნები, პრინციპები და მიზნები. ინვესტორმა ისე უნდა წარმართოს თავისი საქმიანობა, რომ, სამართლიანი შემოსავლის მიღებასთან ერთად, უნდა განმტკიცდეს და განვითარდეს რეციპიენტი ქვეყნის ეკონომიკა. ნათლად უნდა გავიგოთ, რომ ინვესტორები კრიმინა-

ლები, მძარცველები არ არიან. ინვესტორებს შორის, ისევე როგორც საერთოდ ადამიანებს შორის, არიან კეთილმოსურნე, არაკეთილმოსურნე, გულუხვები და ა.შ. ისინი საქმიანობენ ამა თუ იმ რეციპიენტი ქვეყნის საინვესტიციო გარემოს შესაბამისად. შეიძლება ცალკეული ინვესტორი ეწეოდეს კანონგარეშე, რეციპიენტი ქვეყნისთვის მიუღებელ საქმიანობასაც.

მაშასადამე, ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, ე.ი. ინვესტორის კერძო მიზნების რეალიზაცია შეხამებული უნდა იყოს რეციპიენტი ქვეყნის წარმოების მიზნის რეალიზაციასთან. ყოველივე ამის განხორციელება რთულია, რის გამოც ზოგჯერ ინვესტორების კეთილსინდისიერება ეჭვის ქვეშ დგება.

ამრიგად, ტრანსფორმირებად ქვეყნებში უცხოური ინვესტიციები გარკვეულ წინააღმდეგობასთან არის დაკავშირებული, რომლის გადაჭრას, ნებისმიერი ასეთი ქვეყნისათვის, მათ შორის საქართველოსთვისაც, სტრატეგიული მნიშვნელობა აქვს. ეს წინააღმდეგობა იმაში მდგომარეობს, რომ, ერთი მხრივ, კონკურენციის პირობებში უცხოურ ინვესტიციებზე დიდი მოთხოვნაა, მეორე მხრივ, კი საბაზრო ძალების მოქმედებამ შეიძლება ესა თუ ის გარდამავალი, განსაკუთრებით პოსტსაბჭოური ქვეყანა რომელიმე მაღალგანვითარებული სახელმწიფოს სანედლეულო დანამატად აქციოს. ამ წინააღმდეგობის დასაძლევად საჭიროა უცხოური კაპიტალის მოზიდვის სფეროში გონივრული, მეცნიერულად დასაბუთებული, ანონილი პოლიტიკა, სტრატეგია, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება სტრატეგიული მნიშვნელობის მქონე ინვესტიციების მოზიდვის მოტივაციური მექანიზმი. მხარი უნდა დაუჭიროთ უცხოურ ინვესტიციებს იმ დარგებსა და რეგიონებში, რომელთანაც დაკავშირებულია ეკონომიკური განვითარების პერსპექტივები.

როგორც ბოლო წლების მონაცემები ადასტურებს ამა თუ იმ გარდამავალ ქვეყანაში, მათ შორის საქართველოშიც,

ადგილი აქვს უცხოური ინვესტიციების ზრდის ტენდენციას. ეს ბუნებრივიცაა, რადგან პოსტსოციალისტურ ქვეყნებში უცხოური კაპიტალის მოზიდვა ეკონომიკური სტრატეგიის ძირითადი კომპონენტია. მაგრამ ქვეყანაში უცხოური კაპიტალის მასობრივად შემოშვებას ზოგიერთი უცხოელი თუ ქართველი მეცნიერი ეჭვის თვალით უყურებს, რადგან არ არის გამორიცხული ასეთი ინვესტიციების მოზღვავეების პირობებში ბევრი არაკეთილსინდისიერი და ფსევდოინვესტორიც გამოერიოს[26. 24. გვ.53]. მსგავსი მოსაზრებების მიხედვით, ა) საქართველოში შემოვა უცხო კაპიტალთან ერთად უცხოელი მესაკუთრეც, რომლებიც შემოსავლების დიდ ნაწილს გაიტანენ ქვეყნიდან; ბ) მძიმე ეკონომიკურ მდგომარეობაში მყოფი ადგილობრივი პარტნიორების (კერძო, ასევე სახელმწიფო სექტორში) მიერ კაბალური ხელშეკრულების პირობებზე ადვილად დათანხმების გამო ეკონომიკის ყველა მომგებიანი დარგი შესაძლოა აღმოჩნდეს უცხოელთა ხელში, რადგან ადგილობრივი ინვესტორები კონკურენციას მათ ვერ გაუწევენ; გ) ქვეყნის ეკონომიკას თავს მოახვევენ სპეციალიზაციას, რომელიც მომგებიანია უცხოელი ინვესტორისათვის და არა რეციპიენტი ქვეყნისათვის; დ) მოსალოდნელია ეკოლოგიურად „ჭუჭყიანი დარგების“ კონცენტრაცია განვითარებად ქვეყნებში; ე) უცხოელი ინვესტორების დომინირება ეკონომიკაში ნიშნავს საფინანსო რესურსების გამუდმებულ გატანას ქვეყნიდან, რაც აუძლურებს ეკონომიკას და აფერხებს ეკონომიკური ზრდის ტემპებს.

აღნიშნული მოსაზრებებიდან უმრავლესობას აქვს ობიექტური საფუძვლები, ბევრი რამე გასათვალისწინებელია, განსაკუთრებით ქვეყნის, რეგიონის ეკონომიკური უსაფრთხოების თვალსაწიერით, მაგრამ ღია ეკონომიკისა და გლობალიზაციის პირობებში, როცა მწვავე კონკურენციის გამო „ნადირობაა“ გამოცხადებული ინვესტიციების მოზიდვაზე, უარს ვერ ვიტყვით მზარდი მოცულობით სტრატეგი-

ულ, კეთილსასურველ ინვესტიციებზე. ჩვენ ვეთანხმებით აღნიშნულ მოსაზრებას იმ ნაწილში, რომლის მიხედვით დაუშვებელია ყველგან, ქვეყნის მასშტაბით უცხოური კაპიტალის დომინანტური მდგომარეობა, მაგრამ იმ დარგში, სფეროში თუ სხვა უბანში, რომელშიც ადგილობრივ მენარმეებს, ინვესტორებს არ შეუძლიათ იყვნენ დომინანტურ მდგომარეობაში, უცხოურ კაპიტალს გასაქანი უნდა მიეცეთ. უფრო მეტიც, თუკი ეს საინვესტიციო ობიექტები რეციპიენტი ქვეყნისათვის პრიორიტეტულია, მაშინ უცხოელი ინვესტორები კიდევ უფრო უნდა წავახალისოთ სწორი საინვესტიციო პოლიტიკის მეშვეობით. თუ გავითვალისწინებთ მსოფლიო გამოცდილებას, აღნიშნული მოსაზრებისაგან განსხვავებით, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ინვესტიციების დიდი რაოდენობით მოზიდვა არ ემუქრება არცერთი პოსტსაბჭოური, გარდამავალი ქვეყნის და მათ შორის საქართველოს ეროვნულ დამოუკიდებლობას, ეროვნულ თავისთავადობას, ქართველი კაცის საუკეთესო თვისებების უცხოურში აღრევას და, საერთოდ, ამა თუ იმ ქვეყნის ერის გადაგვარებას. მაგალითად, ცნობილია, რომ გერმანულ ეკონომიკას, სადაც საწარმოო აქციების 45% უცხოელების ხელშია, [20. გვ.21-28] არც ეროვნული ხასიათი დაუკარგავს და არც დინამიურობა. მთავარია წინასწარვე იყოს დაზუსტებული ინვესტიციის რა ფორმასთან გვაქვს საქმე და რა მიზანს ისახავს თითოეული ინვესტორი. ინვესტიციების შემოსვლამდე (საინვესტიციო გადანაცვებილების მიღებამდე), ჩენი აზრით, პირველ რიგში, აუცილებელია გაირკვეს რა ოდენობის ინვესტიცია სჭირდება ქვეყანას, ვისი ფული შემოდის, სად დაიხარჯება იგი, რამდენად მომგებიანია ქვეყნისთვის, მისი მოსახლეობისათვის, ასევე რა სარგებლობა მოაქვს მას ინვესტორისთვის და ყოველივე ეს როგორ აისახება საინვესტიციო პოლიტიკის შემუშავებისას;

ჩვენ ვიზიარებთ მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ ტრანსფორმირებადი, განვითარებადი ეკონომიკის ცალკეულ ქვეყნებში, მათ შორის საქართველოშიც, უცხოური ინვესტიციების მოზღვავება (თუკი ასეთ შემთხვევებს ჩვენდა სასიკეთოდ ექნება ადგილი) ეროვნული დამოუკიდებლობისა და დინამიურობის თვალსაზრისით არ წარმოადგენს საშიშროებას და საბოლოო ჯამში გვევლინება ხანგრძლივი დროით გადიდებული ოდენობით ზრდისა და განვითარების პირობად, რადგან: ეკონომიკის გლობალიზაცია ხორციელდება ტექნიკისა და ტექნოლოგიურ პროცესებში რევოლუციურ გარდაქმნებთან ერთად, რაც, თავის მხრივ, ინვეს მნიშვნელოვან ძვრებს ეროვნებათა იერარქიაში. ამჟამად და მითუმეტეს მომავალში, ქვეყნის უპირატესობა, ადგილი მსოფლიო ეკონომიკაში (ერთიან საინვესტიციო და საინფორმაციო სივრცეშიც) მენარმეობის, ბიზნესის წარმატება განისაზღვრება და შეფასდება არა იმდენად სამუშაო ძალის და ნედლეულის სიჭარბით, წარმოების ფაქტორთა კლასიკური კომბინაციით, რამდენადაც ინტელექტუალური კაპიტალის, ადამიანისეული კაპიტალის ხარისხით, განათლების, ცოდნის დონით და წარმოების პროცესში მეცნიერების და ტექნიკის მიღწევების გამოყენების ხარისხით[21.გვ.534], კერძოდ, იმით, თუ ცოდნის ელემენტების რთული კომბინაციით, ამ ფაქტორებისა და თანამედროვე ტექნოლოგიების ინტეგრაციით, კაპიტალის გაერთიანებით, საინფორმაციო და ინტელექტუალური რესურსებით როგორ შეიძლება შემცირდეს აღნიშნული რესურსების (სამუშაო ძალა და ნედლეული) ნილი პროდუქციის ღირებულების შექმნაში;

უცხოური ინვესტიციების პოზიტიური ზემოქმედებით გამოწვეული ზემოაღნიშნული გარე ეფექტების, ინტელექტუალური, ადამიანისეული კაპიტალის „ცოდნის გაჟონვის“ შედეგად სტიმული ეძლევა არა მარტო ინვესტიციის მიმღებ კონკრეტულ კომპანიას, არამედ მთლიანობაში მოცემული ქვეყნის მთელ ეკონომიკას. ინვესტირების სარგებლობის

ზრდა მიღწევადია, თუ ეკონომიკას გააჩნია ადამიანური კაპიტალის დამაკმაყოფილებელი დონე. ამ მხრივ, ჩვენი აზრით, ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყნებს, მათ შორის საქართველოსაც, დიდი უპირატესობა აქვს;

უცხოური ინვესტიციები ასოცირდება მაღალ ხელფასებთან, მოგებისა და რენტაბელურობის მაღალ კოეფიციენტებთან და საკუთარი (შიდა) ინვესტიციების შესაძლებელ ზრდასთან, რაც, თავის მხრივ, განპირობებულია კონკურენციის ზრდით. რეციპიენტი ქვეყანაში კონკურენციის ზრდას კი, საბოლოო ჯამში, მივყავართ კეთილდღეობის გაუმჯობესებისაკენ;

რეციპიენტი ქვეყნის სარგებლიანობა უცხოური ინვესტიციებისაგან კიდევ უფრო მეტად გაიზრდება, თუკი შევამცირებთ იმ ფაქტორებს, რომლებიც აბრკოლებს ლიბერალური საინვესტიციო კლიმატის შექმნას, ინვესტიციურ აქტიურობას და ხელს შეეუწყობთ ექსპორტზე ორიენტირებული კომპანიების განვითარებას. შეზღუდულ საინვესტიციო რეჟიმს კი, როგორც მსოფლიოს გამოცდილება ადასტურებს, აქვს ტენდენცია მოიზიდოს ნაკლებად ეფექტიანი ინვესტიციები, რაც ინვესტ დაბრკოლებებს ტექნიკისა და ტექნოლოგიის და სხვა უახლესი აქტივების ტრანსფერში და აიძულებს უცხოურ ინვესტიციებს იყოს არაკონკურენტუნარიანი საერთაშორისო ბაზრების ათვისების საქმეში. ყოველივე ამას მოჰყვება მოძველებული ტექნოლოგიების შემოტანა, თანაც უფრო გაჭიმულ დროში. მაგ., „მენსფილდმა და რომერომ 31 ფირმის და 61 ტექნოლოგიის კვლევის საფუძველზე დაადგინეს, რომ სადაო უცხოური ფირმები აგზავნიდნენ ტექნოლოგიებს ლიცენზიანტებისათვის გაცილებით უფრო ნელი ტემპით, ვიდრე თავიანთი შვილობილი ფირმებისათვის“[27.გვ. 180.].

ამრიგად, გლობალიზაციის პირობებში მთავარია რაც შეიძლება მინიმალური, ნაკლები ზეგავლენა განვიცადოთ

საერთაშორისო საინვესტიციო ინსტიტუტების მსოფლიო კაპიტალის ზეწოლისგან. რეგიონებს, ქვეყნებს შორის საერთაშორისო თანამშრომლობა ერთ-ერთი გზაა სტაბილური და უსაფრთხო ეკონომიკური განვითარებისა და სახელმწიფოებრივი განმტკიცებისაკენ და მთვარი მიმართულებაა მნიშვნელოვანი ეკონომიკური რესურსების, ინვესტიციების ქვეყნის ეკონომიკაში მოსაზიდად. სახელმწიფომ ხელი უნდა შეუწყოს როგორც უცხოურ, ასევე შიდა ინვესტიციების მოზიდვას. ზოგიერთი ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყნის წარუმატებლობა უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის საქმეში (თუ აქვს ამას ადგილი), ვფიქრობთ, არ შეიძლება, უფრო მეტიც, დაუშვებელია ამ პროცესისადმი უარყოფითი დამოკიდებულების საფუძვლად მივიჩნიოთ. წარუმატებლობის მიზეზები, ჩვენი აზრით, პირველ რიგში, რეციპიენტი ქვეყნის მიერ უცხოური ინვესტიციების მიმართ სახელმწიფო პოლიტიკის გატარების ხარვეზებში, საინვესტიციო გარემოს შექმნისას ამა თუ იმ ფორმის ინვესტიციის, ინვესტორის მიზნის გათვალისწინებაში დაშვებულ შეცდომებში უნდა ვეძებოთ. ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყნის, მათ შორის საქართველოს მთავრობამ, სანამ უცხოურ ინვესტიციებს მოიზიდავდეს, ჯერ უნდა უზრუნველყოს ამა თუ იმ ინვესტორის მიზნის შესაბამისი ისეთი კარგად გამართული, თავისუფალი საინვესტიციო გარემოს შექმნა, რომელიც გააქტიურებს როგორც უცხოურ, ისე საკუთარ ადგილობრივ ინვესტიციებს. რეციპიენტ ქვეყანაში უნდა არსებობდეს ისეთი სრულყოფილი კონკურენტუნარიანი საინვესტიციო ბაზარი, საბაზრო მექანიზმები, რომელიც თანაბარ პირობებში ჩაყენებს ნებისმიერ უცხოურ თუ საკუთარ ინვესტორებს. სახელმწიფო მხოლოდ მაშინ უნდა ჩაერიოს საქმეში, თუკი ტრანსნაციონალური კომპანიები, უცხოური ინვესტორები ხელს უშლიან შეჯიბრებითობას და კონკურენტუნარიან გარემოს, მისდევენ მონოპოლიურ პრაქტიკას, რაც ეწინააღმდეგება ქვეყნის ეკონომიკის სოციალურ მიზანს, ინვეს-

ტიციის სოციალურ-ეკონომიკურ დანიშნულებას. ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის ნებისმიერი ქვეყნის, მათ შორის საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საქმეში ინვესტიციის მოზიდვის მნიშვნელობაზე მსჯელობისას, ჩვენი აზრით, უნდა ამოვიდეთ უწინარეს ყოვლისა, ინვესტიციის მიმღები-რეციპიენტი ქვეყნის წარმოების უზენაესი მიზნიდან. ამ გაგებით, უცხოური ინვესტიცია წარმოგვიდგება არა მოცემული რეციპიენტი ამა თუ იმ ქვეყნის აყვავების, აღორძინების მძაფრ მამოძრავებელ ძალად, ეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთ უმთავრეს მიზნად, არამედ დეფიციტის შევსების ერთ-ერთ წყაროდ (ის არ უნდა გახდეს რეციპიენტი ქვეყნის ეკონომიკურად და პოლიტიკურად დაკაბალების საშუალებად, რაც თეორიულად გამორიცხული არ არის), მას შედეგად თან უნდა ახლდეს მონაწილე ქვეყნების როგორც ეკონომიკური, ისე სოციალური განვითარება.

საინვესტიციო პოლიტიკის შემუშავებისას, მიზანშეწონილია ამოვიდეთ რეციპიენტი ქვეყნის წარმოების უზენაესი მიზნიდან. ყოველივე ეს იმით არის გამართლებული, რომ საინვესტიციო პოლიტიკა, როგორც ასეთი, არ არსებობს ამა თუ იმ ქვეყნის განვითარების ეკონომიკური პოლიტიკისაგან მონყვეტილად. ეს ამ კუთხით თუ არ განვიხილეთ, მაშინ საქმე გვექნება მხოლოდ საინვესტიციო რესურსების მოზიდვასთან და არა საინვესტიციო პოლიტიკასთან”[22.გვ.39]. უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა საერთოდ ინვესტორების შემოსვლას ნიშნავს, მაგრამ ქვეყნის საინვესტიციო პოლიტიკასთან როცა გვაქვს საქმე, მოცემული ქვეყნის წარმოების უზენაესი მიზნიდან გამომდინარე, აუცილებელია ინვესტიციები ჩაიდოს პრიორიტეტულ დარგებში, სექტორებში, რომელთაც მოაქვთ შემოსავალი, დადებითი სოციალურ – ეკონომიკური შედეგი როგორც ინვესტორისათვის, ისე ინვესტიციის მიმღები ქვეყნისათვის და წარმოადგენს ამ უკანასკნელისათვის ეკონომიკური და სოციალური პრობლემე-

ბის გადაჭრის საშუალებას. ინვესტიციების წარმოების უზენაესი მიზნის პოზიციიდან განხილვა ასევე მოითხოვს ამა თუ იმ ქვეყნის საკუთარი და უცხოური ინვესტიციების ოპტიმალური თანაფარდობის დადგენას. ამ მიმართულებით, ჩვენი აზრით, სასურველია მოცემულ რეციპიენტ ქვეყანაში ეროვნული ინვესტიციები სჭარბობდეს უცხოურს. მაგრამ, თუკი ეს ჯერ-ჯერობით ქვეყნის მასშტაბით შეუძლებელია, მაშინ დარგობრივად, მეურნეობის პრიორიტეტულ დარგებში მაინც საბაზრო და სახელმწიფო რეგულირების მექანიზმის დახმარებით უნდა შევინარჩუნოთ ეს უპირატესობანი. ამ მხრივ დიდი შესაძლებლობები აქვს ამა თუ იმ ქვეყანას, მათ შორის საქართველოსაც, მცირე და საშუალო ბიზნესის ინვესტირებისათვის, თუნდაც ტურიზმის, სოფლის მეურნეობის სფეროში, ფარმაციის დარგშიც, სადაც შეიძლება ეროვნული ინვესტიციების უპირატესად მოზიდვა[23.]. სწორედ მცირე და საშუალო ბიზნესი გვევლინება საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრის ერთ-ერთ ყველაზე გადამწყვეტ, საქართველოს მაგალითზე კი, როგორც ქვეყნის გადარჩენის ფაქტორად, მითუმეტეს, როცა მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში ასეთ ბიზნესს წამყვანი ადგილი უკავია. განმომდინარე აქედან, ყოვლად დაუშვებელია უცხოური ინვესტიციები წარიმართოს იქ, სადაც ადგილობრივ ინვესტორებს, ბიზნესმენებს შეუძლიათ საქმიანობის დაწყება, წარმოების განვითარება, ეფექტიანად ფუნქციონირება. ეკონომიკის ასეთ სექტორში უპირატესობა საკუთარ ინვესტიციებს უნდა მიენიჭოს, თუნდაც ამისთვის დაგეჭირდეს როგორც სახელმწიფო, ისე უცხოელი ინვესტორების დახმარება. მაგრამ ამ საქმეში, ვფიქრობთ, მაქსიმალურად უნდა იქნას გამოყენებული ის უპირატესობანი, რომელიც ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყნებს გააჩნიათ: კერძოდ, ა) „ამ ტიპის ქვეყნებში ადამიანისეული კაპიტალის ხარისხი უფრო მაღალია იმ მინიმუმზე, რაც საჭიროა

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების პიზიტიური ეფექტების დადგომისათვის”.[24.გვ.29] და თუ ეს ასეა, მაშინ მით უფრო მეტი შესაძლებლობა იქნება ზრდისა და განვითარებისათვის. ამგვარი შედეგი კი კომპენსირებას უკეთებს შესაძლო პირველად უარყოფით ეფექტებს (თუკი ამას ადგილი ჰქონდა), რაც გამოიხატება ადგილობრივი ფირმების შევინროებაში; ბ) ასევე აუცილებლად უნდა იქნას გამოყენებული პროფესორ გიორგი მალაშხიას მიერ აღმოჩენილი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონის შენახვის კანონის[25] მოქმედების შედეგად არსებული ყველანაირი პოტენციალი (დაგროვილი ცოდნა, გამოცდილება და ა.შ.), ვიდრე შეიქმნებოდეს ახალი პოტენციალი, რათა მომავალში მაინც ესა თუ ის ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყანა, ძირითადად, უცხოურ ინვესტიციებზე არ უნდა იყოს დამოკიდებული.

ზემოაღნიშნული დებულებებიდან გამომდინარე, ჩვენი აზრით, შეიძლება დავასკნათ, რომ ინვესტიციები მხოლოდ მაშინ შეასრულებს ეკონომიკის, სამამულო ბიზნესის განვითარებელ როლს, როდესაც:

– ქვეყნის მასშტაბით დამყარდება ოპტიმალური თანაფარდობა უცხოურ და ადგილობრივ ინვესტიციებს შორის (ადგილობრივი ინვესტიციების სასარგებლოდ, თუნდაც ზოგიერთი დარგის იმ სექტორში, სადაც ადგილობრივ ბიზნესს თავად შესწევს უნარი ეფექტიანად იფუნქციონიროს,) და ქვეყანა ძირითადად არ იქნება დამოკიდებული უცხოურ კაპიტალზე; შესაბამისად, უზრუნველყოფილი იქნება მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესება, ამაღლება და რიგი სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრა; საინვესტიციო პროცესში მონაწილე ყველა მხარე-ინვესტორებიც, ეროვნული ბიზნესიც და საზოგადოებაც-დარჩება მოგებული;

საკუთარი და უცხოური ინვესტიციების რეგულირების მექანიზმების შემუშავებისას სახელმწიფომ უნდა გაატაროს რიგი ღონისძიებები, კერძოდ: ა) უცხოური ინვესტიციების მიმართ შემუშავებულ სტრატეგიაში სწორად განსაზღვროს ეროვნული ბიზნესის მიმართ პროტექციონიზმისა და უცხოური ინვესტიციებით სტიმულირების როლი, შესაბამისობა და ზღვრები; ბ) უნდა შეირჩეს სასურველი უცხოური ინვესტიციების სტიმულირებისა და არასასურველის შეკავების ტაქტიკა და მეთოდი, რადგან ბიზნესის განვითარებისათვის საჭირო მდიდარი ადგილობრივი ნედლეულის, რესურსების სწრაფად და არარაციონალურად ამოღება-დამუშავებამ და საექსპორტო ოპერაციების არასწორმა მოქმედებამ მომავალში შესაძლოა უარყოფითი სოციალურ-ეკონომიკური შედეგები გამოიწვიოს.

საკუთარი და უცხოური ინვესტიციების გამოყენების ოპტიმალური თანაფარდობის რეგულირების აღნიშნული მექანიზმი, ჩვენი აზრით, შეიძლება განვიხილოთ, ერთი მხრივ, როგორც ინვესტირების სტიმულირების, ხოლო, მეორე მხრივ, როგორც ქვეყნის ეკონომიკური უსაფრთხოების მყარი გარანტიის ჩამომყალიბებელი მექანიზმები.

ამრიგად, თანამედროვე, გლობალური ეკონომიკის პირობებში სახელმწიფოს მონაწილეობა საკუთარი და უცხოური ინვესტიციების გამოყენების ოპტიმალური თანაფარდობის რეგულირების საქმეში არა თუ საჭიროა, არამედ აუცილებელიც, ოღონდ მინიმალურად აუცილებელ და მაქსიმალურად დასაშვებ საზღვრებში ისე, რომ ხელი არ შეეშალოს საინვესტიციო საქმიანობას ერთიან საერთაშორისო საინვესტიციო სივრცეში. მიმდინარე გლობალიზაციის შეუქცევადი პროცესის პირობებში არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ მსოფლიო პრაქტიკაში ძირითადად უკვე შექმნილია ისეთი ურთიერთობა, რომ კაპიტალის ექსპორტიორებსა და მიმღებს, ადგილობრივ და უცხოელ ინვესტორებს შორის თანამშრომლობის საფუძვლად გამოდის ერთიმეორის ინტერე-

სებისა და ურთიერთსარგებლიანობის გათვალისწინება, მათი თანხვედრა. მნიშვნელოვანია ერთობლივი საწარმოების შექმნა, სადაც უფრო ოპტიმალურად იქნება წარმოდგენილი უცხოური და ადგილობრივი ინვესტიციების თანაფარდობა. იმის მიხედვით, თუ რამდენად არის ეს ინტერესები დაბალანსებული, იმდენად ეწყობა ხელი მიკრო, მაკრო და მეზოეკონომიკურ დონეზე მსოფლიო ეკონომიკის განვითარებას.

სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს როგორც სასარგებლო და საჭირო უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა, ასევე ადგილობრივ ინვესტორთა და ბიზნესმენტა ინტერესების დაცვა ისე, რომ ამით მაქსიმალური სარგებელი ნახოს ქვეყნის ეკონომიკამ.

ყველაზე დიდი რისკები ამ სეგმენტში შეიძლება იყოს: ადგილობრივი ბიზნესების შემცირება ან/და გასვლა ბაზრიდან, შრომის პირობების გაუარესება, ინვესტორი ქვეყნის გავლენა ქვეყნის ეკონომიკურ თუ პოლიტიკურ საკითხებში და ა.შ

სამწუხაროა, მაგრამ ფაქტია, რომ გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნები მაქსიმალურად არიან მობილიზებული უცხოური ინვესტიციების მოზიდვაზე და ხშირ შემთხვევაში ისინი ნაკლებ ყურადღებას აქცევენ ადგილობრივ ბიზნესსა თუ სხვა მნიშვნელოვან საკითხებს, რომლებიც გარკვეული წლების შემდეგ ცუდ გავლენას იქონიებს ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე. ამიტომ მნიშვნელოვანია ქვეყანაში არსებობდეს კონკურენტუნარიანი გარემო და ადგილობრივი და უცხოური ინვესტორები იმყოფებოდნენ თანაბარ პირობებში, ხოლო სახელმწიფო მხოლოდ მაშინ ერეოდეს მათ საქმიანობაში, თუ ადგილი ექნება კონკურენციის დარღვევას. სახელმწიფომ სწორად უნდა განსაზღვროს საინვესტიციო პოლიტიკა, რადგან ნებისმიერ ქვეყანაში არსებობს დარგები, რომლებიც აუცილებელია იყოს სახელმწიფოს დაქვემდებარებაში, ისეთი როგორიცაა ქვეყნის ენერგო უსაფრთხოება და ა.შ ასევე საინვესტიციო პოლიტიკის განსაზღვრის

დროს სახელმწიფომ უნდა იხელმძღვანელოს საექსპორტო და საიმპორტო პროდუქციის თანაფარდობაზე, რომელიც ინარმოება ქვეყანაში, რათა არ მოხდეს ადგილობრივი ბიზნესის შემცირება, ასევე ქვეყანაში არსებული მონოპოლიური სიტუაციით სასურველია მონოპოლიურ დარგში გაჩნდეს ჯანსაღი კონკურენტები და ა.შ

ამგვარად, სახელმწიფომ უნდა შესძლოს უცხოურ და ადგილობრივ ინვესტიციებს შორის იმ ბალანსის შენარჩუნება, რაც აუცილებელია ქვეყნის ეკონომიკური წარმატებისთვის. ამას კი განაპირობებს სწორად შექმნილი და მუდმივად კონტროლირებადი საინვესტიციო გარემო, რომელიც ადაპტირებული უნდა იყოს როგორც ქვეყნის პოტენციალთან, ასევე გარეშე ფაქტორებთან.

დღესდღეობით უცხოური ინვესტორთა წილი ბაზარზე ისევ საკმაოდ მაღალია. რომ არ მოხდეს მათი, როგორც ადგილობრივი ბაზრის მონოპოლიებად ჩამოყალიბება, აუცილებელია ადგილობრივი ბიზნესებისადმი სახელმწიფოს მაქსიმალური მხარდაჭერა. ასევე მნიშვნელოვანია უცხოეთში მოღვაწე ქართველი ბიზნესმენების უკან დაბრუნების სამოქმედო სტრატეგიაზე ფიქრი. ჩვენი თანამემამულენი, რომლებიც გარკვეული წლების წინ უცხოეთში შრომითი მიგრაციის გამო წავიდნენ, დღეს მსხვილ ბიზნესმენებად გვევლინებიან ამა თუ იმ ქვეყანაში. სასურველია ქვეყანამ წაახალისოს ამ მოქალაქეების უკან დაბრუნება და მათ მიერ განხორციელებულ ინვესტიციებზე გარკვეული შეღავათების განეჭა. ყოველივე ამით მეტი წვლილის შეტანა შეიძლება ეროვნული ეკონომიკის, სამამულო ბიზნესის აღორძინებაში.

2.2. ინვესტიციები და მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების ზოგიერთი ქვეყნის გამოცდილება

ცივილიზებული, სოციალურად ორიენტირებული საბაზრო ეკონომიკის პირობებში განვითარებისათვის და მდიდარი საზოგადოების შესაქმნელად ერთ-ერთ ძირითად გზას თავისუფალი მენარმეობა და ბიზნესია, ამიტომ ქვეყანაში ყველანაირი პირობა უნდა შეიქმნას ბიზნესის, განსაკუთრებით მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებისთვის, ვინაიდან მცირე და საშუალო ბიზნესი საბაზრო ეკონომიკის არსებითი და განუყოფელი ნაწილია. მცირე და საშუალო ბიზნესი უზრუნველყოფს მოსახლეობის დასაქმებას, ბაზარს აწვდის ახალ საქონელსა და მომსახურებას და აკმაყოფილებს მსხვილი სანარმოების მოთხოვნებს, ხელს უწყობს ჯანსაღი კონკურენციის ჩამოყალიბებას, საბიუჯეტო შემოსავლების ზრდას, სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემათა მოგვარებას და მრავალ სხვა ამოცანათა შესრულებას. დღეს საქართველოში ბიზნესის თითქმის ყველა სახეა განვითარებული, მაგრამ ყველაზე მყარ, ნაკლებ საფრთხიან და ურისკო ბიზნესად შეიძლება ჩაითვალოს ბიზნესი უძრავ ქონებაში, საბანკო ბიზნესი და ფასიანი ქაღალდების ბიზნესი.

მცირე და საშუალო ბიზნესი განვითარებული ქვეყნების ეკონომიკის ძირითადი საყრდენია, რადგან მასზე მოდის წარმოების და დასაქმების ძალიან მაღალი მაჩვენებლები. მისი ძირითადი როლია:

1. შექმნას სამუშაო ადგილები. განვითარებული ქვეყნების მცირე და საშუალო ბიზნესში დასაქმებული მოსახლეობის რაოდენობა მთლიანად კერძო სექტორში დასაქმებული მოსახლეობის ნახევარია და მასზე ახალი სამუშაო ადგილების 2/3 მოდის.

2. შექმნას ახალი ნაწარმი. სიახლეთა თავისუფლად დაწერგვის საშუალება უპირატესობას აძლევს მენარმეს შეიტანოს ახალი საქონელი და მომსახურება ბაზარზე. ხშირად

ისინი გვთავაზობენ ისეთ საქონელსა და მომსახურებას , რომელსაც დიდი კომპანიები უგულებელყოფენ.

3. იყოს რგოლი მსხვილ კომპანიებს შორის. უამრავი მცირე და საშუალო ბიზნესი დიდი კომპანიების დისტრიბუტორად, მიმწოდებლად ან მომსახურე რგოლებად გვხვდება. მათი როლი განსაკუთრებულად დიდია სავაჭრო სფეროში.

4. ეკონომიკაში შეიტანონ ფულის მნიშვნელოვანი მასა. საკმაოდ დიდია მცირე და საშუალო ბიზნესიდან მიღებული შემოსავალი გადასახადებისა და მოსაკრებლების სახით.

5. წავიდეს ისეთ რისკებზე , რომელზეც ხშირ შემთხვევაში ვერ მიდიან დიდი კომპანიები.

ამავდროულად, მცირე და საშუალო ბიზნესის სანარმოები არიან ძალიან მოქნილები და ადვილად ეგუებიან ბაზრის სტრუქტურის ცვლილებას, მათ შეუძლიათ ოპერატიულად შექმნან და დანერგონ ახალი ტექნოლოგიები . მცირე და საშუალო ბიზნესი საკუთარ თავზე იღებს ინიციატივას ეროვნული მეურნეობის აუცილებელ ისეთი ფუნქციების შესრულებაზე, როგორიცაა: საინფორმაციო- საკონსულტაციო და აუდიტორული ფირმები, კადრების მომზადების, შეფასებისა და შერჩევის ცენტრები, სავალუტო და საფონდო ბირჟები და ა.შ.

მცირე და საშუალო ბიზნესს როგორც ნებისმიერ სუბიექტს აქვს მისი ძლიერი და სუსტი მხარეები. მის დადებით მხარეებად შეიძლება გამოიყოს სიახლეთა სწრაფი დანერგვა, დასაქმების მაღალი მაჩვენებელი, ბაზრისთვის განსაკუთრებული და მრავალფეროვანი საქონლისა და მომსახურების შეთავაზება, საგადასახადო შემოსავლების ზრდის ხელშეწყობა, მონოპოლიების განეიტრალება, მოქნილობა და ელასტიურობა, საქმიანობის პროფილის ცვლილების სიმარტივე, ბიზნესის დანყების სიმარტივე და ა.შ. ასევე აღსანიშნავია მისი სუსტი მხარეები. ისეთი როგორიცაა დაბალი

კონკურენტუნარიანობა, ფინანსური რესურსების ნაკლებობა, საკრედიტო რესურსებზე ნაკლები წვდომა, ბიზესგამოუცდელობა და მაღალი რისკი, ნაკლები ნდობა მსხვილი კომპანიებისა და ა.შ

განვითარებად ქვეყნებში ბიზნესის განვითარება საკუთარი რესურსებით ძალიან რთული და თითქმის შეუძლებელია, სწორედ ამიტომ არის აუცილებელი ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისთვის უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა. მიუხედავად იმისა, რომ შიდა ინვესტიციების როლი ქვეყნის ეკონომიკის დამოუკიდებლობის და უსაფრთხოების საქმეში ძალიან მაღალია, ასევე უნდა აღინიშნოს მნიშვნელოვანი წილი უცხოური ინვესტიციებისა, რადგან უცხოური ინვესტიციების შემოსვლით არა მარტო შემოედინება ქვეყანაში ფინანსური რესურსები, არამედ ის ხელს უწყობს ასევე ადგილობრივი ინვესტორების, ბიზნესმენების გამოფხიზლებას.

განვითარებულ ქვეყნებში მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარება სწრაფი ტემპებით მიმდინარეობს, რადგან ადგილობრივი მთავრობები დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ ამ სანარმოებს და მაქსიმალურად ცდილობენ მნიშვნელოვანი დახმარება გაუწიონ მათ. ქმნიან და ახორციელებენ შესაბამის პროგრამებს მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებისთვის, აწესებენ გარკვეულ შეღავათებს და ა.შ. მცირე და საშუალო ბიზნესი ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკაში ხომ საშუალო ფენის არსებობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია, შესაბამისად მთავრობამ უნდა იზრუნოს ბიზნესის ამ სეგმენტის განვითარებაზე. ამასთან მცირე და საშუალო ბიზნესი წარმოადგენს სტაბილური განვითარების ბაზას და მოსახლეობის დასაქმების მაღალ მაჩვენებელს. ქვეყნებში, სადაც მცირე და საშუალო ბიზნესი კარდავ არის განვითარებული, აწარმოებენ ქვეყნის მშპ-ის 50%-70%-ს.

ბოლო ნახევარი საუკუნეა მცირე და საშუალო ბიზნესმა დასავლეთ ევროპისა და აშშ-ს ეკონომიკაში დიდი მნიშვნე-

ლობა შეიძინა, ეს ის კომპანიებია, სადაც 20 ადამიანზე ნაკლებია დასაქმებული და სამუშაო ადგილების ფორმირების 2/3 მასზე მოდის.

მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების დონეს დიდწილად განსაზღვრავს მოცემული ქვეყნის დარგობრივი სპეციფიკა და ეკონომიკური მექანიზმები.

მცირე ბიზნესში დიდი წარმატებებით ცნობილია იაპონია. 2006 წლის მონაცემებით, იაპონიაში მცირე და საშუალო ბიზნესზე მოდიოდა სამრეწველო პროდუქციის რეალიზაციის 55%, საცალო ვაჭრობის 80% და საბითუმო ვაჭრობის 50%-ზე მეტი. იაპონიის მხოლოდ გადამამუშავებელ მრეწველობაში ფუნქციონირებს 6 მილიონზე მეტი მცირე და საშუალო ზომის საწარმო, რომლებშიც საერთოდ მრეწველობაში დასაქმებულთა 75%-ზე მეტი [30.გვ. 222].

რუსეთის პრაქტიკაში, მცირე მენარმეობის, როგორც ეკონომიკური საქმიანობის არსებობა 1988 წლიდან დაიწყო. ამ პერიოდში მცირეს მიაკუთვნებდნენ სახელმწიფო საწარმოებს, რომელშიც ყოველწლიურად დასაქმებულთა რაოდენობა არ აღემატებოდა 150 კაცს.

ავსტრიაში ასეთი კრიტერიუმებია: მომუშავეთა რიცხოვნობა არა უმეტეს 50 კაცისა. ამასთან წლიური შემოსავალი – არა უმეტეს 5 მლნ ევრო, ან აქტივების საბალანსო ღირებულება – არა უმეტეს 2 მლნ ევრო. ორივე შემთხვევაში საწარმოს საკუთრებაში გარე მესაკუთრეების ხვედრითი წილი არ უნდა აღემატებოდეს 25%-ს.

გერმანიაში მცირე და საშუალო საწარმოს მიეკუთვნება – არა უმეტეს 500 კაცი, წლიური ბრუნვა – არა უმეტეს 100 მლნ ევრო.

იტალიაში მიკრო საწარმოს მიეკუთვნება: რიცხოვნობა – არა უმეტეს 19 კაცისა, ხოლო მცირეს – 20-დან-49-მდე.

პორტუგალიაში მცირე საწარმოს მიეკუთვნება საწარმო, რომელიც დასაქმებულია მატერიალური წარმოების სფეროში, სამთო-მომპოვებელ მრეწველობაში და ა.შ. წლიუ-

რი ბრუნვა მცირე საწარმოებში არ უნდა აღემატებოდეს 12,1 მლნ ევროს, ხოლო სხვა საწარმოების კაპიტალში წილი არ უნდა აღემატებოდეს 50%-ს.

შვედეთში მცირე და საშუალო საწარმოს მიეკუთვნება საწარმოები მომუშავეთა რიცხოვნობით – არა უმეტეს 200 კაცისა.

რაც შეეხება აშშ-ს, აქ მცირე საწარმოდ ითვლება ისეთი საწარმო, რომელიც იმართება დამოუკიდებელი მესაკუთრეების მიერ და რომელსაც დომინირებული მდგომარეობა არ უკავია ბაზარზე. მაგ. მშენებლობაში მცირე საწარმოს აკუთვნებენ საწარმოს წლიური ბრუნვის მოცულობით 7მლნ. დოლარიდან (საქმიანობის სახეების მიხედვით), სოფლის მეურნეობაში – წლიური ბრუნვით 3,5 მლნ. დოლარიდან, ცალკეულ დარგებში 0,5 მლნ დოლარიდან. მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭერა აშშ-ში საკმაოდ მაღალ დონეზეა. ეს კი, თავის მხრივ, ხელსაყრელ კლიმატს ქმნის ქვეყანაში მცირე და საშუალო მეწარმეობის განსავითარებლად. აშშ-ის შრომის დეპარტამენტის მონაცემებით ქვეყანაში ყოველწლიურად 800 ათასზე მეტი ბიზნესი იქმნება. ისეთი დიდი და კარგად ცნობილი ბიზნესების გვერდით, როგორიცაა ჩოცა-ჩოლა და IBM-ის კომპანიები, უამრავი მათზე შედარებით მცირე ბიზნესი ყალიბდება, რომლებიც გვთავაზობენ როგორც დასაქმების შესაძლებლობებს, ასევე სხვადასხვა საქონელსა და მომსახურებას მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად. მცირე ბიზნესისადმი მხარდაჭერის მსოფლიოში ყველაზე წარმატებული ამერიკული მოდელის (აშშ-ში მცირე მეწარმეობა მოსახლეობის 95%-ს ასაქმებს) გამოყენება დიდად წაადგება ქართულ ეკონომიკას. ამ სასწაული ეკონომიკური და სოციალური ფენომენის საფუძვლები კი შექმნეს ქვეყანაში ეტაპობრივად მიღებულმა და ცხოვრებაში რეალურად გატარებულმა შემდეგმა ნორმატიულმა აქტებმა, რომლებიც საქართველოსთვისაც უნდა გახდეს ორიენტირები[23]:

-1956 წელს აშშ-ში მცირე ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერისა და საკანონმდებლო რეგულირებისათვის შეიქმნა მცირე ბიზნესის ადმინისტრაცია ასეულობით რეგიონული სტრუქტურებით, სადაც მცირე ბიზნესის წინაშე მდგარ სოციალურ-ეკონომიკურ პრობლემებზე ყოველდღიური მაღალკვალიფიციური საქმიანობით დაკავებულია ათასობით ექსპერტი და სპეციალისტი. ეს არის სახელმწიფო სახელმწიფოში, რომელიც არ ემორჩილება არცერთ სამინისტროს, ან რაიმე სახელმწიფო უწყებას და იმყოფება უშუალოდ მხოლოდ პრეზიდენტის კურირების ქვეშ;

-1976 წელს აშშ-ის მცირე ბიზნესის ადმინისტრაციასთან დაარსდა ადვოკატურის სამმართველო, რომელიც მთელი ქვეყნის მასშტაბით იურიდიულად იცავს მცირე ბიზნესის წარმომადგენელთა ინტერესებს.

-1980 წელს აშშ-ში მიიღეს კანონი "მცირე ბიზნესის ეკონომიკური პოლიტიკის შესახებ", რომელმაც უდიდესი სტიმული მისცა ქვეყანაში მცირე ბიზნესის სწრაფი ტემპით განვითარებას. ყოველივე ამას ხელი შეუწყო იმ გარემოებამ, რომ კანონში პირდაპირ ჩაინერა პრეზიდენტისადმი პერსონალური დავალება, რომელთა შეუსრულებლობაზე პრეზიდენტი პასუხისმგებელია კონგრესის წინაშე.

დიდ ბრიტანეთში მცირე საწარმო უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგი სამი კრიტერიუმიდან ორს მაინც: ბრუნვა – არა უმეტეს 2,3 მლნ. ფ.სტერლინგი, აქტივი – არა უმეტეს 1,5 მლნ. ფ.სტერლინგი, დასაქმებულთა საშუალო რიცხოვნობა – 50 კაცამდე გამოიყენება [31. გვ. 15-18.]

მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების ტენდენციები და უცხოური ინვესტიციების გავლენა მათზე ზოგიერთი მეზობელი ქვეყნებში ასეთია:

აზერბაიჯანში 1990-იანი წლებიდან დაიწყო მცირე და საშუალო ბიზნესის სფეროს რეგულირება, აქ კონსტიტუციით სამეწარმეო საქმიანობის უფლება აქვს ნებისმიერ მოქალაქეს. ამჟამად აზერბაიჯანში მოქმედებს კანონი „მცირე

ბიზნესის სახელმწიფო ხელშეწყობის შესახებ”, რომელიც 1999 წელს იქნა მიღებული. ამ კანონით ის განსაზღვრავს მხარდაჭერის შემდეგ მიმართულებებს:

1. ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება;
2. მცირე ბიზნესის მხარდაჭერის პროგრამების მომზადება და რეალიზება;
3. მცირე საწარმოებისთვის შეღავათიანი პირობების განსაზღვრა საფინანსო, მატერიალური, სამეცნიერო-ტექნიკური და საინფორმაციო რესურსების მისაღებად;
4. მცირე საწარმოთა დახმარება კადრების მომზადების, გადამზადების და კვალიფიკაციის ამაღლების მიმართულებით;
5. რეგისტრაციისა და ანგარიშგების გამარტივებული სისტემების დანერგვა;

6. საგარეო ურთიერთობებში მხარდაჭერა.

ამასთან მნიშვნელოვანია ასევე მინისტრთა კაბინეტის დადგენილება „მცირე ბიზნესის საინვესტიციო მხარდაჭერის შესახებ”, რომელიც განსაზღვრავს გადაუდებელ ღონისძიებათა სისტემას მცირე ბიზნესის განვითარებისთვის.

აზერბაიჯანში ასევე დაფუძნებულია „მენარმეობის დახმარების ფონდი”, რომელიც ახორციელებს სამენარმეო საქმანობის სახელმწიფო მხარდაჭერის ფინანსურ უზრუნველყოფას, განსაკუთრებულად ეხმარება დამწყებ ბიზნესს. ფონდის სახსრები ივსება ყველა დონის ბიუჯეტიდან, სახელმწიფო და მუნიციპალური ქონების პრივატიზებიდან, ფასიანი ქაღალდების გამოშვებიდან და ფიზიკური თუ იურიდიული პირების ნებაყოფლობითი შენატანებისგან.

1997-2004 წწ. ინვესტიციების მოზიდვის კუთხით აზერბაიჯანი იყო ლიდერი რეგიონში. ხოლო 2006-2008 წწ მოზიდული ინვესტიციების მოცულობა საგრძნობლად შემცირებულია. მაგრამ აღნიშნული მონაცემები არ ნიშნავს ამ ქვეყნის ეკონომიკის გაუარესებას, არამედ პირიქით სწორედ ამ

პერიოდში საგრძნობლად გაიზარდა ადგილობრივი ინვესტორებისა და განსაკუთრებით სახელმწიფო ინვესტიციების წილი.

აზერბაიჯანი ბუნებრივი რესურსებით მდიდარი ქვეყანაა, რამაც განაპირობა მისი გააქტიურება და მისი როგორც ექსპორტიორი ქვეყნის როლის ზრდა. 1999 წლიდან დღემდე ის არის ყველაზე მსხვილი ინვესტორი საქართველოში. 2016 წლის პირველი კვარტლის მონაცემებითაც პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების წილის მიხედვით პირველ ადგილზე ისევ აზერბაიჯანია და მისი წილი საერთო ინვესტიციებში 36%-ია. თანხობრივად კი ეს წილი შეადგენს 137 მლ. აშშ დოლარს.

აზერბაიჯანში ისევე, როგორც საქართველოში მოქმედებს ერთი ფანჯრის პრინციპი ბიზნესის რეგისტრაციაზე, რაც ძალიან ამარტივებს ახალი ბიზნესის წამოწყებასა და რეგისტრაციას. ასევე მნიშვნელოვანია კანონი ინვესტორთა შესახებ რომლის მიხედვითაც ინვესტორი ინვესტიციის განხორციელებიდან 10 წლის განმავლობაში გარანტირებულია, რომ ქვეყანაში შემდგომ მიღებული ნებისმიერი კანონისგან განთავისუფლებულია და ეს ცვლილებები ინვესტორს არ შეეხება. ასევე აღსანიშნავია ის ცვლილებები, რომლებიც ეხება თავისუფალ ეკონომიკურ ზონაში არსებულ ორგანიზაციებს, რომლებიც 15 წლის განმავლობაში განთავისუფლებულნი არიან მოგებისა და ქონების გადასახადებისაგან. უნდა ითქვას, რომ აღნიშნული პრაქტიკა საქართველომაც გამოიყენა ქობულეთისა და ანაკლიის თავისუფალ ტურისტულ ზონებზე.

ასევე მნიშვნელოვანია ჩვენი მეზობლის სომხეთის გამოცდილებაც, რომელშიც მცირე და საშუალო ბიზნესის სექტორს არეგულირებს 2000 წელს მიღებული კანონი „მცირე და საშუალო მენარმეობის სახელმწიფო მხარდაჭერის შესახებ“. მისი ძირითადი მიმართულებაა მასტიმულირებელი საკანონმდებლო გარემოს ფორმირება, ინფრასტრუქტურის

შექმნა და განვითარება, თანამედროვე ტექნოლოგიების და-
ნერგვის სტიმულირება, საფინანსო, საინვესტიციო, საინ-
ფორმაციო და საკონსულტაციო მხარდაჭერა და კადრების
მომზადება და გადამზადება. ასევე სახელმწიფო შესყიდვე-
ბის მხარდაჭერა. სომხეთში ყოველწლიურად ბიუჯეტთან
ერთად მტკიცდება მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭე-
რის პროგრამა, რომელიც გარკვეულ მიმართულებებს ითვა-
ლისწინებს. ამჟამად სომხეთში წარმოებული და ექსპორტზე
გასული პროდუქციის 15% სწორედ მცირე და საშუალო ბიზ-
ნესის მიერ წარმოებულ პროდუქციაზე მოდის.

ქართული კანონმდებლობის საფუძველზე მცირე, საშუ-
ალო და მსხვილი საწარმოები ასე განისაზღვრება:

მცირე საწარმო – დასაქმებულთა საშუალო რაოდე-
ნობა არ აჭარბებს 20 თანამშრომელს და ყოველწლიური
ბრუნვა არ აღემატება 500000 ლარს;

საშუალო საწარმო – დასაქმებულთა საშუალო რაო-
დენობა არ აჭარბებს 100 თანამშრომელს და ყოველწლიური
ბრუნვა არ აღემატება 1500000 ლარს;

მსხვილი საწარმო – დასაქმებულთა საშუალო რაო-
დენობა აჭარბებს 100 თანამშრომელს და ყოველწლიური
ბრუნვა აღემატება 1500000 ლარს [32].

მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარების დონე
საქართველოში ისევ მნიშვნელოვნად ჩამოუვარდება განვი-
თარებული ქვეყნების მაჩვენებელს. მოიკოჭლებს სახელმწი-
ფო დახმარებაც მცირე და საშუალო საწარმოების მიმართ.
აღნიშნულთან დაკავშირებით მივიჩნევთ, რომ სასარგებლო
იქნებოდა ყურადღება გაგვემახვილებინა საზღვარგარეთის
ქვეყნების მცირე და საშუალო საწარმოების მდგომარეობა-
ზე. მცირე და საშუალო საწარმოების ფუნქციონირებისა და
მხარდაჭერის საზღვარგარეთული გამოცდილების შესწავლა
და ანალიზი სახელმწიფო და მუნიციპალურ ორგანოებს და-
ეხმარება ბიზნესის, მეწარმეობის მხარდაჭერის ეფექტიანი
პროგრამების შემუშავებაში.

როგორც ზოგიერთი ქვეყნის გამოცდილება ცხადყოფს, დიდია ინვესტიციების როლი მცირე და საშუალო საწარმოთა განვითარებაში. ამ მხრივ კი მდგომარეობა საქართველოში არც თუ ისე სახარბიელოა. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნულმა სამსახურის მონაცემებით ბიზნესის მდგომარეობა ასეთია: ოფიციალურად დეკლარირებული მონაცემებით, 2014 წელს საწარმოთა მთლიანმა ბრუნვამ 50.1 მლრდ. ლარი, ხოლო პროდუქციის მთლიანმა გამოშვებამ 26.1 მლრდ. ლარი შეადგინა. მთლიანი ბრუნვა საწარმოს ზომის მიხედვით შემდეგნაირად ნაწილდება: მსხვილი ბიზნესი – 81.9 პროცენტი, საშუალო ბიზნესი – 8.7 პროცენტი, მცირე ბიზნესი – 9.4 პროცენტი. ეს მონაცემი კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ ბოლო წლებში ვერა და ვერ ხერხდება ეკონომიკაში მცირე და საშუალო ბიზნესის წილის გაზრდა. არადა, პრაქტიკა აჩვენებს, რომ რაც უფრო მაღალია მცირე და საშუალო ბიზნესის წილი ეკონომიკაში, მით მეტია ქვეყანაში სოციალური თანასწორობისა და დემოკრატიის ხარისხი. აქვე უნდა ითქვას, რომ მცირე და საშუალო ბიზნესში ინვესტიციების რაოდენობა მეტია, ვიდრე მსხვილ ბიზნესში. ეს იმასაც მოწმობს, რომ შედარებით მცირე ბიზნესში წარმოებული პროდუქცია უფრო ძვირი ჯდება და ნაკლები ამონაგები აქვს. კერძოდ: საწარმოთა მიერ განხორციელებულმა მთლიანმა ინვესტიციებმა ფიქსირებულ აქტივებში შეადგინა 3 მილიარდ 559.6 მლნ. ლარი, რაც საწარმოთა ზომის მიხედვით შემდეგნაირად ნაწილდება: მსხვილი ბიზნესი – 76.4 პროცენტი, საშუალო ბიზნესი – 7.6 პროცენტი, მცირე ბიზნესი – 16.0 პროცენტი. საინტერესოა, რომ ბიზნესში დასაქმებულთა რაოდენობა 3,7-მილიონიან ქვეყანაში დასაქმებული ადამიანების მთლიანმა რაოდენობამ 592.1 ათასი კაცი შეადგინა, რაც ნიშნავს, რომ მთლიანად ბიზნესი ქვეყნის მოსახლეობის მხოლოდ 16 პროცენტის დასაქმებას ახერხებს. დასაქმებულთა მთლიანი რაოდენობა საწარმოს ზომის მიხედვით შემ-

დეგნაირად ნაწილდება: მსხვილი ბიზნესი – 56.2 პროცენტი, საშუალო ბიზნესი – 15.4 პროცენტი, მცირე ბიზნესი – 28.4 პროცენტი[33]. ეს კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ მცირე და საშუალო ბიზნესს დასაქმების დიდი პოტენციალი აქვს.

უნდა ითქვას, რომ საქართველოში არ არსებობს „მცირე მენარმეობის ხელშეწყობის სახელმწიფო ორგანო, თუმცა ფუნქციონირებს არასამთავრობო ორგანიზაციები, რომლებიც უშუალოდ მცირე მენარმეობის ხელშეწყობით არიან დაკავებული. მაგალითად საქართველოს ექსპორტის ხელშეწყობის სააგენტო, ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი და სხვა“ [28.გვ.115].

მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების მსოფლიო ზოგიერთი ქვეყნის გამოცდილებიდან გამომდინარე თუ გვინდა რომ საერთოდ მენარმეობას, ბიზნესს ხელი შევუწყოთ, უნდა ვეცადოთ, ყოველი მათგანის, მცირე, საშუალო თუ მსხვილი ბიზნესის პრობლემებში გავერკვეთ. მცირე და საშუალო ბიზნესის ხელშეწყობისათვის მთავარია, რომ ბიზნესმენს არ ჰქონდეს განცდა და მისწრაფება ყველანაირი გზით თავი დაიძვრინოს გადასახადების გადახდისაგან. აქვე უნდა ითქვას, რომ ნამდვილი ბიზნესი მარტო საარსებო საშუალებათა შოვნის წყარო კი არ უნდა იყოს, არამედ ის ხელოვნების რანგში უნდა იქნეს აყვანილი. თუ გამოვალთ ბიზნესის სოციალური ორიენტაციიდან, სოციალიზაციიდან, მაშინ ბიზნესისაგან, მათ შორის მცირე და საშუალო ბიზნესისაგან ადამიანებმა მარტო ფულადი მოგება კი არა, არამედ სიამოვნება და ხანგრძლივადიანი კეთილდღეობა უნდა მიიღონ. წინააღმდეგ შემთხვევაში ბიზნესი დაიძალდება ან სხვაგან გადავა თუ სხვა ფაქტორებთან ერთად არ შეიქმნება პროგნოზირებადი და ხანგრძლივადიანი სოციალურ-ეკონომიკური სამენარმეო გარემო[31]. ხელსაყრელი პირობების შემთხვევაში ბიზნესმენი თვითონ შექმნის მეტ სამუშაო ადგილებს, რადგან ამის გარეშე მისი განვითარება შეუძლებელი

ლია. თუ მთავრობა დაინტერესებულია ეროვნული მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებით, აუცილებლად უნდა იზრუნოს შეღავათიანი ან უპროცენტო კრედიტის გამოყოფაზე, აღადგინოს (ან მისი მსგავსი სტრუქტურა შექმნას) მცირე და საშუალო საწარმოთა მხარდაჭერის ცენტრი, რაც ფეხზე დააყენებს მთელ ქართულ – ეროვნულ მცირე მეწარმეობას. შესაბამისად, თანდათანობით და გეგმაზომიერად გადაიჭრება საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები.

თავი 3. ინვესტიციები და გიზნანის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში (აჭარის ა.რ. მაგალითზე)

3.1 ინვესტიციების დინამიკა და სტრუქტურა აჭარის რეგიონში

აჭარა ქვეყნის ისტორიული ნაწილია, რომელიც სამხრეთ დასავლეთით მდებარეობს. მისი ფართობი დაახლოებით 2990 კვ.კმ-ს შეადგენს, ხოლო მოსახლეობა დაახლოებით 400 000 ადამიანია. მას ჩრდილოეთით გურია, სამხრეთით შავშეთი, აღმოსავლეთით არსიანის ქედი, ხოლო დასავლეთით შავი ზღვა ესაზღვრება. თავისი გეოპოლიტიკური მდგომარეობით და სწრაფად განვითარებადი ეკონომიკით ის საერთაშორისო ბაზარს სთავაზობს მზარდ და ათვისებად პოტენციალს. ძალიან მნიშვნელოვანი ფაქტორია აჭარის მდებარეობა, ის სამხრეთ განედებშია, რაც განაპირობებს სუბტროპიკულ ჰავას, რომელიც ხელს უწყობს სუბტროპიკული სოფლის მეურნეობის და ტურიზმის განვითარებას. მისი უპირატესობა მდგომარეობს იმაში, რომ ის არის აზიისა და ევროპის გასაყარზე, ამასთან მას პირდაპირი გასასვლელი აქვს შავ ზღვაზე, მასზე გადის საერთაშორისო მნიშვნელობის სატრანსპორტო კომუნიკაციები და ა.შ. გარდა იმისა, რომ აჭარის სანაპირო ზოლი დაახლოებით 57 კმ-ია, მას აქვს ასევე 1564 დიდი და პატარა მდინარე, რომელთა თითოეულის სიგრძეც არანაკლებ 5 კმ-ია. მდინარეთა საშუალო წლიური ჩამონადენი 1 კვ. კმ-ზე 40-45 ლ/წმ. რეგიონს საინვესტიციოდ მძლავრი ჰიდროენერგეტიკული პოტენციალი გააჩნია და მდინარეების შიგანწლიური განაწილება საკმაოდ მრავალფეროვანია, რაც ამ სფეროში კარგ საინვესტიციო ხელსაყრელ პირობებს ქმნის, რათა მოენყოს მცირე ჰესები უშუალოდ მდინარის ჩამონადენზე. მითუმეტეს, როდესაც

გეოლოგიურ-ეკოლოგიური პირობები არ იძლევა წყალსაცავების მოწყობის საშუალებას.

ასევე აჭარა მდიდარია ტბებითა და კურორტებით. აჭარის კურორტებია : ქობულეთი, ციხისძირი, მახინჯაური, ბათუმი, ბეშუმი და მწვანე კონცხი. აჭარა მდიდარია მინერალური წყლებით კერძოდ აჭარაში 42 დასახელების მინერალური წყალია.

აჭარაში ძირითადად მოიპოვება: ქვიშა-ხრეშის, სააგურე-კერამიკული, ინერტული მასალების, ლატერიტების, გოგირდისა და კოლჩედანის საბადოები, სპილენძ-პოლიმერული მადნები, სპილენძის, ტყვიის, თუთიის, კეთილშობილი და იშვიათი ლითონის მადნები, რომელთა ბაზაზეც შეიძლება სამშენებლო მასალების სანაკეთობო მრეწველობის განვითარება.

აჭარა იყოფა ერთ თვითმმართველ ქალაქად და 5 მუნიციპალიტეტად: ქალაქ ბათუმი, ხელვაჩაურის, ქობულეთის, ქედის, შუახევის და ხულოს მუნიციპალიტეტები.

საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემებით 2014 წლის 31 დეკემბრის მონაცემებით აჭარის მოსახლეობის რაოდენობა 333 953 ადამიანს შეადგენს. აქედან 162 928 მამაკაცი, ხოლო 171 025 ქალია. ასევე მნიშვნელოვანი მონაცემია ასაკობრივი ჯგუფების მოხედვით, კერძოდ 0-დან 19 წლამდე მოსახლეობის რაოდენობა 87 549 ადამიანია, 20-დან 60 წლამდე – 194 121 ადამიანი, ხოლო 60 წელს ზევით მოსახლეობის რაოდენობა 52 283 ადამიანს შეადგენს. აქედან გამომდინარე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ აჭარის მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი, კერძოდ, 58% შრომისუნარიანი მოქალაქეები არიან, რომლებსაც ესაჭიროებათ სამუშაო ადგილები და მზად არიან სამუშაოს შესასრულებლად. ძალიან მნიშვნელოვანია ის, რომ აჭარის რეგიონის მოსახლეობის თითქმის ნახევარი ცხოვრობს სოფლად (149 179 კა-

ცი), ხოლო მეორე ნახევარი ცხოვრობს ქალაქად (184 774 კაცი).

აჭარის ა.რ-ს შედარებით სწრაფი ეკონომიკური განვითარება ე.წ. „ვარდების რევოლუციის“ შემდგომი პერიოდიდან იწყება. პირველი და ყველაზე მნიშვნელოვანი რეფორმა, რაც იმ დროისთვის განხორციელდა, იყო ის, რომ აჭარაზე აღდგა სახელმწიფო კონტროლი, 2003 წლიდან დღემდე საქართველოს მთავრობა ორიენტირებული იყო აჭარის ა.რ. გადაექციათ ერთ-ერთი უძლიერესი ეკონომიკის მქონე რეგიონად. აჭარაში განხორციელდა მნიშვნელოვანი ინფრასტრუქტურული ცვლილებები, დაიწყო სკვერებისა და პარკების, დასასვენებელი ადგილების მოწყობა, მოწესრიგდა საკანალიზაციო და სანიაღვრე არხები, რეკონსტრუქცია ჩაუტარდა ქალაქ ბათუმის ძველ უბანში არსებულ შენობა ნაგებობებს, ინვესტიციების მოზიდვის კუთხით ტარდებოდა უამრავი საერთაშორისო კონფერენციები და შეხვედრები, მოწესრიგდა ქალაქის ქუჩები, დაიწყო მუშაობა ზღვისპირა ზოლის გაზრდასა და ბათუმის ბულვარის მოწესრიგებაზე, მოწესრიგდა საზოგადოებრივი ტრანსპორტი და საკომუნიკაციო სისტემები, სამშენებლო ბიზნესის განვითარებისთვის მოწვეული იქნა ინვესტორთა ჯგუფები, რომელთაც გააცნეს აჭარის რეგიონის დადებითი მხარეები. გარდა ქალაქ ბათუმისა ყურადღების ცენტრში იყო ქალაქ ქობულეთიც და აჭარის რაიონები, სადაც ასევე განხორციელდა გზების რეაბილიტაცია და ინფრასტრუქტურული ცვლილებები, მთელი რეგიონის მასშტაბით ხორციელდება მოსახლეობის გაზიფიკაცია, ამასთან საინვესტიციო კუთხით მოზიდული იქნა ინვესტორები, რომლებმაც დაიწყეს პატარა ჰესების მშენებლობა, რამაც განაპირობა აჭარის რეგიონის უწყვეტ რეჟიმში ელექტრომომარაგება. ამასთან ისე როგორც მთელი ქვეყნის მასშტაბით, გამარტივდა ბიზნესის რეგისტრაციისა და მართვის ელემენტები, რამაც გამოიწვია მეანარმეობის

განვითარება და მცირე ბიზნესის გაძლიერება. 2003 წლამდე რეგიონში იყო მხოლოდ 2 კომერციული ბანკი, რომელიც ვერ უზრუნველყოფდა რეგიონისთვის საჭირო საფინანსო სისტემას, ხოლო 2003 წლის შემდეგ რეგიონში დაახლოებით 10 კომერციული ბანკის ფილიალები ამოქმედდა, რამაც ხელი შეუწყო როგორც ადგილობრივი ბიზნესის, ასევე ინვესტორთა საქმიანობის გაფართოებას.

ასევე განხორციელდა მთელი რიგი რეფორმები ჯანდაცვის კუთხით. კერძოდ, რეკონსტრუქცია ჩაუტარდა და აშენდა რამოდენიმე ძალიან მნიშვნელოვანი ფუნქციონალური დატვირთვის საავადმყოფო. საავადმყოფოებში განახლდა ტექნიკა დანადგარები და ინვენტარი, შეძენილი იქნა უახლესი მოდელის სასწრაფო დახმარების ავტომობილები.

ძალიან მნიშვნელოვანია, ის რომ რეგიონში შემცირდა კრიმინოგენული ვითარება. შემცირდა კანონიერი ქურდებისა და კორუმპირებული ჩინოვნიკების რიცხვი. ძველი მილიცია ჩანაცვლდა ახალი საპატრულო პოლიციით, რომელიც განახლებული ინფრასტრუქტურითა და განახლებული კვალიფიციური და გადამზადებული კადრებით იყო დაკომპლექტებული, რამაც გამოიწვია მოსახლეობის დიდი ნდობა აღნიშნული სტრუქტურის მიმართ.

მნიშვნელოვანი ცვლილებები განხორციელდა განათლების კუთხით, მხილებულნი იყვნენ მრავალი კორუმპირებული ჩინოვნიკები, რომლებიც ქრთამის სანაცვლოდ გადასცემდნენ მოქალაქეებს დიპლომებს და ახდენდნენ მათ ჩარიცხვას უმაღლეს სასწავლებლებში. განათლების სისტემის რეფორმამ და ერთიანი ეროვნული გამოცდების შემოღების სისტემამ სრულიად გამორიცხა აღნიშნულ სფეროში დარღვევებისა და მექრთამეობის რისკი.

მსოფლიო ბანკმა 2003 წლიდან საქართველო აღიარა როგორც ერთ-ერთი ყველაზე სწრაფად რეფორმირებადი და კორუფციასთან მებრძოლი ქვეყანა. 2006-2007 წლებში საქართველო მისი რეფორმების წყალობით აღიარებული იყო

როგორც რეფორმატორი შემდეგ სფეროებში: ბიზნესის კეთების სიმარტივე, ლიცენზირებისა და დასაქმებაში, საკუთრების რეგისტრაციასა და ინვესტიციების უსაფრთხოებაში.

მნიშვნელოვანი ცვლილებები განხორციელდა პრივატიზაციის კუთხით, მოქალაქეებს შეეძლოთ არა მარტო იჯარით აეღოთ მიწები თუ შენობა ნაგებობანი, არამედ უფლება მიეცათ შეეძინათ და პირად საკუთრებაში ქონოდათ აღნიშნული ქონება, რამაც დიდი როლი ითამაშა სოფლის მეურნეობისა და მცირე ბიზნესის განვითარებაში.

მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყანაში განხორციელდა მთელი რიგი საუკეთესო რეფორმები, მაინც პრობლემად რჩებოდა მთელი რიგი საკითხებისა. კერძოდ:

- ქვეყანაში აღმოფხვრილი იყო მცირე კორუფციები და კორუმპირებული ჩინოვნიკები დაკავებული იქნა, მაგრამ ის ჩაანაცვლა ელიტარულმა კორუფციამ, რომლის ფარგლებშიც კერძო ბიზნესის მფლობელებს აიძულებდნენ განეხორციელებინათ „ნებაყოფლობითი შენატანები“ ბიზნესის წილებიდან, აღნიშნული თანხის ნაწილი მიდიოდა ბიუჯეტში, ხოლო მეორე ნაწილი კი ელიტარული ჩინოვნიკების ჯიბეში.

- უკვე არსებულ პრივატიზებულ ქონებაზე ხდებოდა ელიტარული ჯგუფის მიერ, ქონების ჩამორთმევა და ხელახალი პრივატიზაცია მათ სასარგებლოდ.

- სახელმწიფო ტენდერების სისტემა, რომელიც ჩამოყალიბდა თითქოს კონკურენტული ბიზნესგარემოს შესაქმნელად, მხოლოდ ამ ელიტარული ჩინოვნიკების ხელთ არსებული ბერკეტი იყო. სწორედ მათ მიერ დაფუძნებული ორგანიზაციები იგებდნენ აღნიშნულ ტენდერებს და ახორციელებდნენ საბიუჯეტო თანხების მითვისებას.

- ნაქეზებული იქნა მონოპოლისტური ორგანიზაციები, რამაც გამოიწვია ბაზარზე არაკონკურენტუნარიანი გარემოს შექმნა და მთელი გავლენა მონოპოლიების ხელში გადავიდა.

- ეროვნულ ბანკს ჩამოერთვა საბანკო მონიტორინგის ფუნქცია, რასაც მოჰყვა საერთაშორისო სავალუტო ფონდის პროგრამების გაუქმება.

- შეიცვალა შრომის კოდექსი ინვესტორებისა და დამსაქმებლების სასარგებლოდ, მაგრამ ამან უარყოფითი გავლენა მოახდინა, დასაქმებული მოსახლეობის მდგომარეობა გაუარესდა (ასეთი კოდექსის მოქმედების შედეგად ზოგჯერ ინვესტიციის შემოსვლა ადამიანის სიცოცხლის ფასად გვიჯდება. ამის დამადასტურებელი ფაქტია, მაგ., 2017 წლის მაისში ტყიბულის შახტში შრომის უსაფრთხოების ნორმების დარღვევის გამო 4 ადამიანის ტრაგიკულად გარდაცვალება).

- მცირე ბიზნესისთვის განკუთვნილი იაფი სესხების გაუმჯირვალე გაცემა და ა.შ

სწორედ ამ გარემოებებმა აიძულეს ინვესტორების ნაწილი შეეჩერებინათ თავიანთი საქმიანობა რეგიონში და გაეტანათ თავიანთი ინვესტიცია სხვა ქვეყანაში.

გარდა ამისა ინვესტორებზე დიდი გავლენა მოახდინა 2008 წლის აგვისტოს ომმა და 2012 წლის არჩევნებმა. ქვეყანაში იყო მძიმე პოლიტიკური სიტუაცია, რაც ინვესტორისთვის მნიშვნელოვან საფრთხეს წარმოადგენს.

აჭარის რეგიონში რამოდენიმე მნიშვნელოვანი საინვესტიციო პროექტია თავისი დადებითი და უარყოფითი მხარეებით. სტატისტიკის დეპარტამენტის ინფორმაციით აჭარის რეგიონში უცხოური ინვესტიციების დაბანდება ყველაზე დიდი ოდენობით ენერგეტიკაშია, რომელსაც ახორციელებს ინდურ-ნორვეგიული ჯგუფი მსოფლიო ბანკთან ერთად.

აჭარისწყლის ჰესების კასკადი შედგება ოთხი ჰესისაგან: ზომლეთის, ვაიოს, დანდალოს და ჭოროხის. ჰესების კასკადის ინფრასტრუქტურის ობიექტები განთავსებულია ხელვაჩაურის, ქედას, შუახევის და ხულოს მუნიციპალიტეტების ტერიტორიებზე, შესაბამისად ბუნებრივ და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედება მოსალოდნელია ამ მუნიციპა-

ლიტეტების ფარგლებში. შპს „აჭარისწყალი ჯორჯია“ დაფუძნებულია კომპანია Clean Energy Invest-ის (CEI) აჭარისწყლის ჰიდროელექტროსადგურების კასკადის პროექტის განხორციელების მიზნით. შპს „აჭარისწყალი ჯორჯია“ პროექტს ახორციელებს მსოფლიო ბანკის ჯგუფის წევრის, საერთაშორისო საფინასო კორპორაციის (IFC) მხარდაჭერით (InfraVentures პროგრამის ფარგლებში), რომელიც უზრუნველყოფს პროექტის დაფინანსებას[34]. Tata Power ინდოეთის ერთ-ერთი ენერგოკომპანიაა, რომლის როლი სულ უფრო ფართოვდება საერთაშორისო მასშტაბით. IFC, მსოფლიო ბანკის ჯგუფის წევრი, კერძო სექტორის განვითარებაზე ორიენტირებული საერთაშორისო ინსტიტუტია. 2014 წელს მის მიერ განხორციელებულმა ინვესტიციებმა 22 მილიარდ აშშ დოლარი შეადგინა[34].

რაც შეეხება შუახვეჭესის პროექტს, იგი ითვალისწინებს ორი დამოუკიდებელი ჰესის მშენებლობას და ოპერირებას, საერთო დადგმული სიმძლავრით 185 მვტ. გამომუშავებული ელექტროენერგია გაიყიდება უპირატესად თურქეთის ენერგობაზარზე, ხოლო ენერგოდეფიციტის პერიოდში (დეკემბერში, იანვარში და თებერვალში) ელექტროენერგიის მიწოდება საქართველოს ენერგოსისტემაში მოექცევა. შუახვეჭის ჰესის პროექტი ითვალისწინებს ორი კაშხლის, შესაბამისი წყალსაცავებით და ერთი დამბის მოწყობას მდ. აჭარისწყალზე, მდ. სხალთასა და მდ. ჩირუხისწყალზე. პროექტის მიხედვით ჰესი მაქსიმალური დატვირთვით იმუშავებს ელექტროენერგიაზე მაღალი მოთხოვნის პერიოდებში, როცა თურქეთის რესპუბლიკაში მაღალი ფასებია (ამ ქვეყანაში დღის სხვადასხვა პერიოდში ელექტროენერგიაზე დანესებულია სხვადასხვა ფასები). პროექტი გეგმის მიხედვით, უნდა დასრულდეს მიმდინარე 2017 წელს. ხოლო მისი ოპერირება მოხდება, 45 წელი, ანუ 2066 წლამდე.

არ შეიძლება არ აღინიშნოს იმ გავლენის შესახებ, რასაც ჰესების მშენებლობა ახდენს ბუნებრივ გარემოზე. საქართველოში, დღეისათვის 35,204 ოჯახია რეგისტრირებული, რომლებიც ბუნებრივი სტიქიის საშიშროების ზონაში მდებარეობენ, მათგან 11,000 ექვემდებარება უსაფრთხო ადგილას განსახლებას. აჭარის ეკომიგრანტების პრობლემების საკოორდინაციო ჯგუფის ოფიციალური მონაცემებით, ბუნებრივი სტიქიის ზემოქმედების არეალში აღრიცხულია 4,144 ოჯახი, რომლებიც ელოდებიან დახმარებას. პროექტის გავლენის ზონაში მდებარე დასახლებული პუნქტების უმრავლესობა მაღალი სენსიტიურობით გამოირჩევა საშიში გეოლოგიური პროცესების მიმართ.

ხულოს მუნიციპალიტეტში შედის 77 სოფელი, რომელთაგან 31 პროექტის პირდაპირი ზემოქმედების არეალშია და შედის უშუალო ზემოქმედების ზონაში. მუნიციპალიტეტისათვის დამახასიათებელი სტიქიური მოვლენებთან დაკავშირებით (მენყერი, ზვავი) პერიოდულად ხდება მოსახლეობის მიგრაცია (ეკომიგრანტები). ხულოს მუნიციპალიტეტის დასავლეთით მდებარეობს შუახევის მუნიციპალიტეტი, რომელშიც შედის 68 სოფელი, მათგან 17 პროექტის პირდაპირი ზემოქმედების არეალშია და შედის უშუალო ზემოქმედების ზონაში. მოსახლეობის რაოდენობა 2010 წლის მონაცემებით შეადგენს 22,800 კაცს. უმუშევრობის დონე მაღალია. მაღალმთიან დასახლებებში ეს მაჩვენებელი უფრო მაღალია, მაგალითად, სოფ. ოლადაურში (75%), რომელიც ჩირუხის წყლის კაშხლის ქვემო დინებაში მდებარეობს. ზამლეთისა და ოლადაურის თემები მოქცეულია შუახევი ჰესის პროექტის გავლენის ზონაში. მაღალმთიან რეგიონებში საკუთარ მეურნეობაში წარმოებული პროდუქცია წარმოადგენს მოსახლეობის ძირითად საარსებო საშუალებას. მოსახლეობის მცირე ნაწილი დასაქმებულია პირადი მოხმარებისათვის გამიზნული თევზჭერით. ანალოგიური მდგომარეობაა კორომხეთი

ჰესის და ხერთვისი ჰესის პროექტების გავლენის ზონაში მოქცეულ დასახლებულ პუნქტებშიც[34].

უნდა ითქვას რომ პროექტის მიმდინარე სამუშაოები, აზარალებს როგორც მოსახლეობას, ასევე გარემოსაც. მაგალითად, აქ სამჯერ არის შემცირებული მოსავლიანობა, ასევე მან უარყოფითად იმოქმედა მეფუტკრეობაზეც. ამიტომ ეს და სხვა ფაქტები ინვესტორებთან დადებული ხელშეკრულების დროს აუცილებლად უნდა იქნას გასათვალისწინებული. მაგ., პროექტის განხორციელების არეალში აღინიშნება მცირემიწიანობა, ეროზიული პროცესები, ასევე რთული რელიეფი, რაც სოფლის მეურნეობის განვითარების მნიშვნელოვანი ხელშემშლელი ფაქტორებია.

სამშენებლო სამუშაოების განხორციელების პროცესში წარმოიქმნება გარკვეული პრობლემები, რომლებიც ინვესტირებისას გასათვალისწინებელია. დიდი რაოდენობის გამონამუშევარი ქანები და ამოღებული გრუნტი (გვირაბების გაყვანა, შენობების საძირკვლების ამოღება, კაშხლების საძირკვლების ამოღება და სხვა), საჭიროებენ უსაფრთხო განთავსებას და გარკვეულ დონეზე მართვას მთელ მშენებლობის ფაზის განმავლობაში. პროექტის ტექნიკურ-ეკონომიკური დასაბუთების დონეზე დაანგარიშებული გამონამუშევარი ქანების და ამოღებული გრუნტის მოცულობა (რომლის მეორადი გამოყენება არ მოხდება) დაახლოებით შეადგენს 4 729 000 მ³-ს. ნაშალს ყრიან სოფლიდან სოფელში მიმავალ გზების ხევებში, სადაც, ნადგურდება ხეები. ჰესების მშენებლობისას განადგურდა 1408 წითელ წიგნში შეტანილი ხე. შუახევი-ჰესის მშენებლობის ფარგლებში, საქართველოს მთავრობამ „აჭარისწყალ ჯორჯიას“ მათი მოჭრის უფლება მისცა, ამის სანაცვლოდ კი კომპანიამ საკომპენსაციოდ სხვაგან უნდა დარგოს იგივე სახეობის ხეები. მაგრამ ყოველივე ამან ჩვენი აზრით არა მგონია აანაზღაუროს ის დანაკარგები,

რომლებიც ინვესტიციების სოციალური შედეგების გაუთვალისწინებლობით მიიღება.

არ არის გამორიცხული ჰესების მშენებლობამ იმოქმედოს ცხოველთა ბიომრავალფეროვნებაზეც: სამშენებლო სამუშაოების შესრულებისას გაიზარდა ხმაური და ვიბრაცია, მცენარეები დაიფარა მტვრით, რაც გავლენას იქონიებს ხერხემლიან და უხერხემლო ცხოველთა საკვებ ბაზასა და მათ გამრავლებაზე; გაიზარდა შენუხების ფაქტორი გზატკეცილის მახლობლად მობუდარი ფრინველებისათვის და ხელფრთიანებისათვისაც; ტყის დატბორვა და ნაწილობრივი გაჩეხვა გამოიწვევს ცხოველთა ადგილსამყოფელის განადგურებას, განსაკუთრებით ეს შეეძლება ტყის ხელფრთიანებს, რომლებიც ძირითადად ბინადრობენ ტყისპირა ფულუროიან ხეებში. ასეთი ხეების განადგურება გამოიწვევს ხელფრთიანების რაოდენობის კლებას, რაც აწევს კოლოების რიცხოვნობას და პერსპექტივაში გააძლიერებს მალარიის გაჩენის საშიშროებას, თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, რომ მდგარი წყალი გაზრდის მალარიის კოლოს გაჩენის წინაპირობებს. გარემოში მავნე ნივთიერებების მოხვედრის შემთხვევაში, დაზარალებიან ამფიბიების, წყლის მახლობლად მობინადრე ფრინველების, წავის პოპულაციები, აგრეთვე ამ ნივთიერებათა დაღვრის ადგილზე და მის მახლობლად მობინადრე ცხოველები. ნიადაგისა და წყლის მონამვლამ შეიძლება მრავალი წელი გასტანოს, რაც გამოიწვევს ცხოველთა სახეობების უმეტესობის რიცხოვნობის ძლიერ კლებას, იშვიათი სახეობების გაქრობას. ყოველივე ეს იმაზე მიგვიჩიოვებს, თუ რამხელა მნიშვნელობა აქვს ინვესტიციების უარყოფით შედეგების აღმოფხვრას ქვეყნისათვის, ხალხისათვის.

აჭარის რეგიონში ინვესტიციების მოზიდვის კუთხით არანაკლებ მნიშვნელოვანი სფეროა— ტურიზმი და სამშენებლო ბიზნესი. ტურიზმი კვლავ პრიორიტეტულ მიმართულებად რჩება. რაც შეეხება ტურიზმის დარგში გახორციელებუ-

ლი ინვესტიციების წილს მთლიან ინვესტიციებში, იგი შემდეგნაირად გამოიყურება:

2012 წლის 9 თვე – 41 %; – 46,9 მლნ. აშშ დოლარი

2013 წლის 9 თვე – 40 %; – 58,3 მლნ. აშშ დოლარი

2014 წლის 9 თვე – 45 %; – 82,5 მლნ. აშშ დოლარი

2015 წლის 9 თვე – 35 %. – 90,5 მლნ. აშშ დოლარი

აღსანიშნავია, რომ აჭარაში კერძო პირდაპირი ინვესტიციების მოცულობა 42%-ითა გაზრდილი. 2015 წლის 9 თვეში რეგიონში ინვესტიციების მოცულობამ 259,9 მლნ ლარი შეადგინა, რაც გასული წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით 76.5 მილიონი აშშ დოლარით, ანუ 42%-ითა გაზრდილი. 2016 წლის მონაცემებით უცხოური პირდაპირი ინვესტიციები შეადგენდა 160 მლნ. აშშ დოლარს(ცხრილი 4).

2014 წლის იანვარ-სექტემბერში აჭარაში განხორციელებული ინვესტიციები 183,4 მლნ დოლარით განისაზღვრა. ამას ადასტურებს 2012 წლიდან დღემდე ტურიზმის დეპარტამენტის ბიუჯეტის 60%-მდე ზრდაც. აჭარის ტურიზმის დეპარტამენტის ანგარიშის თანახმად, რეგიონში ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობის პროგრამის ფარგლებში შემუშავდა „2015-2018 წლების ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტის განვითარების სტრატეგიული გეგმა“, რომლის მიხედვით დაიგეგმა მიმდინარე და მომავალი წელი. აჭარაში ტურისტების რაოდენობა 2,78%-ით გაიზარდა, ბოლო წლებში განსაკუთრებით გააქტიურდა მარკეტინგული ღონისძიებები საერთაშორისო ტურისტულ ბაზარზე. ტურიზმის დეპარტამენტი აჭარის ტურისტული პოტენციალის პოპულარიზაციას ყოველწლიურად 25-მდე საერთაშორისო ტურისტულ გამოფენასა და ღონისძიებაზე ახდენს. დეპარტამენტის ორგანიზებით სამი წლის მანძილზე 81 მედია და ინფო ტური ჩატარდა, რომლის ფარგლებშიც 786 ტურიზმის დარგის სპეციალისტი გაეცნო რეგიონის ტურისტულ პოტენციალს. შედეგები შთამბეჭდავია — მხოლოდ მიმდინარე წელს

გამოქვეყნდა 100-ზე მეტი სარეკლამო — საინფორმაციო სახის სტატია, სიუჟეტი თუ ბლოგ-პოსტი. ტურიზმის დეპარტამენტი მუდმივად ზრუნავს აჭარის რეგიონის შესახებ ტურისტებისათვის საჭირო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობისა და ტურისტული პროდუქტების მრავალფეროვნების გაზრდაზე. 2015 წელს რეგიონის მასშტაბით სეზონზე 8 ტურისტული საინფორმაციო ცენტრი და ცხელი ხაზი მოქმედებდა, მათ შორის 24 საათიანი მომსახურებითაც. 2013-2015 წლებში დეპარტამენტმა მოახდინა 15 ახალი ტურისტული მარშრუტის შედგენა და მარკირება. აჭარის ტურიზმის დეპარტამენტი ყოველწლიურად ახორციელებს უფასო გადამზადების კურსებს, რომლებშიც უცხოელი ექსპერტებიც არიან ჩართულები. სერვისის გაუმჯობესების მიზნით რეგიონის კერძო ტურისტულ ობიექტებში 3 წლის მანძილზე გადამზადდა სხვადასხვა მიმართულებით 750 კადრი. აჭარაში ინვესტიციების მოცულობა 41,2%-ით გაიზარდა. აჭარაში სახელმწიფოს მხრიდან ტურიზმის სტირმულირებისათვის განხორციელებული ღონისძიებების კვალდაკვალ ზრდის დადებითი ტენდენციაა ტურიზმის კერძო სექტორშიც, რაც ახალი კვებისა და განთავსების ობიექტების ზრდით გამოიხატება. თუკი 2012 წელს რეგიონის მასშტაბით 10 367 რეგისტრირებული განთავსების ადგილი იყო, 2016 წლის მონაცემებით უკვე 14 828 ადგილი აღირიცხება, რაც 43% — იან ზრდას მიუთითებს. წლის დასაწყისიდან საქართველოს 4,5 მილიონი სტუმარი ეწვია, ყოველწლიურად იზრდება რეგიონში საერთაშორისო ტურისტთა რიცხვიც, თუმცა არსებული მეთოდოლოგიით ზრდა საშუალოდ 10%-მდე აღწევდა. სტატისტიკის უფრო სრულყოფილი სურათის მისაღებად, ტურიზმის დეპარტამენტმა შეიმუშავა სტატისტიკური კვლევების ახალი მეთოდოლოგია, რომელიც მოიცავს რეგისტრირებულ და არარეგისტრირებულ სექტორში სტატისტიკური მონაცემების შეგროვებას, დამუშავებასა და შემდგომ ანალიზს. ასევე, ტურისტული ბაზრის კვლევას, რომელიც შიდა სამომხმარ-

რებლო ბაზრის კვლევასა და უცხოელ ვიზიტორთა კვლევებს გულისხმობს.

ტურისტულ სექტორში შეღავათები 2011 წლიდან დაწესდა, როცა საგადასახადო კოდექსში ახალი ცნება – „ტურისტული საწარმო“ გაჩნდა. ასეთი საწარმოები მაშინ დამატებითი ღირებულების გადასახადისგან (დღგ) გათავისუფლდნენ. ზოგადად კი, სხვებთან შედარებით, გადასახადები ფაქტობრივად გაუნახევრდათ. საუბარია იმ დეველოპერებზე, რომლებიც სასტუმროს ან სასტუმროს ტიპის ბინებს აშენებენ. საგადასახადო კოდექსის მიხედვით, ტურისტული საწარმო არის იურიდიული პირი, რომელიც აშენებს სასტუმროს, ახორციელებს სასტუმროს აქტივების ან მათი ნაწილის მიწოდებას (გამოსყიდვის უფლებით ან უამისოდ) და ამ ქონების შემძენთან გაფორმებული ხელშეკრულების საფუძველზე უზრუნველყოფს სასტუმროს აქტივების ან მათი ნაწილის სასტუმრო ნომრებად/აპარტამენტებად გამოყენებას. საგადასახადო კოდექსში ერთ-ერთი ბოლო ცვლილებით, როგორც საქართველოს ფინანსთა სამინისტროში განაცხადეს, მნიშვნელოვნად დაიხვეწა და გამარტივდა ტურისტული საწარმოს საგადასახადო ვალდებულებები. სპეციალისტთა ერთი ნაწილი კი მიიჩნევს, რომ კოდექსში შეტანილი ამ ცვლილებით, შემოდის დაბეგვრის განსხვავებული რეჟიმი, რაც არასწორია. „განსხვავებული რეჟიმით დაბეგვრა ყოველთვის არღვევს საკანონმდებლო თამაშის წესებს, ვინაიდან ამ შემთხვევაში უპირატესობას ანიჭებს ერთს მეორესთან მიმართებაში. თანაც, ეს უპირატესობა განსაზღვრულია არა მუშაობის პრინციპით, არამედ კანონის ინიციატორთა მხრიდან საკუთარი წარმოდგენების მიხედვით კონკრეტული სფეროს განვითარებაზე.

2015 წლიდან განსაკუთრებული შეღავათით სარგებლობენ ის ფიზიკური პირებიც, რომლებიც შეისყიდნიან სასტუმრო ნომრებს ტურისტულ საწარმოში. თუ საწარმო დღგ-ს გა-

დახდისგანაა გათავისუფლებული, მეპატრონე ფიზიკურ პირზე გაცემული ანაზღაურება, ანუ შემოსავალი, დაიბეგრება არა 20, არამედ 5%-ით. მაგალითად, მშენებელი კომპანია, სასტუმროს ტიპის ბინას (ან მთლიან აპარტამენტს) ყიდის კერძო პირზე და არ იხდის დღგ-ს, რაც კომპანიისთვის მნიშვნელოვანი შედეგია. შემდეგ ეს კერძო პირი (ბინის ახალი მესაკუთრე), რომელსაც ეს ფართობი საცხოვრებლად არ სჭირდება, ხელშეკრულებით გადასცემს იმავე კომპანიას, რომელიც აქირავებს ამ ბინას სასტუმრო ნომრად. ხელშეკრულებით განსაზღვრული თანხა კი, რაც უნდა მიიღოს ახალმა მესაკუთრემ კომპანიისგან, დაიბეგრება არა 20, არამედ 5 პროცენტით.

მთავრობის ინიციატივის გაჟღერების პარალელურად იყო მოსაზრება, რომ საგადასახადო კოდექსში შესული ცვლილებებით ხელისუფლება ცდილობდა საგადასახადო კანონმდებლობის მორგებას გარკვეულ ბიზნესგუფებსა თუ კონკრეტულ პროექტებზე. მთავრობამ თავისი ინიციატივა „კანონმდებლობის დახვეწით“ ახსნა, საქართველოს ფინანსთა სამინისტროში კი მიიჩნევენ, რომ „ტურისტული სანარმოს სტატუსის აღება შეუძლია ყველა დაინტერესებულ პირს და არანაირი შეზღუდვა არ არსებობს. შესაბამისად, „საფუძველს მოკლებულია მოსაზრება, რომ აღნიშნული ცვლილებები არათანაბარ პირობებში აყენებს ტურისტულ ბიზნესში ჩართულ (მათ შორის ოჯახური ტიპის) ანალოგიური საქმიანობის განმახორციელებელ პირებს“. პირს ტურისტული სანარმოს სტატუსს კონკრეტული ობიექტის (სასტუმროს) მიხედვით შემოსავლების სამსახური ანიჭებს. სტატუსის მინიჭების, სანარმოს ფუნქციონირებისა და გაუქმების წესს, აგრეთვე სასტუმრო ნომრებად გამოსაყენებელი მინიმალური ფართობის ოდენობას თვითმმართველობების მიხედვით კი საქართველოს მთავრობა ადგენს.

სტატისტიკური მონაცემებიდან ირკვევა, რომ აჭარაში მოქმედი კომპანიებიდან, 2013-2015 წლებში მსხვილი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მიხედვით ყველაზე მეტი ინვესტიცია „აჭარისწყალი ჯორჯიამ“ განხორციელდა.

აჭარაში განხორციელებული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მიხედვით „ტომ-10“ ასე გამოიყურება: შპს აჭარისწყალი ჯორჯია; შპს მედეა ოფერეითინგ კომპანი; შპს ბათუმი თაუერი; შპს დექონ შპს მერსინ ტურიზმი; შპს ქერვან ტურიზმი; სს აჭარის კურორტები; შპს დრიმლენდ ოაზისი; შპს კორომხეთი ჯორჯია; შპს აჭარა ტექსტილე.

საქსტატის ინფორმაციით, 2009 წელს რეგიონში განხორციელებულმა პირდაპირმა უცხოურმა ინვესტიციამ 99,386 მლნ დოლარი, 2010 წელს – 56,573 მლნ დოლარი შეადგინა. 2011 წელს ეს მაჩვენებელი 93,868 მლნ დოლარს მიაღწია, 2012 წელს ეს მაჩვენებელი 39,105 მლნ დოლარამდე დაეცა.

ასევე ოფიციალური სტატისტიკით, 2013 წელს აჭარაში 61,544 მლნ დოლარის ინვესტიცია განხორციელდა, 2014 წელს კი ეს მაჩვენებელი 159,275 მლნ დოლარს აღწევდა.

2015 წლის დაუზუსტებელი მონაცემებით, აჭარაში 121,324 დოლარის პირდაპირი უცხოური ინვესტიცია განხორციელდა. 2009 წლიდან 2015 წლის ჩათვლით, აჭარაში სულ 631,076 მლნ დოლარის პირდაპირი უცხოური ინვესტიცია განხორციელდა.

2015 წელს პრივატიზაციის შედეგად 2016-2017 წლებში ტურიზმის სექტორს შეემატება მნიშვნელოვანი ობიექტები, რომელთა მშენებლობა მსხვილ ინვესტიციებს უკავშირდება:

- შპს „ალიანსის“ მიერ 100 ნომრიანი სასტუმროს მშენებლობა, აღნიშნულ პროექტში არანაკლებ 30 000 000 ლარის ინვესტიციის განხორციელება იგეგმება;

- სს „მეტრო ატლას ჯორჯიას“ მიერ არანაკლებ 200 ნომრიანი სასტუმროსა და სამორინეს მშენებლობა, ახალი

პროექტის მიხედვით განხორციელდება 20 000 000 აშშ დოლარის ინვესტიცია;

- შპს „ეიერ-მერიდიანის“ მიერ არანაკლებ 220 ნომრიანი სასტუმროს, არანაკლებ 600 აპარტამენტის, სამორინეს, საკონფერენციო დარბაზის, სპორტულ-გამაჯანსაღებელი ცენტრის, სხვადასხვა ტიპის კვების ობიექტების მშენებლობა, არანაკლებ 13 000 კვ.მ-ზე მიწის ნაკვეთზე სარეკრიაციო ზონის და ავტოსადგომის მოწყობა. აღნიშნულ პროექტში არანაკლებ 30 000 000 აშშ დოლარის ინვესტიციის განხორციელება იგეგმება;

- შპს „DAR BUILDING“ მიერ მრავალფუნქციური შენობა-ნაგებობის (სასტუმრო – არანაკლებ 80 (ოთხმოცი) ნომერი, საცხოვრებელი აპარტამენტების მშენებლობა, ჯამში ორი პროექტის განხორციელება მოხდება. სულ განსახორციელებელი ინვესტიციის მოცულობა 22 000 000 აშშ. დოლარია;

- შპს „სახლი ხეივანში“-ის მიერ არანაკლებ 80 ნომრიანი სასტუმროს, საზოგადოებრივი კვების ობიექტის და გასართობი ცენტრის მშენებლობა აღნიშნულ პროექტში კომპანიამ უნდა უზრუნველყოს არანაკლებ 9 000 000 აშშ. დოლარის ინვესტიციის განხორციელება;

- სს„ია-ფეთ იალჩინ პეტროლ თურიზმ თიჯარეთის წარმომადგენლობა საქართველოში“ მიერ აშენდება 100 ნომრიანი სასტუმრო, აპარტამენტები, კაზინო, კომერციული ფართები, პარკინგი და სარეკრიაციო ზონა (სკვერი, პარკი)). აღნიშნულ პროექტში მოხდება არანაკლებ 9 000 000 აშშ დოლარის ინვესტიციის განხორციელება;

- შპს „ბიზნეს დეველოპმენტის“ მიერ არანაკლებ 150 ნომრიანი სასტუმროს, ავტოსადგომის, ღია და დახურული აუზების, კვების ობიექტების, გამაჯანსაღებელი ცენტრის მშენებლობა. აღნიშნულ პროექტში მოხდება არანაკლებ 30 000 000 ლარის ინვესტიციის განხორციელება.

ზემოაღნიშნული მსხვილი პროექტების გარდა არის სხვა ტურისტული პროექტებიც, რომლებიც ასევე უზრუნველყოფენ სამომავლოდ ინვესტიციების ზრდას ტურიზმის სექტორში.

აჭარის ტერიტორიაზე განხორციელებული სახელმწიფო ინფრასტრუქტურული ღონისძიებების პორტფელის (სახელმწიფო საინვესტიციო პროექტების) ღირებულებითმა მოცულობამ 2014 წელს შეადგინა 234 918 274 ლარი, რომლის ძირითადი ნაწილი მოდის საგზაო ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებაზე – 55%, შემდეგ პოზიციაზეა გარემოს დაცვა – 16%, განათლება, კულტურა და სპორტი – 9%, წყალმომარაგებისა და წყალარინების სისტემების მშენებლობა-რეაბილიტაცია – 8%, შენობების მშენებლობა/რეკონსტრუქციამ შეადგინა მთლიანი პორტფელის 3%, სოფლის მეურნეობამ – 3%, ხოლო დანარჩენი 6% მოდის სხვა ინფრასტრუქტურულ ღონისძიებებზე.

2014 წელს რეგიონში განხორციელებული სახელმწიფო ინფრასტრუქტურული ღონისძიებების დაფინანსების წყაროების 63% საბიუჯეტო სისტემის სხვადასხვა დონის (სახელმწიფო, რესპუბლიკური, ადგილობრივი) ბიუჯეტებიდან გამოყოფილი ასიგნებებია, ხოლო 37% – საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტების (აზიის განვითარების ბანკი – ADB, ევრობანკი – EBRD, მსოფლიო ბანკი – WB) ფინანსური მხარდაჭერის მექანიზმები.

რაც შეეხება სახელმწიფო ინფრასტრუქტურული ღონისძიებების რეგიონის ტერიტორიული ერთეულების ჭრილში განაწილებას, განხორციელებული ღონისძიებების 45% მოდის ქობულეთის მუნიციპალიტეტზე (ძირითადად, პროექტი – ქობულეთის შემოვლითი გზა), 21% – თვითმმართველ ქალაქ ბათუმზე, 18% – ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტზე, 8% – საერთო რეგიონულ პროექტებზე, ხოლო დანარჩენი 8% – ქედის, შუახევისა და ხულოს მუნიციპალიტეტებზე.

მიუხედავად იმისა რომ აჭარის რეგიონს გააჩნია დიდი ენერგორესურსი, დიდი ოდენობით ინვესტიციები საფრთხეს უქმნის არა მარტო მოსახლეობას, არამედ გარემოს, ფლორას და ფაუნას და ა.შ. გამომდინარე აქედან უნდა ვეძიოთ ალტერნატიული ბიზნესის განვითარების შესაძლებლობა. ასეთად ჩვენ ძალიან პერსპექტიულად მიგვაჩნია ქარის ენერგიის გამოყენება. არგუმენტად ამისა გვევლინება ის, რომ მეტეოროლოგიური სადგურების კვლევების შედეგად დადგენილია: აჭარაში გამოყენებადი ქარის ენერგიის სიჩქარე - $V \geq 3$ მეტრი/წმ. გამოყენებადი ქარის სიჩქარის ხანგრძლივობა მერყეობს 3 327-დან 6 243 საათამდე. აღნიშნული მაჩვენებელი ყველაზე მაღალია, რაც კი დაფიქსირებულა შავი ზღვის ყურეში. ეს კი ამ მიმართულებით ინვესტირების მეტ შანსს იძლევა.

ტურიზმის სფეროში აღინიშნება შემდეგი სახის პრობლემები -ინფრასტრუქტურის, მომსახურების ხარისხის დაბალი დონე და შედარებით მაღალი ფასები, კვალიფიციური კადრების ნაკლებობა აღნიშნულ სფეროში.

აჭარის ა.რ-სთვის ინვესტირება სოფლის მეურნეობაში განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია მისი ადგილმდებარეობიდან გამომდინარე, აქ მოდის ჭარბი და მრავალფეროვანი პროდუქცია, ხელსაყრელი პირობებია ახალი კულტურების გამოსაყვანად. ამასთან გააჩნია იაფი და მაღალკვალიფიციური კადრები. თუმცა აღინიშნება გასაღების ბაზრების უქონლობა, პროდუქციის მიმღები და გადამამუშავებელი საწარმოების ნაკლებობა, მოძველებული ტექნიკა, რომლებიც ნაკლებად არის შესაბამისობაში საერთაშორისო სტანდარტებთან და სასაქონლო პროდუქციის დაბალი დონე.

მცირე ბიზნესის განვითარების სეგმენტში აჭარას გააჩნია განვითარების განსაკუთრებული კარგი შესაძლებლობები, რადგან რეგიონში მრავლად არის საფინანსო-საკრედიტო დაწესებულებები, იაფი მუშახელი, გამარტივებულია ბიზნესის წარმოებისა და რეგისტრაციის პროცედურები,

შემცირებულია კრიმინოგენული ვითარება და მრავლად არის ბუნებრივი რესურსები.

ამასთან პრობლემას წარმოადგენს დამწყები ბიზნესის დაფინანსება, ბიზნესის კვალიფიკაციის დაბალი დონე, საკრედიტო-საფინანსო ინსტიტუტების ნაკლებობა მაღალმთიან სოფლებში და ა.შ

აჭარის რეგიონის საინვესტიციო გარემოს გაუმჯობესებისთვის, ჩვენი აზრით, აუცილებელია :

- იმ შეღვათების გადახედვა, რაც გათვალისწინებულია ინვესტორთათვის, რადგან, ხშირად შეღვათები არასწორად არის მორგებული ამა თუ იმ სეგმენტს, შესაბამისად შესწავლილი უნდა იქნას უკვე არსებული ინვესტიციების გაანალიზების საფუძველზე აღნიშნული სეგმენტის ბიზნესისთვის სასურველი და მისაღები შეღვათების დანესება;

- საკანონმდებლო ბაზის დახვეწა, კონკრეტულად კი ინვესტორთა უფლებებისა და გარანტიების შესახებ საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფა;

- უკვე არსებული და შეჩერებული საინვესტიციო პროექტების შესწავლა, მათი დავალიანების ჩამოწერა და რესტრუქტურისაცია;

- ბიზნესის სექტორების მიხედვით საინვესტიციო პროექტების შესწავლა და იმ გადასახადების შემცირება, შეცვლა ან დროებით განთავისუფლება, რომელიც მძიმე ტვირთად აწევს დამწყებ ინვესტორს; ხელი შეუწყოს ინვესტორებს, განსაკუთრებით ადგილობრივს ახალი ტექნოლოგიების შემოტანაში. ეს იქნება ფინანსური დახმარებით თუ შუამავლობით სხვა ქვეყანასთან. სამამულო ინვესტიციების ზრდის ხელშეწყობა ქვეყნისთვის ერთ-ერთ ნომერ პირველ პრიორიტრტად უნდა გამოცხადდეს. ამ მიზნით უნდა ვიზრუნოთ საქართველოდან, მათ შორის აჭარის რეგიონიდან წასული ადამიანების დასაბრუნებლად და არ უნდა „ვიამაყოთ“ იმით, რომ ასეთი ადამიანების გამოგზავნილი თანხე-

ბით ბევრი ოჯახი გადაურჩა გაჭირვებას.გამომდინარე აქიდან, სავსებით შესაძლებელია შიდა ინვესტიციების ზრდა. ამის კარგ შესაძლებლობებს იძლევა კომერციულ ბანკებში საანგარიშო პერიოდში უცხოურ ვალუტაში განთავსებული ვადიანი დეპოზიტების საკმაოდ დიდი მოცულობა მფლობელთა კატეგორიების მიხედვით 2003-2017წწ (ცხრილი 8);

- საჭიროა კადრების გადამზადების კუთხით მოქნილი, მოკლევადიანი და სპეციალურ სეგმენტებზე გათვლილი პროგრამების შემუშავება და განხორციელება, რომლის გარეშე ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა ვერ ამაღლდება.

ზემოაღნიშნული დებულებების, არსებული მონაცემების ანალიზის შედეგად შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა იმის შესახებ, რომ, აჭარის ა.რ საქართველოში მეორე ადგილზე იმყოფება თბილისის შემდგომ უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის სიდიდით, მას დიდი პოტენციალი გააჩნია, როგორც თავისი ადგილმდებარეობით, ასევე ბუნებრივი რესურსებით. ამასთან რისკის შეფასების მიხედვით აჭარა საქართველოში ყველაზე ნაკლებრისკიანი რეგიონია. მართალია 2008 წლის აგვისტოს ომის შემდგომ პერიოდში ინვესტიციების მოცულობამ მთელი საქართველოს მასშტაბით იკლო, მაგრამ მხოლოდ აჭარის რეგიონში დაფიქსირდა ზრდა, რაც, თავის მხრივ, ამ რეგიონის დაბალრისკიანობასა და მიმზიდველობაზე მიგვანიშნებს.

3.2 მცირე და საშუალო ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერა– სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების მოგვარების უმთავრესი პირობა

მცირე საწარმოების როლი თანამედროვე ეკონომიკაში ძალიან მნიშვნელოვანია, იგი შეიძლება, შეიქმნას და ფუნქციონირებდეს მეურნეობის სფეროში, საწარმოს ნებისმიერი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით. მცირე საწარმოს აქვს განვითარების დიდი პოტენციალი. გლობალი-

ზაციის პირობებში კი კიდევ უფრო იზრდება მცირე ბიზნესის როლი და მნიშვნელობა, განსაკუთრებით, სამუშაო ძალის დასაქმების კუთხით. ცნობილია, რომ თანამედროვე მსხვილი ბიზნესისათვის, რომელიც წარმოდგენილია ტრანსნაციონალური კომპანიების სახით, დამახასიათებელია უახლესი ტექნიკისა და ტექნოლოგიების დანერგვა, რაც იწვევს სამუშაო ადგილების შემცირებას. მცირე და საშუალო ბიზნესი კი, პირიქით, ქმნის ახალ სამუშაო ადგილებს და ხელს უწყობს დასაქმების დონის ზრდას, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საქართველოს დღევანდელ პირობებში, როდესაც უმუშევრობა ქვეყნის ყველაზე მწვავე პრობლემაა.

მცირე და საშუალო ბიზნესს გარკვეული ფუნქციები აკისრია ქვეყნის ეკონომიკურ სისტემაში, რითაც მნიშვნელოვან ზემოქმედებას ახდენენ ეკონომიკურ განვითარებაზე. მათ შორის მთავარია:

1. დინამიკურობა და მოქნილობა. მცირე საწარმოები ადვილად რეაგირებენ საბაზრო კონიუნქტურის ცვლილებებზე, ე.ი. დიდი შესაძლებლობები აქვთ მომხმარებელთა მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად. მათ შეუძლიათ ისეთი საქონლის წარმოება, რომელიც სპეციფიკურ სამომხმარებლო მოთხოვნილებებს უპასუხებს. გარდა ამისა, მცირე საწარმოებს აქვთ გადაწყვეტილების სწრაფად მიღების უნარი.

2. კონკურენციის მექანიზმის გაძლიერება. ბაზრის ყველა მოთამაშის არჩევანი გახდეს დამოუკიდებელი მენარმე, დიდადაა დამოკიდებული კონკურენციის ქმედუნარიანობაზე. თუკი მთავრობის ეკონომიკური პოლიტიკა მიმართული იქნება ისე, რომ ყოველ ბაზარზე ყავდეს მცირე და საშუალო მენარმეთა საკმარისი რაოდენობა, არ მოხდება ბაზრების მონოპოლიზება და ძალაუფლების კონცენტრაცია მხოლოდ რამდენიმე სუბიექტის ხელში. ჯანსაღი კონკურენციისა და

მენარმოების განვითარებით კი საზოგადოება სოციალურ სარგებლობას მიიღებს.

3. სოციალური ფუნქცია. მცირე საწარმოები ფართო შესაძლებლობებს ქმნის შრომითი რესურსების ეფექტიანი გამოყენებისათვის, რის საფუძველზეც შესაძლებელია დასაქმების გაზრდა. მცირე ბიზნესი ერთეული პროდუქციის წარმოებისათვის გაცილებით მეტ შრომის რესურსს გამოიყენებს, ვიდრე მსხვილი ფირმები. ამრიგად, მცირე ბიზნესის განვითარებისთვის ხელსაყრელი პირობების შექმნა შესაძლებელია, განვიხილოთ, როგორც სიღარიბის დაძლევის ერთ-ერთი საშუალება. მცირე ბიზნესი ხელს უწყობს დასაქმების ისეთ პროგრესულ ღონისძიებათა დანერგვას, როგორიცაა სუბიჯარა, პროფესიათა შეთავსება, მცოცავი გრაფიკით მუშაობა, შინ მუშაობა და სხვა.

4. მომსახურების ხარისხი. მცირე საწარმოებისთვის ადვილია მომხმარებელთან ინდივიდუალური მუშაობის მოწესრიგება და გაყიდვის შემდგომი მომსახურების ორგანიზება.

5. ინოვაციების დანერგვა. მცირე საწარმოები, განსაკუთრებით კი ისინი, რომლებიც მოქმედებენ მაღალტექნოლოგიურ ბაზრებზე, ხშირად არიან ნოვატორები წარმოების ან მარკეტინგის დარგში. ასეთი საწარმოები, როგორც წესი, სწორი სამენარმოო სტრატეგიის ხარჯზე წარმატებით უმკლავდებიან ბაზრის ახალი მოთხოვნილებების შესაბამისად საკუთარი პროდუქციის სრულყოფის ამოცანას. ამ თვალსაზრისით მცირე საწარმოები ბაზრის ლიდერებია.

საქმიანობის პროცესში მცირე საწარმოები ხშირად აწყდებიან სერიოზულ შეზღუდვებს, რომლებმაც შეიძლება, შეაფერხონ მათი წარმატებული საქმიანობა. მცირე ბიზნესის ნაკლოვანი მხარეებია:

1. გაყიდვა და მარკეტინგი. მარკეტინგის ორგანიზაცია და საკუთარი პროდუქციის გაყიდვა (განსაკუთრებით საზღვარგარეთის ბაზრებზე) მცირე საწარმოებისათვის მრავალ პრობლემასთანაა დაკავშირებული. მომხმარებლები მცირე

საწარმოებს ახასიათებენ, როგორც ნაკლებად სტაბილურს და საიმედოს, ვიდრე მათი უფრო მსხვილი კონკურენტებია. ნდობის ნაკლებობამ შეიძლება, მნიშვნელოვნად შეამციროს საკუთარი პროდუქციის გაყიდვის უნარი. ეს პრობლემა განსაკუთრებით მწვავედ დგას ახლადშექმნილი მცირე საწარმოების წინაშე, რომლებსაც უბრალოდ დრო არ ქონდათ საკუთარი რეპუტაციის შესაქმნელად.

2. რესურსებით უზრუნველყოფის არათანაბარი შესაძლებლობები. თუ გავითვალისწინებთ, რომ ბევრი მცირე საწარმო მოქმედებს სპეციალიზებულ ბაზრებზე, მათი გადარჩენა გრძელვადიან პერსპექტივაში შეიძლება, დამოკიდებული იყოს იმ ახალი პროდუქციის შემუშავებისა და ბაზარზე გატანის უნარზე, რომელიც პასუხობს მომხმარებლის ქცევას. როგორც წესი, ეს საქმიანობა მოითხოვს მნიშვნელოვან კაპიტალდაბანდებას. მაგრამ მცირე საწარმოების უნარი-მოიზიდონ ინვესტიციები, საკმაოდ შეზღუდულია, რადგან ბევრ მათგანს არ გააჩნია ფინანსური უზრუნველყოფის წყაროები და ხშირად ბანკები მათ მაღალრისკიანი ინვესტიციების ობიექტებს მიაკუთვნებენ.

3. მასშტაბის ეკონომია. წარმოების მასშტაბებით განპირობებული ეკონომიის მიღება, მსხვილ საწარმოებთან შედარებით, მნიშვნელოვნად შეზღუდულია. მათ, როგორც წესი, ნაკლები შესაძლებლობა აქვთ, მიაღწიონ მასშტაბის ეფექტს და მასთან დაკავშირებულ საბაზრო უპირატესობებს. მათი საწარმოო ხარჯების დონე ხშირად უფრო მაღალია, ვიდრე მათი მსხვილი კონკურენტებისა. ცხადია, ეს მნიშვნელოვნად ზღუდავს მცირე საწარმოების შესაძლებლობებს ფასის-მიერი კონკურენციის პირობებში.

მიუხედავად ამისა, მოწინავე ქვეყნების გამოცდილება ცხადყოფს, რომ დროთა განმავლობაში მცირე ბიზნესის როლი ეკონომიკაში არ კლებულობს და მათ რაოდენობრივ ზრდას საერთაშორისო მასშტაბით მყარი ტენდენციები

აქვს. საქართველოში, მათ შორის აჭარის რეგიონში მცირე და საშუალო ბიზნესი სადღეისოდ სუსტადაა განვითარებული და მათი წილი ეკონომიკაში ძალიან მცირეა. ეს კი მცირე და საშუალო ბიზნესის დაბალ კონკურენტუნარიანობაზე მიუთითებს. რაც გამოიწვია არასრულყოფილმა საკანონმდებლო ბაზამ, არამასტიმულირებელმა საკრედიტო და ფისკალურმა პოლიტიკამ და მრავალმა სხვა ფაქტორმა. მცირე და საშუალო ბიზნესის უფრო მეტად განვითარების პირობებში, ეკონომიკის ეს სექტორი მოსახლეობის საკმაოდ დიდ ნაწილს დაასაქმებდა და შეამცირებდა ქვეყნისათვის მეტად მწვავე უმუშევრობის პრობლემას.

საქართველო ისწრაფვის ეზიაროს ევროპულ ფასეულობებს და მოახდინოს ევროპასთან ეკონომიკური და პოლიტიკური ინტეგრაცია. დღეს ევროკავშირი აღიარებს იმ დიდ როლს, რომელსაც ასრულებს მცირე და საშუალო ბიზნესი ევროპულ ეკონომიკაში. მცირე და საშუალო ბიზნესი არა მარტო ახალი სამუშაო ადგილების შექმნისა და პროდუქციის მოცულობის გაზრდის საშუალებაა, არამედ, აგრეთვე, ინოვაციური და ტექნოლოგიური პროცესის მნიშვნელოვანი ფაქტორია, რაც წარმოადგენს რეგიონის ეკონომიკის წარმატებისა და აყვავების საწინდარს. უკანასკნელ წლებში ევროკავშირის ყურადღება მცირე და საშუალო ბიზნესისადმი გაძლიერდა. მას არამარტო ფინანსურად ეხმარებიან, არამედ კონსულტაციებს უწევენ მართვის უნარების დახვეწასა და საინოვაციო საქმიანობის გაუმჯობესებაში, დაფინანსების გარე წყაროების მოძიებაში, საექსპორტო შესაძლებლობების გაუმჯობესებაში და სხვ.

იმისათვის, რომ მცირე საწარმოებმა შეძლონ მძაფრი კონკურენციის პირობებში ფუნქციონირება, აუცილებელია მონესრიგებული ბიზნეს-გარემოს არსებობა. ბიზნესს უნდა ქონდეს შესაძლებლობა, თავისი საქმიანობა განახორციელოს სტაბილურ გარემოში, არ შეხვდეს ძალით შექმნილ წინაღობებს, რაც მას განვითარებაში შეუშლის ხელს. ამისათ-

ვის კი ყველა მხარე – ეკონომიკური, პოლიტიკური, სოციალური და ა.შ. უნდა იყოს მაქსიმალურად მონესრიგებული. თვითონ საწარმოებს აუცილებელია, ჰქონდეთ შემუშავებული სწორი სტრატეგია. სწორად უნდა იყოს გათვლილი ბიზნესის ჩამოყალიბების და განვითარების ყველა ეტაპი, ყველა ნაბიჯი, რათა, საბოლოოდ, მოგებამდე და ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებამდე მივიდეთ.

ბიზნესის განვითარებისთვის უნდა შემუშავდეს სწორი ბიზნეს-სტრატეგია. ანუ მცირე საწარმოების დონე მეტწილად განისაზღვრება იმ სტრატეგიით, რომელსაც ირჩევს კომპანია თავისი საქმიანობის მასშტაბის გაფართოების მიზნით. თუ მცირე საწარმო ცდილობს, მიაღწიოს წარმატებას, მაშინ მისი ბიზნეს-სტრატეგია უნდა მოიცავდეს შემდეგ მიმართულებებს: ფირმის ორგანიზაციული მახასიათებლების საფუძვლიანი ანალიზს, პერსონალის კვალიფიკაციის დონის ამაღლებას (რაც ბიზნესში ჩადებული ინვესტიციის ერთერთი ფორმაა), დაფინანსების გარე წყაროების გამოყენებას, ახალი სახის პროდუქციის შემუშავებას, საექსპორტო ბაზრების მოძიებას, ადგილმდებარეობის შერჩევას, კვალიფიციური მენეჯერების გამოყენებას. მნიშვნელოვანია სახელმწიფო პოლიტიკის როლი წარმატებული ბიზნეს-სტრატეგიის რეალიზაციის საქმეში.

ქვეყნის საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლამ განაპირობა სამეწარმეო საქმიანობის დანერგვა და განვითარება. სახელმწიფომ თავის თავზე აიღო ვალდებულება, ხელი შეუწყოს თავისუფალი მეწარმეობის და კონკურენციის განვითარებას, რაც სამართლებრივი თვალსაზრისით განმტკიცდა ქვეყნის უზენაეს კანონში – საქართველოს კონსტიტუციაში.

სახელმწიფოს მიერ ბიზნესის ხელშეწყობის მიზნით არაერთი კანონი და პროგრამა შემუშავდა, მათ შორის „კანონი მცირე საწარმოთა მხარდაჭერის შესახებ“, „მცირე და საშუალო საწარმოთა დახმარების პოგრამა“, „იაფი კრედი-

ტი“, „ერთიანი საქართველო სიღარიბის გარეშე“, „ანარმოვ საქართველოსთვის“ და სხვა.

დღეისათვის საქართველოს კანონმდებლობა არ შეიცავს ბიზნესის განვითარებისთვის რაიმე შეღავათებს. გამოწვევებია მიკრო და მცირე საწარმოებთან მიმართებაში ამოქმედებული შეღავათები. მცირე ბიზნესის მხარდაჭერაზე უარის თქმამ საკანონმდებლო და ინსტიტუციურ დონეზე, გამოიწვია მცირე და საშუალო საწარმოთა საქმიანობის მაჩვენებლების გაუარესება. მცირე საწარმოთა დიდი ნაწილი გაკოტრდა, ნაწილმა კი უარი თქვა მუშაობის გაგრძელებაზე.

მიუხედავად სახელმწიფოს მცდელობისა, განეხორციელებინათ პროგრამები ბიზნესის დასახმარებლად, ვერ გამოიღო სასურველი შედეგი, ზოგიერთი მათგანი არც კი განხორციელებულა. ამიტომაც გამოვეყოფთ რამდენიმე საკითხს, რომლის გადაწყვეტა გასათვალისწინებელია, რათა ბიზნესს ქონდეს ნორმალური ბიზნეს-გარემო:

1. მსოფლიო გამოცდილება ცხადყოფს, რომ ბიზნესის განვითარებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საფინანსო-საკრედიტო მხარდაჭერა: გრანტები, სესხები, ინვესტიციები მცირე საწარმოებში, საგადასახადო შეღავათები;

2. მცირე ბიზნესის მხარდაჭერის მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია სახელმწიფო შეკვეთების სისტემა, რომელიც მოქმედებს ბევრ განვითარებულ ქვეყანაში (ურთიერთობის ეს ფორმა უზრუნველყოფს მცირე ბიზნესისათვის გასაღების ბაზარს, აჩქარებს კაპიტალის დაგროვების პროცესს, ამყარებს კონკურენტუნარიანობას, ხელს უწყობს სამრეწველო სიმძლავრეების განვითარებას, უზრუნველყოფს საწარმოო ტექნოლოგიური აღჭურვილობის მოდერნიზებას). გამოცხადებული ტენდერების უმრავლესობა შედარებით მცირე მოცულობისაა, რაც სახელმწიფო შესყიდვებს ხელმისაწვდომს გახდის მცირე და საშუალო ბიზნესისათვის. შესაძ-

ლებელია, დაწესდეს ლიმიტი სახელმწიფო შესყიდვებზე, რომელიც უნდა გავრცელდეს მცირე და საშუალო ბიზნესზეც.

3. მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყანაში მრავალი ასოციაცია მოქმედებს, რომელთა ძირითადი ამოცანა ბიზნესის ინტერესების დაცვაა, მათი მცირე ბიზნესის პრობლემათა დარეგულირების საკითხში ჩართულობის ხარისხი ძალიან დაბალია, ვინაიდან ისინი ძირითადად მსხვილი ბიზნესის ინტერესების დამცველად გვევლინებიან.

ამგვარად, შეგვიძლია, ვთქვათ, რომ მცირე და საშუალო საწარმოები ეკონომიკური ზრდის ძირითადი ფაქტორი და ჯანსაღი ეკონომიკის ხერხემალია, აქ იქმნება სამუშაო ადგილების მეტი რაოდენობა, უფრო მარტივია ტექნოლოგიური სიახლეების დანერგვა და ნოუ-ჰაუს მეტი შესაძლებლობებიც აქვთ.

საქართველოში მცირე ბიზნესის განვითარებას მნიშვნელოვნად აფერხებს მთელი რიგი მაკროეკონომიკური ფაქტორები, რომელთაც შესწავლა და რეგულირება სჭირდებათ. საფრთხის წინაშე დგას ჩვენი ქვეყნის ფინანსური დამოუკიდებლობა. მკვეთრად მერყეობს ეროვნული ვალუტის კურსი, გაძლიერდა ინფლაციური ტენდენციები. პოლიტიკური, სავალუტო და საფინანსო რისკის ზრდამ გამოიწვია საინვესტიციო პირობების გაუარესება. იქმნება არაპროგნოზირებადი გარემო ბიზნესისათვის. დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდგომ ქვეყანაში განვითარებულმა პროცესებმა, ქართული ბიზნეს-გარემო სავალალო მდგომარეობაში ჩააყენა. მთავარი მიზეზი, რის გამოც ქართული კომპანიები ვერ ახდენენ ექსპორტს ევროკავშირის ქვეყნებში, არის ხარისხისა და უსაფრთხოების სტანდარტის უქონლობა. მეწარმეებისათვის ძირითადი ბარიერი არის საქონლის დაბალი ხარისხი, უცხოურ ბაზრებზე გასვლის სირთულე, მარკეტინგული უნარჩვევების ნაკლებობა და სხვ.

საქართველოში მცირე და საშუალო საწარმოების განვითარება საშუალებას მოგვცემს, ეფექტურად გადაწყდეს ისეთი მნიშვნელოვანი პრობლემები, როგორიცაა კონკურენციის ზრდა, რეფორმების სოციალური ბაზის გაფართოება, საშუალო ფენის ფორმირება, მოსახლეობის დასაქმება, საწარმოო სიმძლავრეების დატვირთვა, ბიუჯეტის შემოსავლების ფორმირება, წონადი წვლილის შეტანა ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის ფორმირებაში და საზოგადოდ, ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების მოგვარებაში. თუ მივადევნებთ თვალს ბოლო პერიოდში მიმდინარე ეკონომიკურ მოვლენებს, ვითარება მართლაც, რომ კრიტიკულია. საფინანსო რისკის ზრდამ გამოიწვია ინვესტიციების მკვეთრი შემცირება. ლარის კურსის ასეთი მაღალი დიაპაზონით მერყეობა ძალიან ცუდ გავლენას ახდენს მცირე და საშუალო ბიზნესზე. კურსის მერყეობა იმპორტზე დამოკიდებული ქვეყნისათვის ძალიან ცუდია. თუკი გვექნება კრიტიკული ზღვარი 2.6-2.9, რაც უკვე თვალში საცემია, ყველაზე მეტად მცირე და საშუალო ბიზნესს, დაარტყამს“. მსხვილი ბიზნესი ნაკლებად მოქნილია, მაგრამ გადარჩენისათვის მეტი ძალა აქვს. ამიტომ მცირე ბიზნესი ყველაზე მეტად არის საფრთხეში, რადგან მათ უცხოურ ვალუტაში აქვთ ფინანსური ვალდებულებები – სესხი და იჯარის თანხა. ქართული ბიზნესის მდგომარეობა თითქმის ყოველდღე მძიმდება. სადისტრიბუციო კომპანიები და ის საწარმოები, რომლებიც ნედლეულს უცხოეთიდან იღებენ, მათთვის ლარის ყოველი თეთრით გაუფასურება დიდი ტვირთია. რეალიზაციის შემცირებიდან გამომდინარე მოგების მარჟა უმცირდებათ. სავეალალო ისაა, რომ დასაქმებულთა რაოდენობა აქ წლიდან წლამდე მცირდება. მცირე ბიზნესში 2013 წელს 138 ათასი კაცი იყო დასაქმებული. 2014 წელს ეს მაჩვენებელი გაიზარდა და 168 ათასს მიაღწია. 2015 წელს მდგომარეობა თითქმის უცვლელი იყო, რადგან მხოლოდ 1000 კაცი დაემატა დასაქ-

მეზულთა სიას. 2016 წლის პირველი ორი კვარტლის მონაცემების მიხედვით კი მცირე ბიზნესში 148 ათასი კაცია დასაქმებული. ანალოგიური მდგომარეობაა საშუალო ბიზნესშიც, რომელიც დასაქმებულთა მხრივ ასევე კლებას განიცდის. ამ სექტორში 2015 წელს 100 ათასი კაცი საქმიანობდა, ხოლო 2016 წლის მეორე კვარტლის მონაცემების მიხედვით – 96 ათასი. საერთო ჯამში წელს მცირე და საშუალო ბიზნესში 25 ათასით ნაკლებია დასაქმებული. მცირე მეწარმეებისათვის საგადასახადო სისტემა მოწესრიგებული არ არის. აუცილებლად უნდა მოხდეს საშუალო და მსხვილი ბიზნესის გადასახადების გამიჯვნა. „თუ არ ავამოქმედებთ კანონს, რომელიც დაიცავს როგორც მცირე, ასევე საშუალო მეწარმეებს, მრავალი პროექტი დადგება კითხვის ნიშნის ქვეშ. პროგრამის – „ანარმოვ საქართველოში“ ეგიდით გახსნილი ყველა სანარმო ან გაკოტრდება, ან გადავა ჩრდილში. არ შეიძლება როგორც დიდი ბიზნესის, ასევე მცირე და საშუალო მეწარმეობის გადასახადები იყოს ერთნაირი. გადასახადები იმდენად მაღალია, რომ ყველა წარმოება ჩრდილშია და ასე ცდილობენ, თავი გაიტანონ. ესტონური მოდელი, რომელიც ხელისუფლებამ შემოგვთავაზა, მორგებულია მხოლოდ მსხვილ ბიზნესზე და მოგების გადასახადის სანაცვლოდ ამ თანხის რეინვესტირების საშუალებას აძლევს მას, ხოლო მცირე და საშუალო ბიზნესი, რომელსაც ყველაზე მეტად ესაჭიროება ფინანსური დახმარება, მასზე არანაირი საგადასახადო შეღავათები არ ვრცელდება ჩვენი აზრით, ქვეყანაში შექმნილი ფინანსური კოლაფსიდან გამოსასვლელად მიკრო (მცირე) და ფიქსირებული გადასახადის შემოღება მნიშვნელოვანი შეღავათი იქნება წვრილი ბიზნესისათვის და დამწყებ მეწარმეთათვის. იგი მცირე კომპანიებს ზრდის საშუალებასაც აძლევს.

საქართველოში სასურველი ბიზნეს-გარემოს ჩამოყალიბების ხელისშემშლელი ფაქტორები განპირობებულია საინ-

ვესტიციო დეფიციტით, რაც , თავის მხრივ, ჩვენს ქვეყანაში შექმნილი არახელსაყრელი საინვესტიციო კლიმატის ბრალია (შედეგია). კერძოდ : ხშირად ცვალებადი საგადასახადო სისტემა, ბიუროკრატიის მაღალი დონე, მომავლის განუსაზღვრელობის რისკი, უცხოური ინვესტიციების მარეგულირებელი საკანონმდებლო ბაზის ხშირი ცვლილება, საფონდო ბირჟის, ფასიანი ქაღალდების ბაზრისა და ფინანსური ინსტიტუტების განუვითარებლობა, ინვესტიციების დაზღვევის დაბალი დონე, დაძაბული პოლიტიკური ვითარება, მოსახლეობის მსყიდველუნარიანობის დაბალი დონე, ოლიგოპოლიის მაღალი დონე, საწარმოთა ტექნოლოგიური ჩამორჩენა, მოუგვარებელი ურთიერთობები რუსეთთან. ეს უკანასკნელი საქართველოში უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი შემაფერხებელი მიზეზია, რადგან „ბიზნესს არ უყვარს იქ, სადაც ქვემეხები ქუხს“. სამწუხაროდ, ჯერ კიდევ არაა შემუშავებული მიზნობრივი სახელმწიფო საინვესტიციო პოლიტიკა. საჭიროა მომგებიანი პროექტების, ხელსაყრელი საინვესტიციო წინადადებების შეთავაზება უცხოელი ინვესტორებისათვის.

მცირე ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერის განხორციელების მნიშვნელობა და აუცილებლობა დამტკიცებულია მცირე საწარმოთა სიცოცხლისუნარიანობის მსოფლიო გამოცდილებითა და პრაქტიკით. სახელმწიფო მხარდაჭერის რეალიზაცია ქმნის პირობებს, რომლის დროსაც მცირე საწარმოები განიმტკიცებენ საკუთარ პოზიციებს ეკონომიკაში, იწყებენ დამოუკიდებელ განვითარებას და ახდენენ გავლენას როგორც მთლიანად ქვეყნის, ასევე მისი ცალკეული რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკურ მაჩვენებლებზე. მხარდაჭერის უზრუნველყოფის მეთოდებისა და კრიტერიუმების შერჩევისას აუცილებელია საწარმოთა მხარდაჭერა ეფექტიან კონკურენტულ გარემოში მკვეთრად გავმიჯნოთ ეკონომიკაში სახელმწიფოს ჩარევისაგან, რომელიც მკვეთრად ამა-

ხინჯებს ეკონომიკის საბაზრო პრინციპებს და მენარმეებს უთანაბრო პირობებში აყენებს.

სახელმწიფო მხარდაჭერა მოიცავს ღონისძიებათა კომპლექსს, რომელიც მიმართულია მთლიანად ეკონომიკის განვითარებაზე, ცალკე აღებულ ფირმათა პრივილეგიის გარეშე. იგი შეეხება მხოლოდ ისეთ ღონისძიებებს, რომლებიც არ ეწინააღმდეგებიან კონკურენციის ნორმებს.

სახელმწიფო მხარდაჭერას განიხილავენ, როგორც სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების მიერ გატარებულ ღონისძიებათა სისტემას, რომელთა რეალიზაციის საბოლოო მიზანს და შედეგს წარმოადგენს უფრო ხელსაყრელი პირობების შექმნა.

ევროკავშირის ქვეყნებსა და კანადაში, ნორმატიული დოკუმენტების, სამეცნიერო ლიტერატურის და პერიოდული გამოცემების ანალიზის საფუძველზე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ „სახელმწიფო დახმარებაში“ ქვეშ იგულისხმება ეკონომიკური სისტემის ცალკეული სუბიექტების და ჯგუფების, მათ შორის, მცირე მენარმეობის მიმართ განეული ფინანსურ-საკრედიტო (მატერიალური) მხარდაჭერა.

განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმოს მცირე ბიზნესის განვითარებაზე ორიენტირებულ მიზნობრივ პროგრამებს. პროგრამები შესაძლებელია შემუშავდეს და რეალიზდეს ეროვნულ და რეგიონულ დონეებზე, რომლებიც შესაძლებელია ატარებდეს როგორც საერთო, ასევე კერძო ხასიათს. ასეთ პროგრამებს საფუძვლად უნდა დაედოს მცირე მენარმეობის განვითარების მეცნიერულად დასაბუთებული კონცეფცია, რომელიც შეესატყვისიება ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პირობებს.

უნდა აღინიშნოს ევროკავშირის როლის გაძლიერება მცირე ბიზნესის განვითარებისა და მხარდაჭერის სხვადასხვა მიზნობრივი პროგრამების რეალიზაციის საქმეში როგორც მის წევრ, ასევე მის ფარგლებს გარეთ არსებულ ქვეყნებში. ერთიანი ბაზრის შექმნის გზაზე ერთ-ერთი პირველი

ნაბიჯად იქცა ევროკავშირის წევრ-ქვეყნებში მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭერის სტრუქტურული პროგრამა, რომელიც მომზადდა ევროპის ეკონომიკური კომისიის მიერ 1986 წლის ნოემბერში, რომელიც ყოველწლიურად შეივსება და გადაიხედება (Bizaguet 1991: 114). 2000-იან წლებში შესამჩნევი გახდა საერთო ევროპული პროგრამების ხვედრითი წილის ზრდა მცირე და საშუალო ბიზნესის ფინანსურ მხარდაჭერაში. მოცემულ პროგრამებში აქცენტი კეთდება ევროპის ქვეყნების მცირე ბიზნესში თანამედროვე ტექნოლოგიებისა და საერთაშორისო ეკონომიკური თანამშრომლობის განვითარებაზე, პროფესიული სწავლების გაუმჯობესებასა და კადრების კვალიფიკაციის ამაღლებაზე (Construireune Europe entrepreneuriale 2000: 10-14). XXI-ე საუკუნის დასაწყისიდან პროგრამულ-მიზნობრივმა მიდგომამ მცირე ბიზნესის მხარდაჭერის მიმართულებისა და ღონისძიებების განსაზღვრისადმი ფართო გავრცელება მოიპოვა პრაქტიკულად ყველა ქვეყანაში და გახდა საერთოდ აღიარებული.

ერთიან ეკონომიკურ სივრცეში, ამპროცესში მზარდ როლ თამაშობს ევროპის ეკონომიკური კომისია, რომელიც ახორციელებს საერთაშორისო დონეზე მცირე ბიზნესის მხარდაჭერის პოლიტიკის კოორდინაციას.

ასევე სახელმწიფო მხარდაჭერის მოტივაციური მიმართულობა მდგომარეობს მასტიმულირებელი ღონისძიებების შემუშავებაში, რომლებიც მიმართულია მცირე ფირმების განვითარებაზე წარმოების, ინოვაციური და სარისკო საქმიანობის სფეროში, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნაზე, მცირე ბიზნესის განვითარების პრიორიტეტული მიმართულებებიდან გამომდინარე. მაგალითად, მცირე და საშუალო ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერა გერმანიაში მოიცავს 500-ზე მეტ ფედერალურ და რეგიონულ პროგრამას. მცირე საწარმოთა კონკურენტუნარიანობის ასამაღლებლად, სამეცნიერო-ტექნიკურ სფეროში განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა შესაბამისი ინფრასტრუქტურის განვითარებას.

მცირე საწარმოთათვის განეულ პირდაპირ დახმარებას ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია განვითარებულ ქვეყნებში გამოყენებული ეკონომიკური ბერკეტების არსენალში. პირდაპირი დახმარების მაგალითს წარმოადგენს სახელმწიფო ბიუჯეტის ხაზით სუბსიდიების გაცემა და შეღავათიანი დაკრედიტება. სუბსიდიის ქვეშ, როგორც წესი, იგულისხმება სახელმწიფო ან სხვა სტრუქტურების მიერ განსაზღვრული ეკონომიკური სუბიექტისათვის ან სუბიექტთა ერთობლიობისათვის (რეგიონი, დარგი და სხვ.) სოციალური და ეკონომიკური მიზნებით გამოყოფილი თანხა. ფინანს-სური დახმარების ამ ფორმას ასევე უწოდებენ დახმარებას ან დაუბრუნებელ სესხს.

ევროკავშირის გამოცდილება მოწმობს, რომ მისი წევრი ქვეყნების პოლიტიკის ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებას მცირე ბიზნესის განვითარებაში მიეკუთვნება ახალი მცირე საწარმოების გახსნა. ამ მიზნის მისაღწევად ყველაზე ხშირად გამოიყენება ფინანსური დახმარება, რომელიც გაენევა საკუთარი საქმის დაწყების სურვილის მქონე პირებს. ასე, მაგალითად, გერმანიაში სუბსიდიების მოცულობა იმ პირებისადმი, რომლებსაც სურვილი აქვთ დაიწყონ თავისი საქმე, ყოველწლიურად შეადგენს 2 მლრდ ევროს. დამწყებ მენარმეებს ეძლევათ შეღავათიანი კრედიტები 10 წლიანი დაფარვის ვადით, რომლის მიხედვითაც პროცენტების გადახდა შეადგენს პირველ წელს – 2%-ს, მეორე წელს – 4%-ს, მესამე წელს – 6%-ს [35.37].

საფრანგეთში ახალი მცირე საწარმოები თავისუფლდებიან გადასახადებისაგან სამი წლის ვადით, ხოლო მომდგნო ორი წლის განმავლობაში ისინი იხდიან საგადასახადო თანხის 50%-ს.

ევროკავშირის ქვეყნებში მცირე საწარმოების მიერ ფართოდ გამოიყენება მიზნობრივი სახელმწიფო სუბსიდიები ახალი სამუშაო ადგილების შესაქმნელად. მაგალითად, ბელგიაში მენარმეს სამუშაო ადგილის შესაქმნელად ერ-

თვერადი დახმარების სახით ეძლევა სუბსიდია 12,5 ათასი აშშ დოლარის მოცულობით [36.65]. საფრანგეთში გამოიყოფა პრემია მე-5 დამატებითი სამუშაო ადგილის შექმნისათვის 3 წლის განმავლობაში 1,5 ათასი ევროს ოდენობით ერთ ვაკანსიაზე [37. 38].

მცირე ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიმართულებას წარმოადგენს ინვესტირება ძირითად კაპიტალში. ამ მიმართულებით, საინტერესოა ბელგიის გამოცდილება, სადაც სასტუმრო და რესტორნების ბიზნესში ჩაბმულ მენარმეებს გამოეყოფათ ერთჯერადი სუბსიდიები შენობების რესტავრაციისა და რეკონსტრუქციისათვის. სუბსიდიები გაიცემა სამუშაოების დამთავრების შემდეგ, მთლიანი ხარჯების 15%-ის ფარგლებში. ამასთან, სუბსიდიები გამოიყოფა იმ შემთხვევაში, თუ სარეკონსტრუქციო ხარჯები აღემატება 125 ათას აშშ დოლარს, ამავე დროს, აღნიშნული თანხის 50% მაინც უნდა შეადგენდეს მენარმის საკუთარ სახსრებს [36.67]. ძირითად კაპიტალში ინვესტირების სხვა ფორმებთან ერთად, ბელგიაში გამოიყენება მცირე ფირმებზე სახელმწიფო დოტაციების გაცემა საწარმოო შენობა-ნაგებობების შესაძენად, ახალი საწარმოების ჩამოსაყალიბებლად, პატენტების შესაძენად. დოტაციების მოცულობა შეადგენს მენარმის მიერ დახარჯული თანხის მოცულობის 3-დან 20%-მდე.

თვალი გადავავლოთ განვითარებული ქვეყნების გამოცდილებას ამ კუთხით: მნიშვნელოვანია მცირე და საშუალო მენარმეობის წვლილი მეცნიერების განვითარებისა და ახალი პროდუქციის ათვისებაში: აშშ-ში გამოგონებათა ძირითადი ნაწილი სწორედ მცირე და საშუალო სპეციალიზებული ფირმების წილად მოდის. თვითმფრინავების, ვერტმფრენების, კონდიციონერების, პერსონალური კომპიუტერების და სხვა პროდუქციის წარმოება თავდაპირველად მცირე და საშუალო საწარმოებში დაიწყო. არანაკლებ მნიშ-

ვენელოვანია აშშ-ში მცირე ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერა.

ამრიგად, ბიზნეს-გარემოს ჩამოსაყალიბებლად საჭიროა:

1. სახელმწიფო მხარდაჭერა;

2. სახელმწიფოსათვის ქართული საქონლის ხარისხისა და უსაფრთხოების სტანდარტის უქონლობის საკითხის მოგვარება;

3. უცხოურ ბაზრებზე გასვლის სირთულის აღმოფხვრა;

4. მარკეტინგული უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბება;

5. საგადასახადო სისტემის მოწესრიგება სრულყოფა (გადასახადების გამიჯვნა მცირე და მსხვილი ბიზნესისათვის);

6. დამწყებ მენარმეთათვის ფიქსირებული გადასახადების შემოღება;

7. სამეცნიერო და ტექნოლოგიური გამოკვლევების ხელშეწყობა;

8. მცირე და საშუალო სანარმოთა საქმიანობის კვლევის ცენტრების ჩამოყალიბება, რომელიც უზრუნველყოფს მცირე და საშუალო ბიზნესში არსებული მდგომარეობის ანალიზს და კონკურენტული გარემოს შეფასებას. ცენტრის ფარგლებში მენარმეებს ჩაუტარდებათ კონსულტაციები და მიეწოდებათ ინფორმაციები მათთვის მნიშვნელოვან საკითხებზე, რაც მათ დაეხმარება სამენარმეო კულტურის ამაღლებაში; ასევე მენარმეებს მიეცემათ რჩევები, როგორ გამოიყენონ სახელმწიფო დახმარება.

9. საჭიროა, მშვიდობიანად მოგვარდეს კონფლიქტური ურთიერთობა რუსეთთან, ქვეყნის შიგნით კი მიღწულ იქნეს პოლიტიკური სტაბილურობა;

10. მოვიზიდოთ პროგრესული ტექნოლოგიები, რითაც ხელი შეეწყობა კონკურენტურობის გაზრდას;

11.უნდა ამოქმედდეს უცხოური ინვესტიციების დაზღვევის სისტემა, უნდა განვითარდეს ფინანსური ბაზრები (საფონდო ბირჟა და ფასიანი ქაღალდების ბაზარი);

12.მოხდეს პროფესიული სწავლის გაუმჯობესება და კადრების კვალიფიკაციის ამაღლება. თუმცა უნდა ითქვას, რომ ძირითადი საფუძველი ბიზნესის და, ზოგადად, ეკონომიკის განვითარებისა მაინც ადამიანისეული კაპიტალია, მისი განვითარების ხარისხი.

მიგვაჩნია, რომ ინვესტიციების დახმარებით მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებამ უნდა უზრუნველყოს ქვეყნის ეკონომიკური კრიზისიდან გამოყვანა, საშუალო კლასის ჩამოყალიბება, გრძელვადიანი ეკონომიკური ზრდის და პოლიტიკური სტაბილურობის ხელშეწყობა და მწვავე სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრა.

3.3 ინვესტიციები და ფარმაცევტული ბიზნესის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში

ბიზნესის განვითარებაში ინვესტიციების ადგილისა და როლის ზოგად თეორიული ასპექტის შესახებ ჩვენ უკვე აღნიშნეთ და კიდევ ერთხელ გვინდა დავაფიქსიროთ ჩვენი პოზიცია, რომ, როგორც მაღალ განვითარებულ ისე განვითარებად ქვეყნებში ბიზნესის ნორმალური განვითარება ადგილობრივი და უცხოური ინვესტიციების ეფექტური სინთეზის, ურთიერთშევესების გარეშე შეუძლებელია, ინვესტიციების სახელმწიფო მართვა რეგულირების მეტ-ნაკლები ზომით აუცილებელია, განსაკუთრებით მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის პირობებში (ადგილობრივთან ერთად უცხოურ ინვესტიციებს განსაკუთრებით დიდი როლი ენიჭებათ ეკონომიკური კრიზისის დროს, ვინაიდან კრიზისულ სიტუაციაში ქვეყანაში იკლებს შიდა კაპიტალის ოდენობა, რაც ამცირებს შიდა კაპიტალდაბანდებების შესაძლებლობას, ამასთან ერთად მცირდება საბიუჯეტო შემოსავლები და იზრდება ბიუჯეტის დეფიციტი, რაც ასევე არ აძლევს სახელმწიფოს საშუალებას განახორციელოს მსხვილი ეკონომიკური პროექტები, რათა მოხდეს ეკონომიკური კრიზისის დაძლევა. სწორედ აღნიშნულ დროს ეკონომიკური სტაგნაციის დაძლევის ერთ-ერთ საუკეთესო საშუალებაა უცხოური ინვესტიციები). ისიც ფაქტია, რომ აღნიშნული პრობლემა განსაკუთრებით მწვავედ დგას გარდამავალი, პოსტსაბჭოური ეკონომიკის ქვეყნებში, მათ შორის საქართველოშიც, სადაც სახელმწიფოს როლი ეკონომიკის, მით უმეტეს მისი ერთ-ერთი შედარებით აქტიურად განვითარებადი დარგის ფარმაცევტული ბიზნესის რეგულირებაში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია.

მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციის პირობებში გარკვეული თავისებურებებით ხასიათდება ინვესტიციები საერთოდ და, მათ შორის, ფარმაცევტულ ბიზნესში. მუდმივად იზრდება ინვესტიციები განვითარებადი და გარდამავა-

ლი ქვეყნებიდან, რადგან კონკურენცია და ეკონომიკური ზრდა აზიასა და სხვა განვითარებად ეკონომიკებში მათ კომპანიებს სხვა ქვეყნებში გაფართოებისაკენ უბიძგებს. განვითარებადი ქვეყნებიდან გასულმა საინვესტიციო ნაკადებმა 2005 წელს 133 მლრდ აშშ დოლარი, ანუ მთელი ინვესტიციების 17 პროცენტი შეადგინა. გარდამავალი და განვითარებადი ქვეყნების წილი იზრდება პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შემოსულ ნაკადებშიც. 2005 წელს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპასა და დსთ-ში განხორციელებული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობამ 40 მლრდ აშშ დოლარი, ანუ მთელი ინვესტიციების 4 პროცენტი შეადგინა. მათი კონცენტრაცია რეგიონში, სადაც შედის საქართველოც, საკმაოდ მაღალი იყო: შემოსული ნაკადის 75 პროცენტი მხოლოდ სამ ქვეყანაზე – რუსეთზე, უკრაინასა და რუმინეთზე მოდიოდა[23].

გარდამავალი პოსტსოციალისტური ქვეყნების, როგორც ინვესტორი ქვეყნების, როლის ზრდა აიხსნება გლობალიზაციის მზარდი ზენოლითაც, რაც კომპანიებს, მათ შორის ფარმაცევტულ საწარმოებს, აიძულებს კონკურენციისათვის იბრძოლონ როგორც შიდა, ასევე გარე ბაზრებზე. ეს ქვეყნები თავიანთ ინვესტიციებს, სავარაუდოდ, ასეთივე ტიპის სხვა ქვეყნებში დააბანდებენ და ეს ინვესტიციები მიმღები ქვეყნების განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორი იქნება. ამრიგად, საქართველოს შეუძლია დიდი სარგებლობა მიიღოს ისეთი აღმოცენებადი მეზობელი ბაზრების ინვესტიციებით, როგორიცაა, თურქეთი, უკრაინა, რუსეთი, აზერბაიჯანი. ბოლო სამი წლის მანძილზე განხორციელებული ინვესტიციების მიხედვით შეიძლება ითქვას, რომ საქართველო ინვესტორებისათვის სულ უფრო მიმზიდველი ხდება, თუმცა გასაკეთებელი ამ მიმართულებით ჯერ კიდევ ბევრია.

იმისათვის, რომ ინვესტორმა მიიღოს გადაწყვეტილება, ესა თუ ის ფარმაცევტული ფირმა უნდა აკმაყოფილებდეს

რამდენიმე კრიტერიუმს. პირველი და უმთავრესი კრიტერიუმია ხელმძღვანელობა. ძალიან მნიშვნელოვანია გვყავდეს კარგი ხელმძღვანელი, პროგრესული, „გამჭვირალე“, ფართო მასშტაბის მოაზროვნე, რომელიც დაინტერესებული იქნება კომპანიის სააქციო კაპიტალის გადიდებაში და რომელიც მომავალზე ფიქრობს. მეორე, უმნიშვნელოვანესი მომენტია ფირმის გარდაქმნის პოტენციური შესაძლებლობა თანამედროვე კომპანიადა. ყველაფერი დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენი ფინანსური სახსრებია საჭირო კომპანიისათვის, რამდენად ეფექტიანია მისი აქტივები და რამდენ ხანში შესძლებს კომპანია უპასუხოს ხარისხის საერთაშორისო სტანდარტებს. მესამე, ესაა გამოსაშვები პროდუქცია. აქვს თუ არა მას პერსპექტივა ქართულ ბაზარზე, ფლობს თუ არა იგი ცნობილ სავაჭრო მარკას, ასევე როგორია კომპანიის გაყიდვების წილი ბაზარზე, მისი მდგომარეობა რეგიონში და პროცენტულად რა წილს შეადგენს ადგილობრივად წარმოებული და საექსპორტო პროდუქცია. დაბოლოს, მეოთხე, ეხება დაფინანსებას; აქვს თუ არა კომპანიას ხანგრძლივი ბიზნეს-გეგმა.

ხშირად საქმე გვაქვს კომპანიებთან, რომლებიც ფულს კი ითხოვენ, მაგრამ ბიზნეს-გეგმა არა აქვთ, არ გააჩნიათ შემუშავებული სტრატეგია. კარგ ხელმძღვანელობას გააჩნია კარგი ბიზნეს-გეგმა. მან კარგად იცის რა უნდა გააკეთოს და აქვს რეალური წინადადებები. ხშირად ათეული შემთხვევიდან ცხრა წინადადება არარეალურია ხოლმე.

ამრიგად, კომპანიისათვის, როგორც წესი, საჭიროა სამი ძირითადი ელემენტი – კაპიტალი, ფინანსური „ნოუ-ჰაუ“ და დისციპლინა. გარდა ამისა, სასურველია კომპანიას ჰყავდეს ახალგაზრდა ენერგიული მენეჯერები (და არა საბჭოთა დროის ხელმძღვანელები), რომლებიც განსაკუთრებით წარმოების სფეროშია პროგრესული.

თუ ქართულ ფარმაცევტულ ბაზარს გადავხედავთ, ჩვენი აზრით, აქ სტრატეგიული ინვესტირების დრო ჯერ არ დამდგარა, რადგან ბაზარი იცვლება. ევოლუციური პროცესები აწყდება რიგ რეალურ სიძნელებებს. საქართველოს აქვს პრობლემები ჯანდაცვის სფეროში და თანამედროვე სამკურნალო საშუალებების წარმოების საკმაოდ ეფექტური სისტემა არ გააჩნია, თუმცა დასავლეთის ფარმაცევტული და სადისტრიბუტორო კომპანიებისათვის აქ პოტენციალური შესაძლებლობები კოლოსალურია.

აღბათ ქართული ფარმაცევტული კომპანიები „ავერსი“ და „პესპე“ შეიძლება დასავლეთის უცხოელი ინვესტორებისათვის საინტერესო პარტნიორები გახდნენ, რადგან ქვეყანაში თითქმის მონოპოლურ მდგომარეობას იკავებენ და საკუთარი ბრენდის შექმნაზეც მუშაობენ. მაგრამ უცხოური კომპანიები საქართველოს ფარმაცევტულ ბიზნესში შეიძლება გარკვეულ სიძნელებებს წააწყდნენ. ჯერ ერთი, ადგილობრივმა ლიდერმა ფარმაცევტულმა კომპანიებმა არ მგონია ისურვონ კონკურენტი ინვესტორების შემოსვლა, რადგან ისინი არიან წამლის შემომტანები, დისტრიბუტორები, დამამზადებლები და ბოლოს – მომხმარებლები და ჰოსპიტალური ქსელის გარკვეულ ნაწილს ფლობენ. ამ ბოლო დროს კი, ნაცვლად კონკურენციის გაზრდისა, სახელმწიფომ მათ წამლის ხარისხის კონტროლის ექსკლუზიური უფლებაც გადასცა. მეორე, ფარმაცევტული ბიზნესი ჯერ კიდევ შეიძლება ითქვას, სახელმწიფოს დაცვის ქვეშ შეიძლება იმყოფებოდეს. ახსნას ითხოვს ასევე ის ფაქტი, რომ, მაგალითად, „ავერსს“ რატომ მიეცა უფლება ჰქონოდა თავისი კლინიკა, ან შექმნას სადაზღვევო კომპანია. ჩემი აზრით, წამლის ბიზნესის მფლობელს, წესით, არ უნდა ჰქონდეს უფლება შექმნას კლინიკა. ყოველივე ეს ინტერესთა კონფლიქტს იწვევს და ეწინააღმდეგება, პირველ რიგში მომხმარებელთა (მოცემულ შემთხვევაში, პაციენტთა) ინტერესებს. კეთილსინდის-

სიერებასთან შორს არის ერთდროულად აწარმოო, გაანაწილო, დაუნიშნო და უმკურნალო საკუთარი წამლებით. წამლის სააგენტოს ინფორმაციით ფარმაცევტულ კომპანიებს, რომლებიც დაკავებულნი არიან მედიკამენტების იმპორტით, საშუალება ეძლევათ შემქნან იგივე დასახელების მედიკამენტები, თავადვე შემქნან ამ პროდუქციის ხარისხის შემოწმებელი ლაბორატორია. ამას კი რუსული გამოთქმის გამოყენებით „სამ ტანცუეტ, სამ პაიოტ“ ჰქვია[23].

ფარმაცევტული ბიზნესის განვითარების საქმეში ინვესტიციების როლის შესახებ მსჯელობისას გვერდს ვერ ავუვლით უცხოური და სამამულო ინვესტიციების თანაფარდობის, მიზანშეწონილობის საკითხს. ამ საკითხთან დაკავშირებითაც, ისევე როგორც, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ეფექტიანი ფუნქციონირების პრობლემასთან მიმართებაში ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში როგორც ზემოთ აღინიშნა, უნდა ამოვდიოდეთ იმ მეთოდოლოგიური მიდგომიდან, რომლის თანახმად ჭეშმარიტად ადამიანური საზოგადოების მშენებლობისა და ფუნქციონირების საქმეში ყველა გზა, ფორმა და მეთოდი გამართლებულია, თუ ისინი ემსახურებიან ადამიანისა და საზოგადოების ინტერესებს და გამორიცხავენ ანტისოციალურ მოვლენებს.

ზემოთაღნიშნულიდან გამომდინარე, თუ ვიმსჯელებთ, ჯერ-ერთი, ფარმაცევტული ბიზნესის ოლიგოპოლიური მდგომარეობა ხელს არ უწყობს ხალხის ინტერესების რეალიზაციას, და მეორეც, სასურველად მიმაჩნია ფარმაცევტული ბიზნესი ძირითადად ვითარდებოდეს ადგილობრივი მდიდარი ნედლეულის ბაზაზე, რომლის მიზანიც იქნებოდა არა მარტო მოგების მიღება, არამედ ყოველი ადამიანის მოთხოვნილების დაკმაყოფილება ხელმისაწვდომი სამკურნალო საშუალებებით.

ამასთან ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ უცხოური და სამამულო ინვესტიციების თანაფარდობის საკითხის განხილვისას ფარმაცევტულ ბიზნესში, განსხვავებით სხვა სა-

ხეობის ბიზნესისაგან, უნდა ამოვიდეთ მისი სპეციფიკური თავისებურებებიდან, ეს თავისებურებანი, რომელიც გამომდინარეობს სოციალურად ორიენტირებული საბაზრო ეკონომიკის პრინციპებიდან, წარმოების სოციალური ორიენტაციიდან, საშუალებას გვაძლევს დავასკვნათ, რომ უპირატესობა სამამულო, ადგილობრივ ინვესტიციებს უნდა მიენიჭოს, მით უმეტეს მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის თანამედროვე ეტაპზე. ქვეყნისათვის უმნიშვნელოვანესია უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა, მაგრამ ამავედროულად ეროვნული ინტერესები არ უნდა შეილახოს. საქართველომ, ჩვენი აზრით, მოკლე ხანში თუ არა, პერსპექტივაში მაინც, უნდა შესძლოს უცხოელი ინვესტორების ხელშეწყობით ადგილობრივი ფარამცევეტული ბიზნესის აღორძინება და განვითარება. კრიტიკას ვერ უძლებს ის ფაქტი, რომ დღეისათვის ქართულ ფარამცევეტულ ბაზარზე ადგილობრივი პროდუქციის წილი დაახლოებით 10 პროცენტს შეადგენს. ყოველივე ეს იმაზე მიუთითებს, რომ საქართველოში ფარამცევეტული ბიზნესის განვითარება, ძირითადად, უცხოეთიდან შემოტანილი ნედლეულისა და მზა პროდუქციის საფუძველზე ხდება და ფაქტობრივად ადიგლი აქვს ადგილობრივ ინვესტიციების უმნიშვნელო გამოყენებას. ყოველივე ეს გაკვირვებას იწვევს იმ ფონზე, რცა, მაგალითად, გერმანიაში უცხოური ინვესტიციების წილი ინვესტიციის საერთო მოცულობის 10 პროცენტზე მეტი არ არის, დანარჩენი 90 პროცენტი აუცილებლად ეროვნული, ადგილობრივი ინვესტიცია უნდა იყოს. ბუნებრივია, ასეთი თანაფარდობა საქართველოში ძნელი მისაღწევია, მაგრამ პერსპექტივაში ადგილობრივი ინვესტიციამ, უცხოური ინვესტიციების დახმარებითაც კი, 50 პროცენტს უნდა გადააჭარბოს. ამის საფუძველს იძლევა ეკონომიკური ზრდის დაგეგმილი ტემპები მომავალში.

ბოლო 20-25 წლის მანძილზე მრავალი განვითარებადი ქვეყანა დაადგა უცხოური ინვესტიციების რეგულირების

შერბილების გზას, რითაც ცდილობს პირდაპირი ინვესტიციების აქტიურად მოზიდვას მსოფლიო ბაზარზე კონკურენციის გამწვავების პირობებში. ცხადია, საქართველომაც ამ გიზთ უნდა იაროს, მაგრამ ამ დროს განსაკუთრებულ ყურადღებას უნდა ვაქცევდეთ უცხოელ ინვესტორთა საქმიანობასთან დაკავშირებულ შესაძლო უარყოფით შედეგს, მათ შორის – ე.წ. „განდევნის ეფექტს“. მას ორი ფორმა აქვს. ჯერ ერთი, კონკურენტული უპირატესობის მქონე უცხოურ კომპანიებს შეუძლიათ ეროვნული ფარმაცევტული კომპანიების შევიწროვება საქონლის ბაზრებზე. მეორე, ეს კომპანიები, კორპორაციები თვითონ ითრევენ ეროვნულ ბაზრებზე არსებული რესურსების, მათ შორის ფინანსების, საგრძნობ წილს. ამის თავიდან ასაცილებლად სხვა ქვეყნების ხელისუფლების მსგავსად, საქართველოსაც შეუძლია შეიმუშაოს ეროვნულ მეურნეობებში, მაგალითად, ფარმაციის სფეროში უცხოელი ინვესტორების შემოსვლის გარკვეული პირობები:

1) ეროვნულ ფარმაცევტულ ბაზარზე გაყიდვათა მთლიან მოცულობაში უცხოური კომპანიების ექსპორტის მაქსიმალური ხვედრითი წილის მიმართ;

2) ვალდებულებები ადგილობრივი მუშახელის მაქსიმალურად გამოყენებასთან დაკავშირებით;

3) რეციფიენტი ქვეყანაში, ე.ი. საქართველოში შექმნილი ფარმაცევტული ფირმების კაპიტალში უცხოური კომპანიების მონაწილეობის მაქსიმალური და მინიმალური ხვედრითი წილების დანესება;

4) მოთხოვნები ტექნოლოგიების გადაცემაზე;

5) უცხოური კომპანიის ვალდებულებები მიმღებ ქვეყანაში კვლევებისა და საცდელი სამუშაოების ჩატარებაზე და ა.შ.

საგულისხმოა, რომ განვითარებული ქვეყნებიც კი მთლიანად არ აუქმებენ უცხოელი მენარმეებისათვის დანესებულ შეზღუდვებს. კერძოდ, აქ ჯერ კიდევ ინარჩუნებენ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შეზღუდვას გარკვე-

ულ დარგებსა და სფეროებში, ეროვნული კომპანიების კაპიტალში უცხოელი ინვესტორების წილის შეზუდევებს და ორმხრივობის მოთხოვნებს. ეს ერთგვარი სიფრთხილის ზომებია უცხოური კაპიტალის „შემოტევისაგან“ თავის დასაცავად, რის აუცილებლობასაც ძლიერი ქვეყნებიც კი კარგად გრძნობენ. მაგალითად, ლიტვაში და უკრაინაში შეზღუდულია უცხოელი ინვესტორის მიერ წამლის წარმოება. ამგვარი პრაქტიკის დანერგვა მეტადრე აუცილებელია ჯერ კიდევ სუსტი ეკონომიკის მქონე საქართველოსთვის. სწორი, გონივრული საინვესტიციო პოლიტიკის გატარებით, განსაკუთრებით მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის პირობებში უნდა შევიმუშაოთ ისეთი ტაქტიკა, რომ სტიმული მივცეთ ისეთ ინვესტორს, რომელიც ხელს შეუწყობს ადგილობრივ ინვესტორს ადგილობრივი ფარმაცევტული ბიზნესის განვითარებაში და თავი შევიკავოთ არასასურველი ინვესტორისაგან, რადგან, ჯერ ერთი, ხელიდან არ გამოგვეცალოს ფარმაცევტულ ბიზნესში უცხოური ინვესტიციების რეგულირების ბერკეტები; მეორე, ფარმაცევტული ბიზნესის განსაკუთრებულად სასიცოცხლოდ საჭირო მდიდარი ადგილობრივი ნედლეულის, რესურსების სწრაფად, არარაციონალურად დამუშავებამ და არასწორმა საექსპორტო ოპერაციებმა მომავალში უარყოფითი სოციალურ-ეკონომიკური შედეგები არ გამოიწვიოს.

ადგილობრივი სამამულო ფარმაცევტული ბიზნესის განვითარების მისაღწევად განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება იმპორტშემცველი საქონლისა და მომსახურების ადგილზე წარმოებას. ასეთი მიდგომა გამართლებულია ყველა შემთხვევაში (იგი მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს ქვეყნის ეკონომიკურ დამოუკიდებლობას და ბუნებრივია, უსაფრთხოებასაც). იგი უფრო გასათვალისწინებელია მსოფლიო თანამედროვე ეკონომიკური კრიზისის პირობებში, რადგან ამ შემთხვევაში შედარებით მწვავე ეკონომიკური საფრთხეები ექმნებათ იმპორტიორ ქვეყნებს. არადა ამჟამად ქარ-

თულ ფარმაცევტულ ბაზარზე ხომ თითქმის 90%-ი ასეთი პროდუქცია იყიდება. ეს კი იმაზე მიუთითებს, რომ საქართველო ცალმხრივად არის ინტეგრირებული მსოფლიო ეკონომიკასთან, განსაკუთრებით ამ სფეროში.

როგორც PSP-ს მონაცემები ადასტურებს, საქართველოში, ასე თუ ისე, მაინც 907 სამკურნალო საშუალება ინარმოება. მაგრამ ქართული გენერიკების ბიოეკვივალენტობა დადასტურებული არ არის. ეს ნიშნავს, რომ არავინ იცის საქართველოში წარმოებული ნამლები შეესაბამება თუ არა ორიგინალს და რამდენად ხარისხიანია. ქართულ ფარმაციაში გენერიკების რაოდენობა დღითი დღე იზრდება და ორიგინალებს ენაცვლება. ეს ჩანაცვლება ხშირად სასამართლო დავების საგანიც კი ხდება. მაგალითად, „ფრანგული ფარმაცევტული კომპანია „ლე ლაბორატუა სერვიე“, უკვე ერთი წელია საპატენტო უფლების დარღვევის გამო, PSP-ს ფარმაცევტულ ქარხანას, GMP-ს სასამართლოში უჩიოდა. ქარხანა GMP, უკვე 2 წელია, „აგულანსა“ და „ამრას“ აწარმოებს, რომლებიც, ფრანგული კომპანიის მტკიცებით, მათ მიერ დაპატენტებულ აქტიურ ნივთიერება „პერინდოპრილს“ შეიცავს. GMP-ში არცერთი გენერიკული მედიკამენტები არ ინარმოება, რომლის პატენტის ვადა გასული არ არის(www.liberali.ge, 1 ivlisi, 2009w.)”.

ქართული ფარმაცოლოგიური ფირმები ცდილობენ, ჯერ კიდევ დაპატენტებული უცხოური ორიგინალი პრეპარატები ქართული წარმოების პრეპარატებით ჩაანაცვლონ იმ საბაბით, რომ დაირღვა კანონი, მაგალითად საფრანგეთში და სამართალს საქართველოში ეძებენ. ქართული ბაზარი კი საკმაოდ პატარაა უცხოური ფარმაცევტული გიგანტებისთვის და, შესაბამისად, ნაკლებად საინტერესოც. ამიტომ იშვიათად დაობენ.

„სერვიესაგან“ გასხვავებით, პრეტენზიები არ გააჩნია შვეიცარიული კომპანია „ჰოფმან და როშის“, რომლის კუთ-

ვნილი მედიკამენტის – „ქსენიკალის“ გენერიკს სახელწოდებით – „ოლიმპი“, ასევე ქართული კომპანია GMP ამზადებს. პრეპარატს საერთაშორისო პატენტი კი აქვს, მაგრამ საქართველოში დაპატენტებული არ არის. ამიტომ „ოლიმპი“ ევროპის ქვეყნებში ვერასოდეს გავა, რადგან ევროპის ბაზარზე მათი კომპანიის მიერ დამზადებული მედიკამენტები იყიდება.

იბადება კითხვა – აქედან გამომდინარე, რა გამოსავალია? „ვისთვის უნდა ვანარმოოთ“, თუკი ჩვენი ფარმაცევტული ნაწარმი საექსპორტოდ ვერ გავა?

უნდა ვთქვათ, რომ პროდუქცია უნდა ვანარმოოთ, მაგრამ ხარისხიანი, როგორც საშინაო ისე საგარეო ბაზრისთვის, პირველ რიგში კი საშინაო ბაზრისთვის. უპირატესობა მაინც საშინაო ბაზარს უნდა მიენიჭოს. მართალია, ბიზნესმენს ვერავინ ვერ დაავალდებულებს პროდუქციის რეალზაცია მხოლოდ ან უპირატესად საშინაო ბაზარზე მოახდინოს, მაგრამ ქვეყანაში უნდა არსებობდეს (თუ არ არსებობს, უნდა შეიქმნას) კეთილსასურველი ბიზნესგარემო, რომელიც ბიზნესმენტა უმრავლესობას ამგვარ გადანყვეტილებას თვითონვე, ძალდატანების გარეშე მიაღებინებს. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ბიზნესმენს უნდა უღირდეს იმუშაოს საშინაო ბაზარზე და საგარეო ბაზარზე შეღწევისა და დამკვიდრებისათვის მხოლოდ ამის შემდეგ იზრუნოს. ერთი სიტყვით, მოცემულ ქვეყანაში უნდა იყოს ისეთი მაკროეკონომიკური ბიზნესგარემო, რომ ფირმების საქმიანობა წარიმართოს პროდუქციასა და მოსმახურებაზე როგორც საშინაო, ისე საგარეო ბაზრების მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად. ამასთან ქვეყნის მოსახლეობისა და ეკონომიკის ინტერესებიდან, თვით ფარმაცევტული ბიზნესის თავისებურებებიდან გამომდინარე, უფრო მეტი ყურადღება უნდა დაეთმოს საშინაო ბაზრის მოთხოვნის უპირატესი დაკმაყოფილების პრინციპის რეალიზაციას, საგარეო ბაზრებზე საქმიანობა კი, ძი-

რითადად, ფირმის, კომპანიის რეალიზაციის მოცულობისა და შემოსავლების ზრდის ინტერესებს უნდა ემსახურებოდეს. ე.ი. ამოცანას წარმოადგენს სამამულო ფარმაცევტული ბაზრის გაჯერების უზრუნველყოფა და ექსპორტის ზრდისათვის ხელშემწყობი პირობების შექმნა. კითხვაზე – რა უნდა ვანარმოოთ? ერთმნიშვნელოვანი და მარტივი პასუხი არ შეიძლება არსებობდეს. მაგრამ ერთი კი ფაქტია – ქვეყნის სამეურნეო ტრადიციებს ვერ გავექცევით. დღეისათვის სიტუაცია არსებითად შეიცვალა – მომხმარებელთა მხრიდან არნახული ტემპით იზრდება ინტერესი და მოთხოვნა ბუნებრივი წარმოშობის ფიტოპრეპარატების მიმართ. საქმე იმაშია, რომ თანამედროვე მსოფლიოში საგრძნობლად მატულობს ალერგიულ დაავადებათა რიცხვი – მსოფლიო მოსახლეობის 12% კი ებრძვის ამ პრობლემას, რის გამოც ადამიანები მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევაში მიმართავენ ძლიერმოქმედ ქიმიური პრეპარატებს.

სამკურნალო მცენარეული ნედლეული, ისეთი ბუნებრივი სიმდიდრეა, რომელსაც მიუხედავად მისი გამოყენების უძველესი ტრადიციებისა, დღესაც არ დაუკარგავს თავისი აქტუალობა. თანამედროვე მედიცინაში გამოყენებული სამკურნალო საშუალებების 40%-ზე მეტი სამკურნალო მცენარეულ ნედლეულზე დამზადებული სინთეზური წარმოშობის სამკურნალო საშუალებები ან მონოპრეპარატებია: ე.ი. ამ თვალსაზრისითაც ის საჭირო რესურსია ფარმაცევტული ბიზნესისთვის მყარი სანედლეულო ბაზის ან იმპორტმეცველი და საექსპორტო პროდუქციის შესაქმნელად. დღეს ამ მხრივ საქართველოში კოლოსალური რეზერვებია, ოღონდ სამკურნალო მემცენარეობას სასურველია ეროვნული დავირთვა მიეცეს, რათა გამოვიყენოთ ეს უნიკალური რესურსები, როგორც ველურადმოზარდი სახეობების, ისე გაკულტურებული ფორმების სახით, რაც სახელმწიფოს დამატებითი შემოსავლის წყაროც და რიგი სოციალური პრობლემების გადაჭრის საშუალებაც იქნება.

უნდა აღინიშნოს, რომ ფერმერული მეურნეობები ნაკლებად იჩენენ ინტერესს სამკურნალო მცენარეთა კულტივირების მიმართ, რადგან: ჯერ ერთი, მკაცრად ლიცენზირებადი საქმეა (აღამიანის ჯანმრთელობას ეხება) და საჭიროებს მაღალ პროფესიონალიზმს ფარმაცოლოგიურად ვარგისი ნედლეულის მისაღებად; მეორე, ნათესებიდან კომერციული უკუგების თვალსაზრისით დანახარჯთა გამოსყიდვას 2-3 წელი ჭირდება. გამომდინარე აქედან, არახელსაყრელია კერძო მეურნეობისათვის კრედიტების მოძიება. არადა ამ სფეროში ინვესტიციების მოზიდვა ძალიან რენტაბელური საქმეა. ამაში კარგი იქნება თუ უცხოელ ინვესტორებს დავაინტერესებთ.

სამკურნალო მემცენარეობის განვითარებას სახელმწიფოს მხრიდან განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა და შესაბამისი საბაზრო კონცეფცია შემუშავებული აქვს რუსეთს, უკრაინას, ბელორუსიას, უზბეკეთს, ბალტიისპირა რესპუბლიკებს, ბულგარეთს, უნგრეთს, პოლონეთს, ეგვიპტეს, ჩინეთს, ინდოეთს, ევროკავშირის მაღალგანვითარებული ქვეყნების უმრავლესობას და რასაკვირველია აშშ-ს და გერმანიას, სადაც ფიტოპროდუქციაზე, შესაბამისად მის ნედლეულზე დიდძალი მოთხოვნაა. ეს ქვეყნები ეწვეიან აღნიშნული ნედლეულის ექსპორტს, თუმცა საჭირო ოდენობით იმპორტულ ნედლეულსაც მოიხმარენ.

როგორც სოციალური გამოკითხვებიდან დასტურდება, ამერიკისა და ევროპის მოსახლეობის ნახევარზე მეტი 60-70% ყოველდღიურ ყოფაში ფართოდ იყენებენ ფიტოპრეპარატებს, სამკურნალო ბალახების ნაკრებს, რის შედეგადაც სახეზეა მსგავს პროდუქციაზე მომხმარებელთა მზარდი ინტერესი.

სამწუხაროდ, საქართველოში, სამკურნალო-მცენარეული ნედლეულის ბაზარი, მოკრძალებულად გამოიყურება. გასაკვირია, მაგრამ ფაქტია, რომ ადგილობრივი ფარმაცევ-

ტული ბიზნესი, ძირითადად იმპორტულ ნედლეულზე მუშაობს, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ ცნობილ ბრენდებს „სალხინო“ და კოლხურს“.

არ შეიძლება ყურადღების გარეშე დაგვრჩეს საქართველოს ფარმაცოქიმიის ინსტიტუტის უდიდესი როლი ქართული სამკურნალო ფლორის ფიტოქიმიური კვლევისა და ფიტოპრეპარატების მიღების საქმეში, რომელსაც წლების მანძილზე წარმატებულად ხელმძღვანელობდა და ახლაც მოღვაწეობს ამ ინსტიტუტში აკადემიკოსი ეთერ ქემერტელიძე. თუ რა როლი შეიძლება შეასრულოს ამ ინსტიტუტმა ქართული ფარმაცევტული ბიზნესის აღორძინების საქმეში საკუთარი სანედლეულო ბაზის მეშვეობით, ნათლად ჩანს ცხრილში, რომელშიც მოცემულია ამ ინსტიტუტში შემუშავებული, სახელმწიფოს მიერ რეგისტრირებული და ფართო გამოყენებისათვის ნებადართული პრეპარატების ვრცელი სია[23].

ცხრილი

№	პრეპარატის დასახელება, ფორმა	დანიშნულება
1	თრიბუსპონინ – ტრიბუსპონინი 0.1 გ ტაბლეტები №30 ბლისტერზე და ფლაკონში	ათეროსკლეროზის მკურნალობისა და პროფილაქტიკისათვის, ანაბოლიტური საშუალება
2	ლარონინ – ფლარონინი 0.03 გ ტაბლეტები №60 ფლაკონში	ანტიურემიული, დიურეტული საშუალება
3	ჩარიპაზემ – კარიპაზიმი ლიოფიზირებული ფხვნილი 350 პე (ფლაკონში)	პროტეოლიზური ფერმენტული პრეპარატი ორთოპედია- ტრავმატოლოგიაში, ნეიროქირურგიაში, ნევროლოგიასა და

		სტომატოლოგიაში გამოსაყენებლად
4	ჩოლცჰიცინუმ – კოლხიცინი 0.001 გ ტაბლეტები №60	პერიოდული დაავადების, ამილოიდოზის და პოდაგრის სანიანალმდეგო საშუალება
5	ლჰამნილ – რამნილი 0.05 გ ტაბლეტები	კუჭ-ნაწლავის დისფუნქციის მომწესრიგებელი საშუალება
6	ატსიფლოგინუმ – ფაციფლოგინი 0.25 გ ტაბლეტები №50	ანტირევმატული, ანთებისსანიანალმდეგო და ტკივილგამაყუჩებელი საშუალება
7	ნგუენტუმ სორანტჰრონი – ფსორანტრონის მალამო 0.5%; 1.5%; 20 გ	ფსორიაზის სამკურნალო საშუალება
8	ჩაუსორონუმ – კავსურონი თხევადი ექსტრაქტი 50 მლ	ბრონქოსპაზმოლიტური საშუალება
9	თსარუბოლ – ცარუბოლი 0.07 გ კაფსულები №20	ჰეპატოპროტექტორული და ნალვლის დამდენი საშუალება
10	შირუპუს ჩაუსორონი – კავსურონის სიროფი 100 მლ	ბრონქოსპაზმოლიტური საშუალება
11	შირუპუს ასსიფლორაე – პასიფლორას სიროფი 100 მლ	სედატიური საშუალება
12	თაბულეტაე ჩაუსორონი –	ბრონქოსპაზმოლიტური საშუალება

	კავსურონის ტაბლეტი №30	
13	ცჰინაცინ – ექინაცინი ტაბლეტი №30	იმუნოსტიმულატორი
14	თაბულეტტაე ენტობოლი – ბენტობოლის ტაბლეტი 1 გ №30	მეტეორიზმის, ქრონიკული და ჰიპერაციდული გასტრიტების, კოლიტების და დისბაქტერიოზის სამკურნალო საშუალება
15	ლორეს ჩალენდულაე ოფფიცინალის – გულყვითელას ყვავილი 30გ ან 50გ	ანტისეპტიკური, ანთების საწინააღმდეგო, ჭრილობის შემახორცებელი, ნალვლმდენი საშუალება
16	ლორეს ჩჰამომილლაე – გვირილას ყვავილი 30გ ან 50გ	ანთების საწინააღმდეგო, ანტისეპტიკური, ანტალერგიული, ოფლმდენი, ნალვლმდენი საშუალება
17	ნგუენტუმ ჩარიპანი – კარიპანის მალამო: პაპაია – 50პე/გ ლევომიცეტინი 0.5% – 20 გ	II და III ხარისხის დამწვრობის, ზედაპირული და ღრმა ჩირქოვანი ჭრილობის სამკურნალო ანტისეპტიკური მოქმედებით
18	ლჰიზომა ცუმ რადიციბუს Vალერიანაე – კატაბალახას ფესურები ფესვებით 30გ ან 50გ	სედატიური საშუალება
19	ოლია შალვიაე – სალბის ფოთლები 30გ ან 50გ	ანთების საწინააღმდეგო, ანტიმიკრობული, აძლიერებს კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის სეკრეტორულ აქტივობას
20	შემინა ინი – სელის თესლები 30გ ან 50გ	შემომგარსველი და ანთების საწინააღმდეგო საშუალება

21	ოლია ენტჰაე პიპერიტაე – ბალის პიტნის ფოთლები 30გ ან 50გ	სპაზმოლიტური და ნალვლმდენი საშუალება
22	ლჰოდოპესუმ – როდოპესი, მალამო 20გ	ჰერპესული დაავადებების სამკურნალო საშუალება
23	შატურინ – სატურინი კაფსულები 0.33გ	ჰიპოგლიკემიური საშუალება
24	თაბულეტტაე შალბეი – სალბის ტაბლეტი 1.1 გ	სასუნთქი გზების ანთების სანიინალმდეგო საშუალება
25	ინკგო-ატი – გინკგო- ბათი, ტთხევადი ექსტრაქტი 50 მლ	სისხლის მიმოქცევის მომწესრიგებელი საშუალება
26	ედეა – მედეა სითხე 120 მლ	გინგივიტების, პარადონტიტების პროფილაქტიკისა და მკურნალობისათვის
27	ლახინ – ალექსინი, ფხვნილი 5გ	მცენარეთა ზრდის სტიმულატორი
28	პოლ-პალას ბალახი, 50გ	თირკმლის ანთებითი დაავადებების და პიელონეფრიტების სამკურნალო საშუალება

იგივე შეიძლება ითქვას საქართველოში ფარმაცოლოგიისა და სამკურნალო მემცენარეობის საქმეში მოღვაწე რიგი უწყებების მიმართ, მაგ. სამედიცინო უნივერსიტეტის ფარმაცოგნოზიის, ფარმაცოლოგიის და ფიტოფარმაციის კათედრები, თბილისისა და ბათუმის ბოტანიკურ ბაღებთან არსებული სამკურნალო მცენარეთა საინტროდუქციო სამეცნიერო-კვლევითი სადგურები, სპეციალიზებული მეურნეობები.

ზემოაღნიშნულთან დაკავშირებით უნდა ითქვას, რომ საჭიროა ძველი და ახალი გამოცდილების რაციონალური შეჯერება, რათა ეს პერსპექტიული ფარმაცევტული დარგი უფრო მყარად ჩადგეს ქვეყნის სამსახურში. საქართველოს საბედნიეროდ გააჩნია ფარმაცევტული წარმოების სფეროში ბრწყინვალე ინტელექტუალური პოტენციალი, რომელსაც სერიოზული სახელმწიფო მხარდაჭერა და ინვესტიციები ესაჭიროება. ოფიციალური სტატისტიკით, სამკურნალო მცენარეული ნედლეულის ექსპორტით ევროპულ ბაზარზე ლიდერობს გერმანია, იგივე შეიძლება ითქვას ბულგარეთზე. მესამე ადგილზეა პოლონეთი.

მაგრამ ვფიქრობთ, თუკი ფარმაცევტულ სფეროში მოხდება მეცნიერების, განათლებისა და წარმოების მჭიდრო ინტეგრაცია, ენდემური სამკურნალო ფლორის რესურსების ეფექტიანი გამოყენება და სამამულო ფიტოპრეპარატების წარმოების გაზრდა, შედარებით იაფი და იმპორტშემცველი სამკურნალო საშუალებების წარმოება, ხოლო პერსპექტივაში ორიგინალური „ბრენდების“ შექმნა, მაშინ ნამდვილად წარმოჩინდება ადგილობრივი სამკურნალო მცენარეული ნედლეული როგორც ფარმაცევტული ბიზნესის პერსპექტიული სეგმენტი.

ზემოაღნიშნულთან ერთად, ადგილობრივი სამამულო მენარმეობის, ფარმაცევტული ბიზნესის განსავითარებლად, თუკი დაგვჭირდა, აუცილებელია გატარდეს დასაბუთებული პროტექციონისტული პოლიტიკა (იგულისხმება ტარიფების, ფისაკლური ტარიფების, პროტექციონისტული ტარიფების, კვოტების, არასათარიფო ბარიერებისა და ა.შ. მოხერხებულად და ეფექტიანად გამოყენება),

რაც საქართველოში დამოუკიდებელი ეკონომიკური სუბიექტების რაოდენობისა და სამეურნეო აქტიურობის ზრდის საწინდარია.

ამრიგად, საქართველოში ფარმაცევტული ბიზნესის განვითარების საქმეში გადამწყვეტი როლი უცხოურ ინვეს-

ტიციებთან ერთად ადგილობრივმა ინვესტიციებმა უნდა შეასრულოს ძირითადად მდიდარი, ადგილობრივი სახელმწიფო ბაზის მეშვეობით, სახელმწიფო რეგულირების იმგვარი მექანიზმების შექმნით, რომელიც უზრუნველყოფს ინოვაციური, უპირატესად სამამულო ფარმაცევტული ბიზნესის აღორძინებას. ყოველივე ეს შესაძლებელს გახდის ფარმაცევტული საწარმოო ბაზის მოდერნიზაციის გზით მკვეთრად ამაღლდეს ქართული ფარმაცევტული ნაწარმის კონკურენტუნარიანობა.

3.4 საინვესტიციო მიმზიდველობაზე მოქმედი ფაქტორები და ბიზნესგარემოს გაუმჯობესების გზები

საინვესტიციო მიმზიდველობა საკმაოდ სუბიექტური ცნებაა. ამიტომ აუცილებელია ვიცოდეთ, როგორი ფაქტორები, რანაირი საინვესტიციო გარემო ხდის ქვეყანას მიმზიდველად ინვესტირებისათვის.

რატომ უნდა გავხადოთ საქართველო ინვესტირებისათვის ყველაზე მიმზიდველ ქვეყნად?

ჯერ ერთი, იმიტომ, რომ თუ გვინდა ქვეყანა წინ წავიდეს, განვითარდეს, აუცილებელია იგი გახდეს მიმზიდველი, უწინარეს ყოვლისა ინვესტირებისათვის, ბიზნესის კეთებისათვის. და ეს ყველაფერი უნდა მოხდეს უმოკლეს დროში, რადგან დროის ფაქტორი ამ შემთხვევაში გადამწყვეტ როლს ასრულებს. ხშირად ამბობენ, რომ იბერია ერთ დროს გაბრწყინდებოდა, მაგრამ ამას შეიძლება ათასი, ორი ათასი წელი დასჭირდეს. სწორედ ამიტომ საჭიროა ქვეყნის სწრაფი განვითარება. სხვა გზა სწრაფცვალებად კონკურენტულ სამყაროში უბრალოდ არა გვაქვს;

მეორე, ბიზნესისათვის, ინვესტირებისათვის მიმზიდველი გარემო ზოგადად რომ ვთქვათ, ნიშნავს იმას, რომ ეკონომიკა ვითარდება სწრაფად, სამუშაო ადგილები იქმნება, უპირველეს ყოვლისა, კერძო სექტორში, ანუ ბიზნესში და

არა სახელმწიფო სექტორში.სამუშაო ადგილების მატება სა-
ხელმწიფო სექტორში, რასაც ხშირ შემთხვევაში საქართვე-
ლოში, სამწუხაროდ, ადგილი აქვს, ეკონომიკის გაჩერებას
უფრო ნიშნავს, ვიდრე მის სწრაფ განვითარებას. ფაქტიუ-
რად, ამ სექტორში დასაქმებულები იღებენ შემოსავალს სა-
ხით ფულს, რომელიც ეფექტიანად მომუშავე ეკონომიკის,
ბიზნესის სექტორში დასაქმებულების საშემოსავლო, მოგე-
ბის და სხვ. გადასახადებიდან მიიღება.სხვანაირად რომ
ვთქვათ სამუშაო ადგილების ზრდა ბიზნეს სექტორში უფრო
სწრაფად უნდა ხდებოდეს, ვიდრე საქსელმწიფო სექტორში;

მესამე, საქართველო ინვესტირებისათვის ყველაზე მიმ-
ზიდველ ქვეყნად იმიტომ უნდა გახდეს, რომ ჩვენ ვართ ლა-
რიბი ქვეყანა.სიღარიბის გამო არ იქმნება კაპიტალი, რომე-
ლიც საკმარისი იქნება საინვესტიციო საქმიანობისათ-
ვის.მოსახლეობის არსებული შემოსავლები კი თითქმის
მთლიანად იხარჯება მიმდინარე საჭიროებებზე. ასეა ქარ-
თული ოჯახების აბსოლუტური უმრავლესობა. ყოველთვიუ-
რი შემოსავლები სხვადასხვა ფორმით (ხელფასები,შემოსავ-
ლები გაქირავებიდან, იჯარიდან და ა.ს.), რასაც თვიდან
თვემდე შოულობენ, თითქმის მთლიანად იხარჯება და ვერ
ხერხდება რაღაც ნაწილის გადადება, დაზოგვა მომავლის-
თვის. არადა ეკონომიკა იზრდება და ვითარდება მხოლოდ
მაშინ, როდესაც ადამიანები ახერხებენ დანაზოგების გაკე-
თებას და ეს დანაზოგები გარდაიქმნება ინვესტიციებად.
ყოველივე ეს ხდება მდიდარ ქვეყნებში. ჩვენ კი რადგან
ვართ ღარიბი ქვეყანა და მოსახლეობის შემოსავლები თავი-
სი ოდენობით ვერ ქმნის საინვესტიციო კლიმატს, ბუნებრი-
ვია ამიტომ შიდა ინვესტიციები ძალიან ცოტაა. იგი საქარ-
თველოში დაახლოებით 3.6 მლრდ.აშშ დოლარამდეა.სასარ-
გებლო წიაღისეულით, ტერიტორიული მდებარეობით თუ
სხვა მაჩვენებლებით საქართველოს მსგავს ისეთ ქვეყანაში,
როგორიც, მაგალითად, შვეიცარიაა, შიდა ინვესტიციები წე-

ლინადში 155 მლრდ აშშ დოლარამდეა. ეს ნიშნავს იმას, რომ შვეიცარიას მეტი რესურსები გააჩნია ეკონომიკის სწრაფი განვითარებისათვის, რაც კარგი ბიზნესგარემოს დამსახურებაა.

გამომდინარე იქიდან, რომ ღარიბი ქვეყანა ვართ, ეკონომიკის სწრაფი განვითარებისათვის საჭიროა სხვა მდიდარ ქვეყნებში უცხო ადამიანების მიერ გაკეთებული დანაზოგები მოვიზიდოთ, მაგალითად, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების სახით. ამ შემთხვევაში ჩვენ როგორც ქვეყანა ვართ კონკურენციაში დედამიწაზე არსებულ სხვა, თუნდაც ჩვენსავე ღარიბ (განსაკუთრებით ამიერკავკასიის პოსტსოციალისტურ) ქვეყნებთან. ე.ი. ქვეყნის სწრაფი განვითარებისათვის გადამწყვეტი ფაქტორი არის დრო: შეგვიძლია განვითარდეთ სწრაფად და გავხდეთ განვითარებული ქვეყანა ცხოვრების იმ დონით როგორიც ჩვენ გვსურს, ან განვითარდეთ იმ ტემპით, როგორიც დღეს არის (2.5%), რაც არაფერს არ ნიშნავს. ამ ტემპით ეკონომიკური ზრდისას საქართველოს დასჭირდება საუკუნე მიაღწიოს ევროპის განვითარებული ქვეყნების დონეს და ადვილი წარმოსადგენია საუკუნის შემდეგ ევროპის ეს ქვეყნები რა დონეზე იქნებიან, მიუხედავად იმისა, რომ მათ დაბალი ეკონომიკური ზრდა აქვთ.

ისმება კითხვა: სად, რა ტიპის ქვეყნებში აინტერესებთ უცხოელ ინვესტორებს ფულის ჩადება? კრიტერიუმი ამისა ბევრია, დაწყებული წმინდა ეკონომიკური პარამეტრებიდან დამთავრებული ბევრი სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორებით, როგორიცაა— სტაბილურობა, მშვიდობა, მიუკერძოებელი სასამართლოების არსებობა, სამართლიანობა და ა.შ. ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მაჩვენებელი, რომელიც კომპლექსურად ზომავს და ადგენს სად არის ინვესტირებისათვის ხელსაყრელი ადგილი, არის გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი (ცხრილი). რაღაცა ფაქტორების მიხედვით

საქართველოს აქვს კარგი მაჩვენებლები, რაზეც ქვემოთ აღ-
ლნიშნავთ, მაგრამ ასევე არის ფაქტორები, სადაც გვაქვს
ცუდი მაჩვენებლები, რომელთა გამოსწორება მოკლე დროში
შეუძლებელია. მაგალითად:

1. **ქართული ბაზრის სიდიდე** საქართველოს მოსახლეო-
ბის სიმცირიდან გამომდინარე (3.7 მლნ.) არის ძალიან პატა-
რა. პოტენციურ ინვესტორს კი ურჩევნია ფული ჩადოს ისეთ
დიდ ქვეყნებში, როგორიც არის ჩინეთი, ბრაზილია, რუსეთი
და ა.შ. , სადაც ცხოვრობს დიდი რაოდენობით მოსახლეობა
და არის პროდუქციის გასაღების დიდი ბაზარი;

2. ქვეყნის დედაქალაქის სიახლოვეს ოკუპანტი ქვეყნის,
რუსეთის შეიარაღებული ძალების ყოფნა, ანუ **რისკფაქტო-
რის არსებობა**. ინვესტორი, რასაკვირველია, ამას ითვალის-
წინებს, რაც აფერხებს ქვეყანაში ინვესტიციების შემოს-
ვლას. ამ ფაქტორის სწრაფად გამოსწორება წარმოუდგენე-
ლია, თუმცა ამ შემთხვევაშიც რაღაც სხვა გამოსავალი უნდა
ვეძებოთ, კერძოდ, იგი ისეთი რამით უნდა დავაბალანსოთ,
რომელიც სხვა ქვეყანას არ ექნება და ამით ინვესტორი და-
ინტერესდეს. მაგალითად, როცა უცხოელი ინვესტორი ფიქ-
რობს ფული ჩადოს, ვთქვათ, პოლონეთში ან საქართველოში,
აკვირდება, რომ პოლონეთში უკეთესი ინფრასტრუქტურაა,
სამუშაო ძალაც უფრო კვალიფიციურია და ბევრი რამით
სჯობია საქართველოს, მაგრამ ამასთანავე აკვირდება იმ
უპირატესობებსაც, რასაც ჩვენი ქვეყანა ფლობს: **უკეთესი
გეოგრაფიული მდებარეობა** (ამ მხრივ საქართველოს შეუძ-
ლია შეასრულოს რეგიონული არამარტო სატრანსპორტო,
არამედ სავაჭრო ჰაბის ფუნქციაც); ნაკლებად კვალიფიციუ-
რი, მაგრამ **იაფი მუშახელი** (ეს რესურსი ინვესტორს , მარ-
თალია, კონკურენტული პროდუქციის საწარმოებლად შეიძ-
ლება ნაკლებად გამოადგეს, მაგრამ მას თუ უზდება ტექნო-
ლოგიურად მარტივი, ყოველდღიური მოხმარების საგნის
წარმოება, შეუძლია რეგიონში დაიმკვიდროს დანახარჯების

მიხედვით ლიდერობის პოზიცია. ამიტომ ნებისმიერ ახალ კონკურენტს ამ სფეროში შემოსვლისას იძულებით მოუწევს წარმოების ყველაზე დაბალი დანახარჯებით წარმართვის მეთოდების მოძიება); შედარებით დაბალი გადასახადები (თუმცა, რამდენად დაბალიც არ უნდა იყოს გადასახადების განაკვეთი, თუ ქვეყანაში არ იქნება სტაბილური საკანონმდებლო და პოლიტიკური გარემო, შეუძლებელი იქნება ვისაუბროთ განვითარებულ და მიმზიდველ გარემოზე) და ბევრი სხვა რამ, რამაც შეიძლება ინვესტორს გადააწყვეტინოს ფული ჩადოს საქართველოში, რადგან: ვთქვათ, მაგალითად, აქ ჩადებული 10 000 აშშ დოლარი რისკის ფასად იძლევა 500 აშშ დოლარით მეტს, ვიდრე დაბალრისკიან პოლონეთში-200 აშშ დოლარს.

მართალია, ზოგიერთ მაჩვენებლებს საქართველო სწრაფად ვერ გაზრდის, უფრო მეტიც, პრაქტიკულად შეიძლება ეს თითქმის შეუძლებელიც აღმოჩნდეს, მაგრამ არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ასევე არის ფაქტორები, რომელთა გამოსწორება მოკლე დროში შესაძლებელია. მაგალითად:

1. ინფრასტრუქტურა, რომელიც წინანდელ ათი წელთან შედარებით უფრო განვითარებულია, შეიძლებოდა ამის მიღწევა, ვთქვათ, 5 წელიწადში;

2. მუშახელის კვალიფიკაცია (საერთოდ, ადამიანისეული კაპიტალის განვითარების ხარისხობრივი დონე). ნებისმიერ ინვესტორს ურჩევნია ფული დააბანდოს ისეთ ქვეყანაში, სადაც სამუშაო ძალა უფრო კვალიფიციურია, კონკურენტუპირატესობის მატარებელია, მისი დაქირავება უფრო იოლია იმ საქმის შესასრულებლად, რა საქმის გაკეთებაც ინვესტორს ადგილზე სურს. ამ მხრივ კი ჩვენში პრობლემებია, თუმცა რაღაც ვადებში გამოსწორებადი და ა.შ.

ზემოაღნიშნული გარემოებებიდან გამომდინარე, ჩვენი საინვესტიციო პოლიტიკა უნდა წარმართოთ იქეთკენ, რომ საინვესტიციო მიმზიდველობისათვის საჭირო გამოსწორე-

ბადი რალაც შემაფერხებელი ფაქტორები გამოვასწოროთ რაც შეიძლება სწრაფად, ხოლო ბუნებრივად არსებული შეზღუდვები, რომელთა გამოსწორება მოკლე დროში შეუძლებელია და დიდ დროს ითხოვს, ნელ-ნელა ვეცადოთ გამოსწორდეს, თუკი ობიექტური გარემოება ამის საშუალებას მოგვცემს. ე.ი. დროის ფაქტორი ამ შემთხვევაში გადამწყვეტ როლს ასრულებს.

კიდევ რა ტიპის რეფორმებია განსახორციელებელი საქართველოში იმისათვის, რომ იგი გახდეს საინვესტიციოდ მიმზიდველი ქვეყანა, ანუ როგორ გავხადოთ საქართველო, ან მისი თითოეული რეგიონი მიმზიდველ ადგილად?:

ჯერ ერთი. ჩვენს მიერ აღებული კურსი დასავლეთისკენ-გავხდეთ ევროკავშირის, ნატოს წევრი-სავსებით სწორია. მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ გადმოვწეროთ ის კანონები, რომლებიც არეგულირებენ ევროპის ეკონომიკას და ამით ვიცხოვრობთ ევროპულად. სინამდვილეში ეს ასე არ არის. ევროზონაში მოქმედი ზოგიერთი კანონი, რომელიც დაკავშირებულია ერთიან ვალუტასთან და ა.შ., ზოგიერთი მათთაგანი სინამდვილეში შემაფერხებელია ეკონომიკური ზრდის თვალსაზრისით. ეს არის ის ეკონომიკური რეგულაციები, რომელიც ევროპამ მიიღო მხოლოდ მას შემდეგ, რაც გახდა მდიდარი ქვეყანა. ამ რეგულაციების (მაგ., ბანკის სიგრძის, სიგანის, დახრილობის და სხვა რეგულაციები) გადმოღება საქართველოს ეკონომიკას არაფერში წაადგება. ამასთან არის ისეთი რეგულაციები, რომელიც სასარგებლოა განვითარებული ეკონომიკისათვის, რაც ქართული განუვითარებელი ეკონომიკისათვის ნაკლებად შედეგიანია. მაგ., საქონლის დანომრვა-ყურებზე ნომრის ჩამოკიდება, რომელიც სათითაოდ ჯდება 10 ლარი, ჩვენი კანონმდებლობის ევროპულთან ჰარმონიზაციის მიზნით გავაკეთეთ, მაგრამ ხარჯი ხარჯად დარჩა და არაფერს არ იძლევა, რადგან ოჯახს ყავს 1 ან 2 საქონელი. ევროზონაში კი ასეთი რეგულაციები გან-

ვითარებული ბაზრის პირობებში გამართლებულია, კომპანიები ხშირად ხორციტ მთელ ევროპას ამარაგებენ და, მაგალითად, ხორციტ მონამვლის შემთხვევაში იდენტიფიცირების, ნაყიდი ხორცის წარმომავლობის დადგენის, მონამვლის მიზეზების აღმოფხვრის საშუალებას იძლევა. ვინაიდან ევროპა დატვირთულია უამრავი ასეთი რეგულაციებით, მისი ეკონომიკა ძალიან ნელა იზრდება, თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ისინი ჩამოიქცნენ. პირიქით, დარჩნენ ისევ მდიდრები, როგორიც იყვნენ. მაგალითად, 2007-2011 წწ. როცა ბრაზილია, ჩინეთი, რუსეთი და სხვა ქვეყნები სწრაფად იზრდებოდნენ (დაახლოებით 8-10 %), ევროზონის ქვეყნებში მხოლოდ 0.2-1.5 %-ნი ზრდა დაფიქსირდა. საქართველო თუ ასეთი ზრდის ტემპით ივლის, ის ისევ იგივე განუვითარებელი დარჩება, როგორიც დღეს არის და ევროპის დონეს 50-100 წლის შემდეგ მიაღწევს. არადა საქართველომ სწორად თუ ხარჯა ფული, თავისუფლად შეუძლია ორნიშნა ციფრებში ეკონომიკურ ზრდას მიაღწიოს (მაგ., 2007 წ. იყო 13 %-ნი ზრდა). ასეთ შემთხვევაში შეგვიძლია ალბანეთს სწრაფად გავასწროთ, 6-7 წწ. თურქეთს, 8-9 წწ. გავხდეთ პოლონეთი, უნგრეთი, ჩეხეთი და ა.შ. ე.ი. მალე შეიძლება საქართველო საცხოვრებლად კარგი ქვეყანა გახდეს, მაგრამ ძალიან მდიდარი არ იყოს;

რა ტიპის რეგულაციები, გამოცდილებები შეიძლება გადმოვიღოთ განვითარებული ევროზონის და სხვა ქვეყნებიდან, რომ ჩვენც შევძლოთ იგივე განვითარების დონეს მივაღწიოთ და გავხდეთ ინვესტირებისათვის საინტერესო ქვეყანა?: ხომ არსებობენ ტერიტორიების, მოსახლეობის, წიაღისეულის მარაგის, წყლის რესურსების და სხვ. მიხედვით ჩვენი მსგავსი ქვეყნები, რომლებიც ჩვენსავით არ ყიდიათ გაზს, ნავთობს, მაგრამ შეძლეს ერთ დროს მიეღწიათ სწრაფი ტემპით განვითარებისათვის და გახდნენ მდიდრები? დიახ არსებობენ. საჭიროა ასეთი განვითარებული ქვეყნების

განვითარების გზების შესწავლა და ადგილობრივი თავისებურებების გათვალისწინებით დანერგვა;

მეორე, ისედაც მცირე ბიუჯეტის პირობებში საჭიროა ნაკლები ეხარჯოთ სახელმწიფო ბიუროკრატიის შენახვაზე და მეტი ფული დავუტოვოთ ეკონომიკას, ბიზნესს, სადაც რეალურად იქმნება პროდუქცია. ასეთ პირობებში საჯარო სამსახურებში დასაქმებულების ზრდა, რასაც დღევანდელ სიტუაციაში ხშირად ადგილი აქვს, სხვა არაფერია, თუ არა წარმოებაში დასაქმებულებისაგან, წარმატებული მენარმეებისაგან ფულის წართმევა საშემოსავლო, მოგების გადასახადების და სხვ. სახით იმათი შესანახად, რომლებიც არაფერ მატერიალურს არ ქმნიან. უფრო კარგი იქნება სახელმწიფო ნაკლებად ჩაერიოს ეკონომიკაში, ბიზნესში, დაუტოვოს ეკონომიკას მეტი ფული თუნდაც გადასახადების შემცირებისა და არა მისი გადიდების გზით. კერძო სექტორი უფრო ეფექტიანად გამოიყენებს ასეთ რესურსებს. სხვანაირად რომ ვთქვათ, რაც უფრო ეფექტურია საბაზრო ინსტიტუტების საქმიანობა, მით უფრო თვითრეგულირებადია ბიზნესი და მთლიანობაში, ეკონომიკა. რაც უფრო ნაკლებია სახელმწიფოს ჩარევის ხარისხი, მით მაღალია ეროვნული ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობა. ამ მხრივ მოგების გადასახადის დაბეგვრის ესტონური მოდელის შემოღებამ საქართველოში შეიძლება მნიშვნელოვანი შედეგები მოგვცეს. ესტონური მოდელი ეს არის მოგების გადავადებული გადასახადი, რომელიც იძლევა საშუალებას, გვექონდეს საუკეთესო საინვესტიციო გარემო, დამატებით თანხა დავუტოვოთ ქვეყანას ბიზნესისათვის, რომელიც მობილიზებული იქნება ისევ ბიზნესში, გამოყენებას ჰპოვებს როგორც შიდა, ისე უცხოური ინვესტირებისთვის. ეს უნიკალური მოდელია რეგიონში, რომელიც ხელს შეუწყობს როგორც ახალი ინვესტიციების მოზიდვას, ასევე შიდა ინვესტიციების ნახალისებას და ბიზნეს გარემოს გაუმჯობესებას;

მესამე, თუ გვინდა გავხდეთ წარმატებული ქვეყანა, საჭიროა ნაკლები ვალები ავილოთ. ამ მხრივ მოცემულ ეტაპზე საგანგაშო მდგომარეობა არა გექვს (მშპ-ს 40-45 % მდეა), მაგრამ ბოლოდროინდელ მზარდ ტენდენციას თუ გავაგრძელებთ, ადვილი შესაძლებელია ევრო ზონის სტანდარტებს (მშპ-ს 60 %) დავუახლოვდეთ;

მეოთხე, ქვეყნის საინვესტიციო მიმზიდველობას ასევე გაზრდის მიმოქცევაში სანდო ფულის არსებობა. ის ფაქტი, რომ დეპოზიტებში, სესხებში, ბინების, მანქანების ყიდვა-გაყიდვისას და ა.შ. აშშ დოლარი გვხვდება სხვა არაფერია, თუ არა ლარისადმი უნდობლობა. თუ ჩვენ არ ვენდობით ლარს, მაშინ რატომ არის აუცილებელი, რომ უცხოელი ინვესტორი ენდოს მას. ინვესტორს ინვესტირებისას სახელმწიფო ავალდებულებს ოპერაციები აწარმოოს ლარებში. შემდეგ იგი განახორციელებს ტრანზაქციებს, ლარებს ისევ ახურდავენ და ყიდულობს დოლარს, ევროს ან სხვა ვალუტას. ამის შემდეგ იგი ან მოიგებს ან წააგებს, რაც გადამწყვეტია მისი შემდგომი საქმიანობის გასაგრძელებლად. ამ ტრანზაქციებში, ვფიქრობთ, ძირითადად იგებენ საფინანსო ინსტიტუტები, ხოლო ინვესტორები უფრო მეტად ზარალდებიან. გამოსავალი აქიდან ალბათ შეიძლება იყოს თავისუფალი სავალუტო რეჟიმის არსებობა, როცა შესაძლებელი გახდება იმ ვალუტის გამოყენება, რომელიც უფრო მოსწონთ და ენდობიან;

მეხუთე, მნიშვნელოვანი რეზერვი ქვეყნის საინვესტიციო მიმზიდველობის გასაზრდელად, სწრაფი განვითარებისათვის არის ჯერ კიდევ სახელმწიფოს ხელში არსებული ქონების (მიწა, უძრავი ქონება და ა.შ.) პრივატიზაცია. ეს ქონება, გარდა სტრატეგიული ობიექტებისა, აუცილებელია გადავიდეს კერძოს ხელში. მათ პატრონი უნდა გამოუჩნდეს, რაც სტიმული იქნება ეკონომიკის, ეროვნული ბიზნესის შემდგომი განვითარებისათვის;

მეექვსე, ბიზნესგარემოს გაუმჯობესებას ასევე შეუწყობს ხელს ეკონომიკის დეკრიმინალიზაცია. მცირეოდენი ფინანსური დანაშაულისთვის ადამიანები ციხეში ნაკლებად უნდა ხვდებოდნენ. ამ მხრივ შიში ინვესტორების მხრიდან ჯერ კიდევ არსებობს. მაგრამ მთლად უინტერესო არ იქნება ჩინური გამოცდილების გაზიარება, სადაც შემოსავლების დამალვა სიკვდილითაც კი ისჯება. ეტყობა, ჩინეთის ეკონომიკურ წარმატებებში, სახელმწიფოს გაძლიერებაში ამ ფაქტორს არანაკლები წვლილი მიუძღვის;

მეშვიდე, ქვეყნის წინსვლისათვის აუცილებელია არსებობდეს სოციალური დახმარების ეფექტიანი სისტემა. ზოგადად საყოველთაო მიდგომები ვერ ამართლებს. საყოველთაო დაზღვევა თითქმის იმის ანალოგიურია, რომ , მაგალითად, საზოგადოებრივი კვების ობიექტებში შეუშვა მოსახლეობა და უთხრა ყველაფერი გადახდილიაო. ბუნებრივია, ამ შემთხვევაში თითოეული მათგანი აიღებს იმაზე მეტ საკვებს, ვიდრე აიღებდა თვითონ რომ გადაეხადა. და თუ ეს ასე არ არის, მაშინ რატომ არ დავინყეთ უფასო საყოველთაო კვებით-პროდუქტების მომარაგებით?, ჯანმრთელობის დაცვამდე ხალხს უფრო საკვები არ სჭირდება?. სინამდვილეში საყოველთაო დაზღვევა უფრო მაშინ არის გამართლებული, როცა სახელმწიფო დაეხმარება იმათ, ვისაც ეს რეალურად სჭირდება და არა იმას, ვისაც ფიზიკურად შრომა უძლია, მაგრამ სოციალური დახმარების იმედით მთელი თვის განმავლობაში არაფერს აკეთებს. თუ ეს სისტემა შეიცვლება დავზოგავთ მეტ ფულს და გაცილებით მეტად დავეხმარებით იმათ, ვისაც უფრო უჭირს (არანაკლებ ეფექტიანი იქნება ფულის დაზოგვა ისეთ ღონისძიებებში, როგორიცაა თბილისობა, ცნობილი უცხოელი არტისტების ჩამოყვანა საქართველოში, მაშინ როცა მათზე ნაკლები ხელოვანები, მუსიკოსები ადგილზე არ არიან). ე.ი. სოციალური დახმარების ეფექტიანი სისტემაზე მსჯელობისას არ უნდა დაგვაკინ-

ყდეს, რომ აუცილებელია არსებობდეს მინიმალური უსაფრთხოების ბაღე გაჭირვებული ადამიანებისათვის და არ ვეხმარებოდეთ იმათ, ვისაც ეს ნამდვილად არ სჭირდება;

მერვე, ვინაიდან ქვეყნის საინვესტიციო მიმზიდველობის გასაზრდელად მნიშვნელოვანი ფაქტორია მუშაკის კვალიფიკაციის დონე, ბუნებრივია რამხელა მნიშვნელობა აქვს განათლების რფორმას. პრობლემა იმაშია რომ არ არის ნამდვილი კონკურენცია ამ სფეროში. არადა კონკურენცია საბაზრო ეკოომიკის პირობებში ყველა მიმართულებით უნდა არსებობდეს. ფაქტიურად კონკურენცია არსებობს კერძო და საჯარო სკოლებს, სასწავლებლებს, ინსტიტუტებს შორის, მაშინ როცა კონკურენცია სინამდვილეში უნდა იყოს სახელმძღვანელოებს, მასწავლებლებს, სასწავლო პროგრამებს, სწავლების მიდგომებსა და მეთოდებს შორის. სამუხაროდ ასეთი კონკურენცია ჩვენთან არ არის ამ სფეროში სახლმწიფო რეგულაციების სიჭარბის გამო. ფაქტიურად განათლების სისტემა ნააგავს საბჭოთა სისტემას ოდნავი ცვლილებებით. სკოლებში და სხვა საგანმანათლებლო დაწესებულებებში მსჯელობაა იგივე პრობლემებზე, რაც იყო სსრკ-ის დროს. ეს იმაზე მიუთითებს, რომ განათლებაზე დახარჯული ფულით ვერ ვაღწევთ იმ მიზანს, რა მიზანსაც ვისახავდით. საშუალო განათლება ნაკლებად უშვებს სკოლიდან გონებაგახსნილ, ახალი კრიტიკული, კრეატიული აზროვნებისუნარიან ახალგაზრდებს. უმაღლესი განათლების სისტემაც ნაკლებად ამზადებს კადრებს, რომლებიც აღჭურვილნი არიან ისეთი ცოდნითა და უნარებით, რომელიც მათ საშუალებას მისცემს საზოგადოებაში იარსებონ, იყვნენ კონკურენტუნარიანობის მატარებელი მუშაკები, დასაქმდნენ თავისუფლად. ასეთი კადრები კი ნაკლებად შექმნის ახალს, ხოლო ვინც არ ქმნის რაიმე ახალს, ის მხოლოდ სხვის მიერ შექმნილს იმეორებს და/ან მოიხმარს.[5.გვ.9.]. ყოველივე ამის გამო ჩვენ ვამდიდრებთ იმ „სხვას“, ამით, ნებისთ თუ უნებლიედ ხელს ვუწყობთ ჩვენი ქვეყნის სულ უფრო ჩამორჩენას

და გაღარიბებას. როგორც დიდი ილია ჭავჭავაძე თავის დროზე აღნიშნავდა, „ქვეყანა იმით კი არ არის უბედური, რომ ღარიბია, არამედ იმით, რომ მცოდნე, გონებაგახსნილი, გულანთებული კაცები არ ყავს“. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, მხოლოდ შემოქმედ, მცოდნე, არატრადიციულ, არასტანდარტულ, ახლებური აზროვნების, უფრო სწორად კრეატიული კონკურენტუნარიანი ცოდნის მატარებელ მუშაკს შეუძლია უშუალოდ შექმნას ახალი, სხვისგან განსხვავებული პროდუქტი [6.გვ.18.].

ასეთი დონის კონკურენტუნარიანი ცოდნა განსაკუთრებით საჭიროა საინვესტიციო პოლიტიკის შემუშავებისას, მაშინ, როცა საკითხი ინვესტიციების მიმართულებების განსაზღვრას ეხება, რა დონეზეც არ უნდა ხდებოდეს გადანყვეტილების მიღება. ყოველგვარი ინვესტიცია როგორ შეიძლება ეკონომიკური და სოციალური შედეგების მომტანი იყოს; ინვესტირებისას გამორიცხული არ არის სერიოზული ხარვეზებიც. ფირმამ (თუ პიროვნებამ), სახელმწიფო დაწესებულებამ ინვესტიციების მიმართულებების განსაზღვრისას შეიძლება გამოუსწორებელი შეცდომა დაუშვას, მაგალითად, დააფინანსოს ისეთი უპერსპექტივო ტექნოლოგია (თუნდაც ისეთი, რომელიც შეიძლება ეკონომიკურად არ იყოს ნამგებიანი, მაგრამ სოციალური შედეგიანობის - ეკოლოგიური, უსაფრთხოების თვალსაზრისით - იმიჯის შემლახველი) და ა.შ., საქმიანობა, რომელიც მოგების მატების ნაცვლად ინვესტორს გააკოტრებს, იმიჯს დაუკარგავს. ყოველივე ამის მიზეზია გადანყვეტილების მიმღების არაკომპეტენტურობა, ან არასწორი ინფორმაცია ეკონომიკის, დარგის თუ კონკრეტულად ამა თუ იმ საქმიანობის შესახებ, მაგ., ტექნოლოგიის ნამდვილ სარგებლიანობაზე, ალტერნატიულ შესაძლებლობებზე. სხვანაირად რომ ვთქვათ, მას არ აღმოაჩნდა ადამიანისეული კაპიტალისათვის აუცილებელი ცოდნა და უნარი, რომელიც საჭიროა კომპეტენტური გადანყვე-

ტილების მისაღებად. შეცდომით გაცემული ინვესტიციები კი სოციალურ-ეკონომიკური მომგებიანობის სანიშნავადმდე-
გო მოვლენაა, ეს ფაქტობრივად რესურსების უზარო ხარ-
ჯვაა. ასე, რომ საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამის
მეცნიერულ-ტექნიკურ ცოდნას-ახალ ტექნოლოგიებზე, სა-
მეურნეო კონიუნქტურის პერსპექტივებზე, მოთხოვნის მო-
მავალ ცვლილებებზე და ა.შ., უდიდესი მნიშვნელობა აქვს
ეკონომიკური ზრდის და მოსახლეობის კეთილდღეობის
ამაღლების უზრუნველყოფისათვის. ეს ეხება როგორც უშუ-
ალოდ კომპანიის ხელმძღვანელობას, ასევე მასში მომუშავე
მთელ პერსონალს: რაც უფრო კვალიფიციური და ახალი
ტექნიკის ათვისებისათვის მომზადებული, კომპეტენტური
სამუშაო ძალა იქნება მოზიდული ფირმაში, მით უფრო გა-
რანტირებული და მყარი იქნება: სიახლეების სწორად (შედე-
გიანად) კრეატიულად გამოყენება და არა სხვის მიერ უკვე
შექმნილის ავტომატურად გადმოღება, მექანიკურად განმე-
ორება; შრომის მწარმოებლურობის ზრდა და წარმოებული
პროდუქციის მაღალი ხარისხი, შესაბამისად, ფირმის და
ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა, ეკონომიკური წარმატებე-
ბი, იმიჯი[7.გვ.37-38.]. ამრიგად, სწრაფცვალებად კონკურენ-
ციის პირობებში ქვეყანა რომ ვაქციოთ ინვესტირებისათვის
მიმზიდველად და მან უშუალოდ მოახდინოს ეროვნული ბიზ-
ნესის განვითარება , აუცილებელია შეიქმნას ინოვაციური,
კრეატიული ატმოსფერო უწყვეტი განათლების სისტემის
დასაწერგად, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს საგანმანათ-
ლებლო დაწესებულებებში მიღებული ცოდნის მეცნიერულ-
ტექნიკური პროგრესის ტემპის კვალდაკვალ გამუდმებით
განახლება, ქვეყანაში განათლების საერთო დონის ამაღლე-
ბა. ყოველივე ამისათვის საჭიროა ბევრი კერძო ინიციატივე-
ბი, ნაკლები რეგულაციები სახელმწიფოს მხრიდან და ფი-
ნანსების სწორი მიმართულებით, მიზნობრივი ხარჯვა. ე.ი.
საბოლოო ჯამში, განათლების სფეროში მიმდინარე რეფორ-

მის მიზანია განათლება როგორც ბიზნესი ნაკლებად პრიორიტეტული იყოს და იგი უფრო მეტად გახდეს საზოგადოებრივი სიკეთე.

ამრიგად, ქვეყნის სწრაფი ტემპით განვითარებისათვის, საინვესტიციო მიმზიდველობისათვის მართალია, არის ობიექტური შემაფერხებელი ფაქტორები, რომლის გამოსწორება მოკლე დროში პრაქტიკულად არ შეიძლება, ან თითქმის შეუძლებელია. მაგრამ არის ისეთი ფაქტორებიც, რომლებიც მოკლე დროში შესაძლებელს გახდის მოვიზიდოთ მეტი ინვესტიციები და მივაღწიოთ ორნიშნა ციფროვან ეკონომიკურ ზრდას: დაბალი საგადასახადო წნეხი, საინტერესო გეოგრაფიული მდებარეობა, თავისუფალი ვაჭრობა-თურქეთთან, ევროპასთან(ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება DCFTA-ის ამოქმედებით, საქართველოში წარმოებულ საქონელსა და მომსახურებას, გარკვეული პირობების დაკმაყოფილების შემთხვევაში, გაეხსნება მსოფლიოს უმსხვილესი ბაზარი, რომელიც ამ ეტაპზე აერთიანებს 28 ქვეყანას და 500 მილიონზე მეტ მომხმარებელს. საქონლისა და მომსახურების თავისუფალი გადაადგილება ხელს შეუწყობს საქართველოს საექსპორტო პოტენციალის ზრდას. საქართველო გახდება მიმზიდველი ქვეყანა ინვესტორებისათვის, რაც გამოიწვევს ქვეყანაში საინვესტიციო ნაკადების ზრდას და ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას. გარდა ამისა, DCFTA-ის ამოქმედება ხელს შეუწყობს ახალი სანარმოებისა და საექსპორტო პროდუქციის გაჩენას, ქართველი მომხმარებლისთვის უსაფრთხო და უვნებელი პროდუქტის მიწოდებას, სახელმწიფო ადმინისტრირების ორგანოების განვითარებას ევროპული საუკეთესო პრაქტიკის შესაბამისად. აღნიშნული, საბოლოო ჯამში პოზიტიურად აისახება ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდასა და განვითარებაზე), ყოფილ სსრ კავშირის ქვეყნებთან, განსაკუთრებით მრავალრიცხოვანი მოსახლეობით ცნობილ დიდ ქვეყანა-ჩინეთთან, რაც კიდევ უფრო საინტე-

რესოსა და მიმზიდველ ქვეყანად გახდის საქართველოს მსოფლიოში.

რაც შეეხება მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში არსებულ პრობლემებს, მათი ზეგავლენა ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკაზე, ინვესტიციების მოზიდვაზე, რასკვირველია, იქნება, მაგრამ ეს გავლენა შეიძლება იყოს მინიმალური, ხელისუფლების სწორი რეფორმების შედეგად. თუ რომელიმე რეგიონში კრიზისია, ბუნებრივია, მას რაღაც უარყოფითი გავლენა ექნება, მაგრამ იგი ასევე ქმნის ახალ შესაძლებლობებს, რომელსაც ნებისმიერი სახელმწიფო და, მათ შორის, საქართველოც უნდა იყენებდეს. მაგ., თუ კრიზისის გამო რომელიმე ქვეყანაში არ შედის თავისუფალი კაპიტალი-ინვესტიციები, მაშინ სწორი საინვესტიციო პოლიტიკით იგი შეიძლება ჩვენს ქვეყანაში გადმოვამისამართოთ და ამით შევქმნათ მეტი რეზერვები ბიზნესის განსავითარებლად, ბიზნესგარემოს გასაუმჯობესებლად.

ინვესტიციები ყოველთვის იყო და არის მსოფლიოს ნებისმიერი ქვეყნის, მითუმეტეს ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის, განსაკუთრებით პოსტსაბჭოური ქვეყნების განვითარების ერთ-ერთი მამოძრავებელი ბერკეტი. ის მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყნებისათვის განვითარების სასურველი პარამეტრების მოკლე დროში უზრუნველყოფის მხრივ. დიდია მისი როლი როგორც ეროვნული ისე გლობალური ბიზნესის განვითარებაში. ამ საკითხების სოციალურ-ეკონომიკურ ასპექტში კვლევის შედეგად ნაშრომში გაკეთებულია დასკვნები და მოცემულია რეკომენდაციები. კერძოდ:

1. გაკეთებულია დასკვნა, რომ ცივილიზებული საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ინვესტიციების სოციალურ-ეკონომიკური არსი მდგომარეობს არა მხოლოდ მის მომგებიანობაში, არამედ ამასთან ერთად, მის სოციალურ ორიენტაციაში. გამომდინარე აქედან მოცემულია ინვესტიციების მიზნობრიობის ახლებური ხედვა, კერძოდ, დასმულია წინადადება იმის შესახებ, რომ ქვეყანაში, მათ შორის რეგონში ინვესტიციების შემოსვლამდე (საინვესტიციო გადანყვებითების მიღებამდე), პირველ რიგში, აუცილებელია გაირკვეს რა ოდენობის ინვესტიცია სჭირდება ქვეყანას, ვისი ფული შემოდის, სად დაიხარჯება იგი, რამდენად მომგებიანია ქვეყნისთვის, მისი მოსახლეობისათვის, ასევე რა სარგებლობა მოაქვს მას ინვესტიციისთვის და ყოველივე ეს როგორ აისახება საინვესტიციო პოლიტიკის შემუშავებისას;

2. მოცემულია საინვესტიციო გარემოზე მოქმედი ფაქტორების ახლებური ხედვა. ამ ფაქტორების დიალექტიკურ, ურთიერთგანპირობებულობაში, სოციალურ-ეკონომიკურ ასპექტში, წარმოების სოციალური მიზნის პოზიციებიდან განხილვით და ანალიზის საფუძველზე გაკეთებულია დასკვნები: ა) ჯანსაღი, საუკეთესო, რაციონალური საინვესტი-

ციო გარემო ინვევს ინვესტიციების მოზიდვას და, შესაბამისად, ეროვნულ ბიზნესის აღორძინება-განვითარებას საზღვარგარეთის პროგრესული ტექნოლოგიების, მენეჯმენტისა და მარკეტინგის თანამედროვე მეთოდების დანერგვის, ექსპორტის ზრდის, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის, საერთაშორისო სამეწარმეო ქსელში და ძირითად ბაზრებში ჩართვის, კონკურენტუნარიანობის ამაღლების და სხვ. გზით; ბ) ინვესტიციები მხოლოდ მაშინ შეასრულებს ეკონომიკის, სამამულო ბიზნესის განმავითარებელ დადებით როლს, როდესაც: ქვეყნის მასშტაბით დამყარდება ოპტიმალური თანაფარდობა უცხოურ და ადგილობრივ ინვესტიციებს შორის (ადგილობრივი ინვესტიციების სასარგებლოდ, თუნდაც ზოგიერთი დარგის იმ სექტორში, სადაც ადგილობრივ ბიზნესს თავად შესწევს უნარი ეფექტიანად იფუნქციონიროს,) და ქვეყანა ძირითადად არ იქნება დამოკიდებული უცხოურ კაპიტალზე; შესაბამისად, უზრუნველყოფილი იქნება მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესება, ამაღლება და რიგი სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრა; საინვესტიციო პროცესში მონაწილე ყველა მხარე ინვესტორებიც, ეროვნული ბიზნესიც და საზოგადოებაც-დარჩება მოგებული; გ) წარმოჩენილია უცხოური ინვესტიციების მნიშვნელოვანი როლი ეროვნული ბიზნესის განვითარებაში. გაანალიზებულია საინვესტიციო გარემო, მასზე მოქმედი ფაქტორები საქართველოში და დასაბუთებულია ავტორისეული მოსაზრებები და პრაქტიკული წინადადებები ქვეყანაში უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის სტიმულირებისათვის;

3. გაანალიზებულია აჭარის ა.რ. არსებული ინვესტიციების სტრუქტურა, დინამიკა დარგებისა და წყაროების მიხედვით და მათი ზეგავლენა ბიზნესგარემოზე; შესწავლილია საინვესტიციო, ბიზნეს გარემოში არსებული პრობლემები და დასახულია მათი გადაჭრის გზები; გამოვლენილია დარგები,

რომლებიც პირველ რიგში საჭიროებენ ინვესტიციების მოზიდვას;

4. შესწავლილია საინვესტიციო, ბიზნეს გარემოს ფორმირებისა და განვითარების ტენდენციები აჭარაში, საინვესტიციო რისკ-ფაქტორები და შემუშავებულია რეკომენდაციები რეგიონის საინვესტიციო, კლიმატის გასაუმჯობესებლად;

5. ინვესტიცია განხილულია არა მხოლოდ რაოდენობრივად, პროცესის, არამედ თვისებრივად, შედეგის თვალსაზრისით, კერძოდ, რა გავლენას ახდენს ის ცხოვრების დონის ამალღებაზე, მოსახლეობის შემოსავლების გადიდებაზე და ა. შ. და თუ ეს ასე არ ხდება, მაშინ ინვესტიცია ვერ ჩაითვლება დადებით მოვლენად, ვერ გახდება ბიზნესის განვითარების წყარო, არ იქნება სოციალურად ორიენტირებული;

6. გაკეთებულია დასკვნა, რომ საინვესტიციო გარემოს, ასევე ინვესტიციური აქტიურობის ფაქტორებზე მსჯელობისას უნდა ამოვიდეთ მოცემული ქვეყნის წარმოების სოციალურ-ეკონომიკური მიზნიდან ინვესტირების პროცესში მონაწილე მხარეების ინტერესების გათვალისწინებით. ინვესტიციური გარემო, ინვესტიციური აქტიურობა და ეკონომიკური ზრდა (განვითარება) განხილულია დიალექტიკურად, ურთიერთგანპირობებულობაში; საუკეთესო, რაციონალური საინვესტიციო გარემო ინვესტიციების (ადგილობრივი, ისე უცხოური) დიდი ოდენობით მოზიდვას, თავის მხრივ, ინვესტიციები (განსაკუთრებით სწორი საინვესტიციო პოლიტიკა, რომელიც სახელმწიფოს ანტიციკლური პოლიტიკის ნაწილია) ასრულებს კატალიზატორის როლს ეკონომიკური ზრდისათვის, განვითარებისათვის (ქვეყანას არ ექნება მომავალი, თუ იგი ეკონომიკურად არ იზრდება), ხოლო ეკონომიკური ზრდის, განვითარების მისაღები დონე და მიღწეული მიკრო, მაკროეკონომიკური პირობები აუცილებელი პირობაა ინვესტიციური აქტიურობისათვის. ყოველივე ეს

ხელს უწყობს ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის და, საბოლოო ანგარიშში, მოსახლეობის ცხოვრების დონის, საერთაშორისო ურთიერთობებში ქვეყნის ავტორიტეტის ამაღლებას.

7. შედეგები, რომელიც უცხოურ ინვესტიციებს მოაქვს გარდამავალი და ზოგიერთ ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყნებისათვის, არის საკმაოდ დამაჯერებელი და სარგებელო. იგი, ხელს უწყობს რა სოციალურ ეკონომიკურ განვითარებას, ეფექტიანობის ამაღლებას, ეკონომიკურ ზრდას, რაც გარვეული პერიოდის შემდეგ აისახება მოსახლეობის ცხოვრების დონესა და პირობებზე, ფინანსური რესურსების, მონიანვე ტექნოლოგიებისა და ცოდნა-გამოცდილების სახით უდიდეს შესაძლებლობას აძლევს ქვეყნებს ამოვიდნენ იმ ფინანსური კრიზისებიდან და დაბალ განვითარებული ეკონომიკიდან, რომელშიც ისინი იმყოფებიან. უცხოური ინვესტიციების განმსაზღვრელი ტრადიციული ფაქტორების (მაგ., ეროვნული ბაზრის მასშტაბების და ა.შ.) მნიშვნელობა დღეისათვის, გლობალიზაციის პროცესის განვითარებასთან ერთად, მითუმეტეს მომავალში, კრეატიული ეკონომიკის პირობებში, თანდათან მცირდება. რაც შეეხება რეციფიენტი ქვეყნის ინფრასტრუქტურის განვითარების ხარისხს, სასურველი, მიმზიდველი საინვესტიციო-ბიზნესგარემოს შექმნას და კვალიფიციური სამუშაო ძალის (ადამიანისეული კაპიტალის განვითარების ხარისხის) არსებობას, იგი ისევ არის და მომავალშიც დარჩება უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის განმსაზღვრელ ფაქტორებად, დეტერმინანტებად.

8. თითოეული ინვესტიციის მოტივის, მიზნის და ფორმების, ასევე ბიზნესის ამა თუ იმ სტადიის გათვალისწინებით დასმულია საკითხი იმის შესახებ, რომ სხვადასხვა ინვესტორისადმი სხვადასხვანაირი, დიფერენცირებული მიდგომა და შესაბამისი საინვესტიციო გარემოს შექმნა აუცილებელი; რეციფიენტი ქვეყანაში ინვესტიციების მიზნობრივი განთავსება და მისი შემდგომი სწორად მართვა არამარტო ქვეყნის

საინვესტიციო, ბიზნეს გარემოს, არამედ საერთოდ ეკონომიკის თვისობრივად გაჯანსაღების სანინდარია;

9. საქართველოში მთავარი აქცენტი უნდა კეთდებოდეს და კიდევ უფრო პრიორიტეტული უნდა გახდეს მომავალში არა იმდენად ინვესტიციების მასტიმულირებელი რომელიმე ცალკეული ფორმა, არამედ ქვეყანაში ხელსაყრელი საინვესტიციო კლიმატის ჩამოყალიბება, რომელიც გადამწყვეტია როგორც საკუთარი, ისე უცხოური ინვესტიციური აქტიურობისათვის. რაც უფრო ლიბერალურია საინვესტიციო გარემო რეციპიენტ ქვეყანაში, მით უფრო ძლიერ განვრცობით ეფექტებს წარმოშობს ამ ქვეყანაში შესული პირდაპირი უცხოური კაპიტალი. ასეთი გარემო, როგორც წესი, იზიდავს ბევრად უფრო დინამიურ უცხოურ ინვესტიციებს, რომლებიც ხასიათდება უფრო დიდი, მზარდი მასშტაბების, მონიწივე ტექნოლოგიებისა და უახლესი მენეჯმენტის პრაქტიკის შემომტანი თვისებებით. შეზღუდული საინვესტიციო გარემო კი ხასიათდება რესტრუქციული პირობით და იზიდავს პოტენციაურად ნაკლებად პროდუქტიული, მორალურად მოძველებული ტექნოლოგიებისა და ინერტულ ცოდნაზე დაფუძნებულ კაპიტალს, რითაც მცირდება პოტენციური ეფექტების გავრცელების არეალი;

10. სასურველია სახელმწიფო ნაკლებად ჩაერიოს ეკონომიკაში, ბიზნესში, დაუტოვოს ეკონომიკას მეტი ფული თუნდაც გადასახადების შემცირებისა და არა მისი გადიდების გზით. კერძო სექტორი უფრო ეფექტიანად გამოიყენებს ასეთ რესურსებს. სხვანაირად რომ ვთქვათ, რაც უფრო ეფექტურია საბაზრო ინსტიტუტების საქმიანობა, მით უფრო თვითრეგულირებადია ბიზნესი და მთლიანობაში, ეკონომიკა. რაც უფრო ნაკლებია სახელმწიფოს ჩარევის ხარისხი, მით მაღალია ეროვნული ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობა.

11. ინვესტიციები ხელს უწყობს სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას, ეფექტიანობის ამაღლებას, ეკონომიკურ ზრდას, განსაკუთრებით ტრანსფორმირებადი ღია ეკონომიკის პირობებში, რაც ნელ-ნელა თავის დადებით ზეგავლენას მოახდენს მოსახლეობის ცხოვრების დონესა და ხარისხზე, რომელთა ამაღლების გარეშე არათუ უცხოური, არამედ, საერთოდ ინვესტიციის დადებითი ზეგავლენის, შედეგების შესახებ მსჯელობაც კი შეუძლებელია.

Resume

The Actuality of the topic: Based on the world-wide experience of the transitional and post-soviet union countries, it is clear that investment, more precisely, the attractive investment environment and activity can play a significant role in achieving the desirable parameters of a country's economic development and solving the national socio-economic problems. Although a lot of attention has always been paid to this problem and especially recently published many works, I think it is less likely to have been studied the following issues: the place and role of investment in business development; Vision of investments in the complex of positive and negative impact on local business and business environment; Factors on why Georgia, including Adjara to become the most attractive place for business, investment in the region.

The purpose and main tasks of this research are: new vision of the place and role of investments in the conditions of civilized market economy and based on this to plan the new ways for functioning investment effectively.

To achieve the main purpose of this monography, there is considered to accomplish the following tasks as a result of the research:

- Study of Investment Environment existing in Georgia and analysis of those factors promoting Georgia, especially Adjara to become attractive for business, investors;

- New review of positive and negative results of attraction of foreign investment, new analysis of resistance between investors and recipient, finding out the new ways for a coincidence of their interests.

- Analysis of peculiarities of usage of foreign investments on the example of the Autonomous Republic of Adjara, and to work out some recommendations.

The objective of this work is to provide the theoretical and practical analysis of investment activity, the business environment

existing in Georgia and to determine the role of investment in its improvement on the example of the Autonomous Republic of Adjara, based on this to make some recommendations.

The base for the theoretical and methodological research are the fundamental researches of classical economists, scientists, as well as the works of the modern popular Georgian and foreign scientists.

The informational basics for this research are presented by the national and foreign scientific literature, conference publications, and the data of the National Agency of Statistics and so on.

The main novelties of the monography represent the following:

-- There is well-grounded that in the conditions of civilized market economy, the socio-economic definition of investment, is oriented not only on investment's profitability, but also on its social orientation. This is the case when as a result of business socialization, people are the participants of all these investment processes and not just the viewers;

--The question is raised that for each investor it is necessary to have different approaches towards each of them and it is essential to create a varied corresponding investment environment.

--Recommendations are made about that before investing in the country, firstly, it should be determined: the amount of investment necessary for the country, whose money will be transferred and where, in what prior sectors they will be spent, if they will be profitable for the country and its population, and what benefits it brings to the investor and how all will reflect on forming the investment policy;

-- Conclusions are made: a) A healthy, rational investment environment leads to attracting investments and, consequently, revival of national business; b) Investments will only play a positive role in the economy and national business when the country will have an optimum ratio across foreign and local investments (in favor of local investments) and the country will not depend mainly on foreign capital; Consequently, the improvement of the living

standards of the population will be ensured and solved a number of socio-economic problems; All parties, investors, national businesses and the public, who are involved in the investment process, will be satisfied; c) The role of foreign investments is shown in the development of national business. The investment environment, its influencing factors in Georgia are analyzed and also the author's opinions and practical proposals for the promotion of foreign investments attraction in the country are substantiated;

- There is analyzed the structure of the existing investments, the dynamics by sectors and sources of the Autonomous Republic of Adjara according to its negative and positive impacts on the business in complex;

- The investment risk factors of the Autonomous Republic of Adjara were developed and then some recommendations were worked out for improvement of the region's investment climate;

The practical significance of the work is that the results of the research can be used: by the scientists working on social problems; in the economic profile courses while studying investments, the theoretical and practical aspects of business; when determining the investment strategy by the relevant authorities.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კეინზი ჯ. „ფულის, პროცენტის და დასაქმების საერთო თეორია“ გამომცემლობა „ეკონომიკა“ მოსკოვი 1993 წ. 183 გვ. Кейнс, Дж., „Овщая теория занятости, процента и денег,“ Издат. „Экономика,“ Москва;
2. მაკმილანი. თანამედროვე ეკონომიკური თეორიის ლექსიკონი“, მოსკოვი, 1997 წ., 388 გვ.1997: Макмиллан. Словарь современной экономической теории Москва;
3. მასე პ. „კაპიტალდაბანდების განსაზღვრის ოპტიმალური მეთოდები და კრიტერიუმები“, მოსკოვი, 1971 წ. Массе П., „Критерии и методы оптимального определения капиталовложений,“ Москва;
4. ლ.ქოქიაური „ინვესტიციის ბაზარი: თეორია, პოლიტიკა, პერსპექტივა,“ გამომცემლობა სიახლე, თბილისი 2002წ.
5. საქართველოს ეროვნული საინვესტიციო სააგენტოს შესახებ კანონი, 2003წ.
6. შენგელია რ. ნიკლაური ჟ. შენგელია ნ. „ინვესტიციები და მათი როლი ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყნების განვითარებაში“ გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბ., 2013 წ. 167 გვ.
7. Малашхия Г. Метатеория прибыли (что в самом деле есть и прибыль?) Тб., 2007, 32 ст.
8. ქოქიაური ლ. საინვესტიციო მენეჯმენტი და პოლიტიკა: ორ ტომად. – ტ. 1. თბ. , თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2008, გვ. 96 – 97,109,113.
9. გ. მაღაშხია. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონის შენახვის კანონი – სანარმოთა კრიზისიდან გამოსვლისა და აღმავლობის პირობა. ჟურნალი „ეკონომიკა“, №10-12, 1998, გვ. 42.
10. Nanda, N., Growth effects of FDI: Is greenfield greener? Perspectives on Global Development & Technology, 8(1), pp.26-46,2003
11. Neary, J. Peter. „Trade Costs and Foreign Direct Investment.“ International Review of Economic and Finance, forthcoming. Provides two explanations for how falling trade costs can generate increased FDI, as seen in the data,2008
12. Oman, C.P.. The Perils of Competition for Foreign Direct Investment. In: Inter-American Development Bank and OECD Development Centre, Foreign Direct Investment versus Other Flows to Latin America. Development Centre Seminars, Paris: 63-84.,2001
13. www.procreditbank.ge გადამოწმებულია 01.04.2017 წ

14. გ. შუბლაძე. საბაზრო ეკონომიკის აქტუალური საკითხები. თბ., 2004. 15.Рожков Ю., Терский М., „Инвестиционный потенциал региона и масса регионального инвестиционного риска“, Вестник Хабаровской государственной академии экономики и права, 2001.
16. ცინარიძე რ. „რეგიონული საინვესტიციო პროცესების რეგულირების საფინანსო-ეკონომიკური მექანიზმი“, დისერტაცი, 2012 წ. ჟურნალი „ეკონომიკა“, №7-9, 2014 წ.
17. შენგელია რ., ანანიძე მ., საინვესტიციო გარემო-ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების ფაქტორი. ჟურნალი „ეკონომიკა“, №1, 2017 წ.
18. ჟურნალი „ფორბსი“, 12 იანვარი, 2017 წ.
19. Moran T (1998), „Foreign Direct Investment and Development: The New Policy Agenda for Developing Countries and Economies in Transition“, Institute for International Economies, Washington, DC, 1998. გვ.9.
20. უ. სამადაშვილი. პრივატიზაცია და ინვესტიციები. გაზ. „ფინანსები“, მარტი, 1997 წ., გვ.21-28.
21. გრეგორი მენქიუ, ეკონომიკის პრინციპები, გამომცემლობა „დიოგენე“, თბილისი, 2008წ., გვ.534.
22. ნ. შენგელია-სხირტლაძე. ინვესტიციის სოციალურ-ეკონომიკური არსი და მისი ახლებური გაგება. ჟურნ.„ბიზნესი და კანონმდებლობა“.დეკ.,2010წ.
23. ა. სხირტლაძე, ჟ. ნიკლაური,... ბიზნესი, როგორც სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრის უმთავრესი პირობა, მისი აღრიცხვის, საგადასახადო რეგულირების თავისებურებანი.გამომც. „უნივერსალი“,თბ., 2013 წ.136 გვ.
24. Campos N.F., Kinoshita, Y (2002). „Foreign Direct Investment as Technology Transferred: Some Panel Evidence from the Transition Economies“. გვ.29
25. გ. მალაშხია . მეტაეკონომიკა– ეკონომიკის ფილოსოფია. თბ. , 1995, გვ. 81;
26. Ливенцев Н. Костюнина Г. Международное движение капитализма. М., ИНФРА, 2004, с.52-53.
- 27.Mansfield E., Romero, A (1980), „technology Transfer to Overseas Subsidiaries by 219-based Firms“, Quarterly Jurnal of Economics, December 1980.
28. მაია ლომსაძე-კუჭავა, ხათუნა გიორგაძე მცირე ბიზნესი. თბილისი, 2016 წ.

29. ლ.ქოქიაური „საბირჟო და საინვესტიციო საქმიანობის მნიშვნელობა ფინანსური ბაზრის ფორმირებისათვის, “ გამომცემლობა „ სამთავისი”, თბილისი 1995 წ.
30. ჟურნალი „ეკონომიკა“, №7, 2009. გვ. 222.
31. М.Г. Капустя, Ю.Л. Старостин. Малое предпринимательство, учебник, М., 2007г.
32. www.ZFCorgGeorgia.
33. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემები;
34. <https://ekofact.com/2017/01/23/>.
35. რ.ბასარია, ი.მესხია „გარდამავალი პერიოდის მაკროეკონომიკური პრობლემები.” სტატისტიკის გამომცემლობა, თბილისი 1995 წ.
36. გ.გამსახურდია „საქართველოს საფინანსო პოლიტიკის ძირითადი პრობლემები თანამედროვე ეტაპზე,” გამომცემლობა თსუ, თბილისი 1995წ.
37. ვლ.პაპავა „ ეკონომიკური რეფორმის ძირითადი თავისებურებანი საქართველოში” , ჟურნალი „ეკონომიკა”, №4-6, თბილისი 1995წ.
38. ზ. თეთრუაშვილი „ ინვესტიციური პროცესების რეგიონალური რეგულირება საქართველოში საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პირობებში”, გამომცემლობა „ლოგიქსი”, გორი 1998 წ.
39. ლ.ყორღანაშვილი „საერთაშორისო ბიზნესი”, თბილისი 1998 წ.
40. კ. ხმაღაძე „ უცხოური ინვესტიციების გამოყენების გაუმჯობესების გზები”, შრომების კრებული „ საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისა და ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში”მე-4 ტომი, თბილისი 1999 წ.
41. ნ. ჭითავა „ გარდამავალი პერიოდის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები (ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირება), “ მე-2 ნაწილი, თბილისი 1999 წ.
42. ე. კაკაბაძე „ საქართველოს საინვესტიციო საქმიანობის ანალიზი და წინადადებები მისი სრულყოფის შესახებ “ ჟურნალი მაკრო მიკრო ეკონომიკა”, №6-7, თბილისი 1999 წ.
43. ე. გრეშემი „ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები და ვაჭრობა. ეკონომიკური რეფორმები დღეს”, №1, თბილისი 1999 წ.
44. თ. გამსახურდია „ეკონომიკური პოლიტიკა და საინვესტიციო ურთიერთობების რეგულირების საკითხები”, ნაშრომების კრებული „საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისა და ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში”, მე-4 ტომი, თბილისი 1999 წ.

45. დ. ამაღლობელი „საქართველოს ბიზნეს გარემო და უცხოური ინვესტიციები“, საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი, „ბიულეტენი № 19“, თბილისი 1999 წ.
46. ვლ. პაპავა „საერთაშორისო სავალუტო ფონდი საქართველოში: მიღწევები და შეცდომები,“ გამომცემლობა „კომპანია იმპერიული“, თბილისი 2000 წ.
47. ლ.ქოქიაური „ინვესტიციური საქმიანობის პრობლემები საქართველოში თანამედროვე ეტაპზე,“ თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი 2000 წ.
48. ნ. ჭითანავა „სახელმწიფო რეგიონალური პოლიტიკის ფორმირების თავისებურებები გარდამავალ პერიოდში“, „ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის შრომების კრებული, მე-5 ტომი, თბილისი 2000 წ.
49. ნ. ჭითანავა „გარდამავალი პერიოდის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები“ ნაწილი მე-3, „სეპსკი“, თბილისი 2001 წ.
50. ლ.ქოქიაური „მცირე ბიზნესის საინვესტიციო მხარდაჭერის საკითხებისთვის,“ ჟურნალი სოციალური ეკონომიკა №4, თბილისი 2001 წ.
51. ლ.ქოქიაური „საბირჟო და ინვესტიციური ბაზრების განვითარების პერსპექტივები საქართველოში“, თსუ გამომცემლობა, თბილისი 2001 წ.
52. ა.მუმლაძე „უცხოური ინვესტიციების მოზიდვისა და გამოყენების პრობლემები საქართველოში“, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი 2001 წ.
53. პ. ლეიშვილი „აქტიური საინვესტიციო პოლიტიკისკენ“ ჟურნალი მიკრო მაკრო ეკონომიკა, №7-8, თბილისი 2001 წ.
54. ლ.ჯ. გიტმანი, მ.დ.ჯონკი „ინვესტიციების საფუძვლები“, ლ.ქოქიაურის თარგმნილი, თბილისი 2001 წ.
55. ვლ. პაპავა „საქართველოს საერთაშორისო ეკონომიკური ფუნქცია“ ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა,“ №5, თბილისი 2001 წ.
56. ა.აბრალავა „გზა მაღალტექნოლოგიური ეკონომიკისკენ: ორგანიზაციულ-ეკონომიკურ ურთიერთობათა განვითარება ინოვაციურ სფეროში“, თბილისი 2001 წ.
57. დ.გადელია „რეგიონის ეკონომიკური და ფინანსური პოტენციალი“, თბილისი 2002 წ.
58. ლ.ქოქიაური „ინვესტიციის ბაზარი: თეორია, პოლიტიკა, პერსპექტივა,“ გამომცემლობა სიახლე, თბილისი 2002 წ.
59. ა.აბრალავა „ეროვნული ეკონომიკა და გლობალიზაცია,“ გა-

მომცემლობა „ინოვაცია“, თბილისი 2005 წ.

60. თ. გამსახურდია, ლ. ხურცია „საინვესტიციო პროცესის ეკონომიკური არსის გაგებისთვის“, ჟურნალი „ეკონომიკა“ №3-4, თბილისი 2005 წ.
61. დ. სიხარულიძე „საქართველოს ეკონომიკაში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების განვითარების სტრატეგია“ ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა“, თბილისი 2005 წ.
62. ლ. ქოქიაური, გ. კურტანიძე „საერთაშორისო ინვესტიციები გამოცდილება და პერსპექტივები საქართველოსათვის ბაზრის პირობებში“, ჟურნალი „საქართველოს ეკონომიკა“ №7, თბილისი 2005 წ.
63. ქ. შენგელია „გლობალური ეკონომიკა და საქართველოს საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობა“, ჟურნალი „ეკონომიკა“ №9, თბილისი 2005 წ.
64. გ. ბერეკაციშვილი „უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის სახელმწიფო პოლიტიკა“, ჟურნალი „ეკონომიკა“ №6, თბილისი 2006 წ.
65. გ. ჯოლია „საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობები“, თბილისი 2002 წ.
66. გ. ნიკლაური „უცხოური ინვესტიციების ეფექტიანობის შეფასება“, ჟურნალი სოციალური ეკონომიკა №6, თბილისი 2002 წ.
67. საქართველოს კანონი „საქართველოს ეროვნული საინვესტიციო სააგენტოს შესახებ“, თბილისი 2003 წ.
68. ვლ. ლლონტი „საბაზრო ეკონომიკის ფორმირების მართვა (რეგიონალური ასპექტი)“, ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა“ №6, თბილისი 2003 წ.
69. ნ. გრიგოლია, ნ. ფირცხალავა „ინვესტიციები და საინვესტიციო პოლიტიკის რეგიონალური ასპექტები“, ჟურნალი ეკონომიკა“ №6, თბილისი 2006 წ.
70. ნ. კასრაძე „ინვესტიციების ეკონომიკური ეფექტიანობის მაჩვენებლები და ინვესტიციური პროცესების რეგულირების ინსტრუმენტები“, ჟურნალი „ეკონომიკა“ №6, თბილისი 2006 წ.
71. საქართველოს კანონი „ინვესტიციების სახელმწიფო მხარდაჭერის შესახებ“, თბილისი 2006 წ.
72. ლ. ქოქიაური „საქართველოში საინვესტიციო გარემოს ფორმირების ძირითადი მიმართულებები“, ჟურნალი „ეკონომიკა“ №9-10, თბილისი 2006 წ.
73. ი. ყოლბაია „უცხოური ინვესტიციების სტიმულირების ძირითადი მიმართულებები“, ჟურნალი „ეკონომიკა“ №6, თბილისი 2006 წ.

- თადი მიმართულებები და ფორმები”, ჟურნალი „საქართველოს ეკონომიკა“ №7, თბილისი 2006 წ.
74. ი. ყოლბაია „უცხოური ინვესტიციების გარანტიისა და შეზღუდვის სახელმწიფო სისტემა“, ჟურნალი „საქართველოს ეკონომიკა“ №9, თბილისი 2006წ.
 75. ქ. შენგელია, ქ. კოკაია „საზღვარგარეთის პირდაპირი ინვესტიციები, ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობა და გლობალიზაცია“, ჟურნალი „საქართველოს ეკონომიკა“ №7, თბილისი 2006წ.
 76. ლ. ჩიქავა „ინოვაციური ეკონომიკა“, თბილისი 2006 წ.
 77. ნ. ბებიაშვილი „საინვესტიციო გარემო და პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები საქართველოში“, ჟურნალი „საქართველოს ეკონომიკა“ №3, თბილისი 2008 წ.
 78. ნ. ბებიაშვილი „საინვესტიციო პროექტების შემუშავება და გადაწყვეტილებების მიღება“, ჟურნალი „საქართველოს ეკონომიკა“ №6, თბილისი 2008 წ.
 79. ა. გვარუციძე, ლ. გვაჯაია „უცხოური ინვესტიციების როლი გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნების განვითარებაში“, ჟურნალი „ეკონომიკა“ №1-2, თბილისი 2008 წ.
 80. ნ. კიკნაძე „ინვესტიციების მართვა სამეწარმეო ფირმების ინოვაციურ პროცესებში“, (დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად წარდგენილი დისერტაცია), თბილისი 2008 წ.
 81. ლ. ლალიძე „საქართველოს საინვესტიციო აქტივობის მაკროეკონომიკური ასპექტები“, (დოქტორია აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად წარდგენილი დისერტაცია), თბილისი 2008 წ.
 82. ე. მალლაკელიძე, ვ.მალლაკელიძე „პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ჰიპოთეზები და მოდელების საგარეო ვაჭრობის თეორიაში“, ჟურნალი „ეკონომიკა“ №1-2, თბილისი 2008 წ.
 83. გ. ლავთაძე, ა.იფშირაძე „ინვესტიციური პოლიტიკა, მისი როლი და შემუშავების პრინციპები თანამედროვე ეტაპზე“, ჟურნალი „ეკონომიკური პროფილი“ №4, თბილისი 2008 წ.
 84. ი. შარაშენიძე „სახელმწიფოს როლი საინვესტიციო პოტენციალის ფორმირებაში“, ჟურნალი „ეკონომიკა“ №7, თბილისი 2008 წ.
 85. ა. აბრალავა, ლ. გვაჯაია, რ.ქუთათელაძე „საინოვაციო მენეჯმენტი“, სტუ, თბილისი 2009 წ.
 86. ლ. გვაჯაია „საწარმოთა საინვესტიციო საქმიანობის სახელმწიფო რეგულირების ძირითადი ფორმები“, ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა“ №9, თბილისი 2009 წ.

87. ლ. ქოქიაური „საინვესტიციო პოლიტიკის პრიორიტეტული მიმართულებები საქართველოში“, ჟურნალი „საქართველოს ეკონომიკა“ №6, თბილისი 2009 წ.
88. ს. შალამბერიძე „საინვესტიციო პროცესი ფინანსური მსოფლიო კრიზისის პირობებში“, ჟურნალი „ეკონომიკა“ №8-9, თბილისი 2009 წ.
89. ლ. ხარბედა, მ. გვიჩია „უცხოური ინვესტიციების როლი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში“, ჟურნალი „ეკონომიკა“ №8-9, თბილისი 2009 წ.
90. ე. დათაშვილი, ლ. ქოქიაური „ინტელექტუალური კაპიტალის არსი და განვითარება“, ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა“ №1, თბილისი 2010 წ.
91. ა. სიჭინავა „ინვესტიციები: თეორია, ანალიზი, ორგანიზაცია, მართვა“, თბილისი 2010 წ.
92. რ. ცინარიძე „რეგიონალური საინვესტიციო პოლიტიკის სრულყოფის მიმართულებები თანამედროვე ეტაპზე“, ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“, 2011 წ სექტემბერი
93. ე. ბარათაშვილი, რ. ქუთათელაძე, ლ. გვაჯაია, გ. ყურაშვილი „საინვესტიციო მენეჯმენტი“, თბილისი 2011 წ.
94. ე. ბარათაშვილი, ლ. ბაგრატიონი, თ. კვაბზირიძე, ი. გაბისონია. სახელმწიფო ინვესტიციების ეკონომიკურ-სამართლებრივი რეგულირება, თბ., 2015 წ. 183 გვ.
95. აბრალავა ა. კრიზისი – ინოვაციების შემაფერხებელი და სტიმულატორი. ჟურნ. „ეკონომიკა“, N 1-2, 2011 წ., გვ. 9-15.
96. დიასამიძე მ., ვაშაკიძე ზ., , ვაშაკიძე ა. – ინვესტიციის თანამედროვე თეორიები და თავისებურებები. ჟურნ. „სოციალური ეკონომიკა“, XXI საუკუნის აქტუალური პრობლემები. №5 (35), 2014. გვ. 25-30.
97. ჟურნ. „ეკონომიკა“, N 1; 2; 3-4; 2017 წ.
98. ჟურნ. „ბიზნესი და ეკონომიკა“, N 1; 2; 2016 წ.
99. ჟურნ. „ბიზნეს-ინჟინერინგი“, N 1; 2; 3; 2016 წ.
100. www.investingeorgia.org
101. www.tradingeconomics.com
102. www.hse.ru
103. www.ssa.ge
104. www.europahouse.uz
105. www.unctad.org
106. www.forex.ua
107. www.ebrd.com

ცხრილი №1. საქართველოში უცხოური ინვესტიციების შემოდინება 2005-2016 წწ.
ცხრილის ნუსხა

წელი	სულ	მლნ. აშშ დოლარი			
		I კვ	II კვ	III კვ	IV კვ
2005	449.8	89.4	105.9	75.6	178.9
2006	1 190.4	146	306.9	280.7	456.7
2007	2 014.8	421.4	401.5	489.1	702.9
2008	1 564.0	537.7	605.4	134.7	286.2
2009	658.4	114	177.2	173.2	194
2010	814.5	166.5	208.3	225.6	214.1
2011	1 117.2	209.7	248.3	316.6	342.6
2012	911.6	261.2	217.7	199	233.7
2013	941.9	252.3	207.9	254.8	226.9
2014	1 758.4	309.5	196.2	726	526.7
2015	1 564.5	291.5	462.7	483.2	327.1
2016	1 645.4	388.9	457.7	468.5	330.3

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემები

ცხრილი №2. საქართველოში დასაქმებისა და უმუშევრობის დონე 2005-2015 წწ.

წელი	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
უკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა (სამუშაო ძალა), ათასი კაცი	1917.8	1991.8	1944.9	1959.3	2029.1	2003.9	1991.1	2021.5
დასაქმებული, ათასი კაცი	1601.9	1656.1	1628.1	1664.2	1724	1712.1	1745.2	1779.9
უმუშევარი, ათასი კაცი	315.8	335.6	316.9	295.1	305.1	291.8	246	241.6
უმუშევრობის დონე, პროცენტებში	16.5	16.9	16.3	15.1	15	14.6	12.4	12

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემები

ცხრილი №3. დასაქმებულთა განაწილება ინსტიტუციური სექტორების მიხედვით, 2006-2015 წწ. (ათასი კაცი)

	2006	2008	2009	2012	2013	2014	2015
სულ	1,747.3	1,601.9	1,656.1	1,724.0	1,712.1	1,745.2	1,779.9
სახელმწიფო სექტორი	360.3	275.0	298.3	273.7	247.3	251.2	274.9
არასახელმწიფო სექტორი	1387.0	1326.9	1357.8	1450.4	1464.7	1494.0	1505.0
							%
სულ	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
სახელმწიფო სექტორი	20.6	17.2	18.0	15.9	14.4	14.4	15.4
არასახელმწიფო სექტორი	79.4	82.8	82.0	84.1	85.6	85.6	84.6

ცხრილში მოცემული მაჩვენებლები მიღებულია შინამეურნეობების ინტეგრირებული გამოკვლევებიდან
წყარო: საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემები

ცხრილი № 4. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით 2009-2016 წწ.

(მლნ. აშშ დოლარი)	2009წ	2012წ	2014წ	2015წ	2016წ
ქ. თბილისი	345.13	693.43	1326.94	1234.66	1275.86
აჭარა	99.39	39.11	159.28	204.33	160.98
კახეთი	4.19	15.09	10.53	16.12	0.96
სამცხე-ჯავახეთი	-0.46	21.25	74.04	28.10	50.18
ქვემო ქართლი	49.77	41.65	55.08	21.16	77.48
სამეგრელო-ზემო სვანეთი და გურია	100.36	55.28	93.65	49.82	52.61
იმერეთი, რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	61.06	37.77	26.36	25.70	26.58
შიდა ქართლი და მცხეთა-მთიანეთი	-1.03	7.99	12.54	-15.59	0.71

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემები

ცხრილი №5. კომერციული ბანკების მიერ ეროვნული კალუტით მოზიდული იურიდიული და ფიზიკური პირების დეპოზიტების მოცულობა 2003– 2017 წწ (ათასი ლარი)

	მიმდინარე ანგარიშები	დეპოზიტები მოთხოვნამდე	ვადანი დეპოზიტები	მათ შორის			დეპოზიტები, სულ
				3-6 თვემდე	6-12 თვემდე	1 წელზე მეტი	
დეკემბერი 2003	91,172	11,231	2,624	410	1,092	455	105,027
დეკემბერი 2008	692,072	233,444	297,913	32,886	105,049	62,476	1,223,429
დეკემბერი 2009	796,267	261,114	191,561	35,202	64,227	46,886	1,248,943
დეკემბერი 2012	1,601,840	531,639	573,724	49,168	158,388	187,395	2,707,202
დეკემბერი 2013	2,327,696	690,775	1,035,854	130,812	402,835	299,476	4,054,324
დეკემბერი 2014	2,458,794	776,971	1,593,884	115,338	631,633	518,499	4,829,649
დეკემბერი 2015	2,283,641	855,145	1,466,413	100,118	344,067	796,440	4,605,198
დეკემბერი 2016	2,392,386	1,041,030	1,458,047	91,801	437,162	659,661	4,891,464
იანვარი 2017	2,483,013	1,159,601	1,393,666	105,096	467,447	607,693	5,036,280
თებერვალი 2017	2,481,677	1,090,134	1,482,239	117,624	514,781	590,282	5,054,049

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემები

ცხრილი №6. კომერციული ბანკების მიერ უცხოური ვალუტით მოზიდული იურიდიული და ფიზიკური პირების დეპოზიტების მოცულობა 2003-2017 წწ.

	მიმდინარე ანგარიშები	დეპოზიტები მოთხოვნამდე	ვადიანი დეპოზიტები	მათ შორის					დეპოზიტები სულ
				1 თვემდე	3-6 თვემდე	6-12 თვემდე	1 წელზე მეტი		
დეკემბერი 2003	275,128	85,361	294,458	4,239	34,924	68,970	141,555		
დეკემბერი 2008	554,512	410,677	1,505,543	179,534	162,538	594,863	423,884		
დეკემბერი 2011	857,602	800,065	2,385,923	79,464	216,708	822,291	1,062,310	4,043,590	
დეკემბერი 2012	931,004	981,139	3,258,868	132,283	245,750	1,094,454	1,638,986	5,171,011	
დეკემბერი 2015	2,645,870	2,128,842	5,802,326	174,953	511,980	1,582,528	3,209,951	10,577,038	
დეკემბერი 2016	3,007,461	2,909,875	6,427,243	139,203	474,033	2,386,827	2,947,741	12,344,579	
იანვარი 2017	3,483,655	3,130,061	6,652,289	132,801	463,253	2,623,975	2,945,049	13,266,004	
თებერვალი 2017	3,199,633	3,240,341	6,869,790	129,331	494,625	2,868,717	2,830,490	13,309,764	

წყარო: საქართველოს ეროვნული ბანკის მონაცემები

ცხრილი №7. საქართველოში განხორციელებული ფულადი გზავნილები
თვეების მიხედვით 2005-2016 წწ. ათასი აშშ დოლარი

	2005 წ.	2008 წ.	2012 წ.	2013 წ.	2014 წ.	2015 წ.	2016 წ.
	ჩარიცხვა	ჩარიცხვა	ჩარიცხვა	ჩარიცხვა	ჩარიცხვა	ჩარიცხვა	ჩარიცხვა
სულ	403,134.0	1,002,121.9	1,334,173.9	1,477,019.5	1,440,754.3	1,079,952.1	1,151,236.2
იანვარი	26,030.0	58,478.2	84,423.8	94,160.7	98,401.3	75,450.5	66,555.1
თებერვალი	22,467.0	65,347.6	96,052.3	103,636.6	104,688.0	81,986.5	79,855.7
მარტი	28,882.0	80,376.4	108,095.9	112,721.1	120,549.4	91,953.6	90,721.0
აპრილი	25,080.0	83,539.9	112,633.2	122,355.6	120,501.9	91,090.5	94,771.8
მაისი	25,033.0	80,588.0	116,678.6	114,742.8	126,438.1	97,709.5	92,891.2
ივნისი	25,869.0	84,369.5	107,696.7	121,424.0	126,778.8	100,448.3	100,506.6
ივლისი	32,941.0	97,427.3	117,145.1	136,411.5	136,931.9	91,256.2	100,709.3
აგვისტო	43,381.0	73,762.9	115,964.9	128,954.0	130,112.8	84,437.4	105,811.8
სექტემბერი	44,321.0	86,054.6	115,038.3	131,110.0	132,092.8	88,585.8	100,164.8
ოქტომბერი	38,306.0	92,007.3	115,813.5	132,548.6	123,896.5	89,924.6	102,489.9
ნოემბერი	40,998.0	91,323.7	110,468.6	124,411.2	104,287.8	85,194.2	97,797.9
დეკემბერი	49,826.0	108,846.5	134,163.1	154,543.4	116,075.1	101,915.2	118,961.2

წყარო: საქართველოს ეროვნული ბანკის მონაცემები

ცხრილი №8. კომერციულ ბანკებში საანგარიშო პერიოდში უცხოურ ვალუტაში განთავსებული ვადიანი დეპოზიტების მოცულობა მფლობელთა კატეგორიების მიხედვით 2003-2017წწ. (ათასი ლარი)

	ბანკთაშორისი დეპოზიტები		სხვა კლიენტების დეპოზიტები			
			იურიდიული პირების დეპოზიტები		ფიზიკური პირების* დეპოზიტები	
	რეზიდენტების	არარეზიდენტების	რეზიდენტების	არარეზიდენტების	რეზიდენტების	არარეზიდენტების
2003 დეკემბერი	-	-	28,493	1,760	59,689	996
2004 დეკემბერი	-	-	20,472	-	58,802	1,952
2005 დეკემბერი	89,547	2,008	15,803	-	87,997	1,878
2006 დეკემბერი	46,152	-	9,057	904	124,560	4,379
2007 დეკემბერი	104,955	28,649	41,995	23,332	157,400	4,114
2008 დეკემბერი	142,154	19,591	79,786	2,802	165,743	21,964
2009 დეკემბერი	51,187	23,067	51,151	19,872	189,009	24,934
2010 დეკემბერი	162,740	5,318	93,181	28,133	235,222	43,385
2011 დეკემბერი	369,607	-	205,275	43,038	233,135	94,473
2012 დეკემბერი	455,486	65,796	70,352	7,109	266,023	78,795
2013 დეკემბერი	203,104	18,649	51,577	48,387	295,706	77,057
2014 დეკემბერი	165,726	104,632	130,059	117,150	350,934	120,415
2015 დეკემბერი	509,027	261,015	186,527	64,928	438,577	129,619
2016 დეკემბერი	1,188,797	331,301	175,486	45,803	528,203	148,739
2017 იანვარი	1,457,386	360,168	156,483	515	471,806	97,204
2017 თებერვალი	1,729,223	244,543	84,247	1,956	411,415	124,747

წყარო: საქართველოს ეროვნული ბანკის მონაცემები

ცხრილი №9. კომერციულ ბანკებში საანგარიშო პერიოდში ეროვნულ ვალუტაში განთავსებული ვადიანი დეპოზიტების მოცულობა მფლობელთა კატეგორიების მიხედვით 2003-2017 წწ (ათასი ლარი)

	ბანკათაშორისი დეპოზიტები			სხვა კლიენტების დეპოზიტები		
	რეზიდენტების	არარეზიდენტების	ფიზიკური პირების დეპოზიტები	იურიდიული პირების დეპოზიტები	ფიზიკური პირების* დეპოზიტები	არარეზიდენტების
დეკემბერი 2003	-	-	1,831	-	288	-
დეკემბერი 2004	-	-	5,969	-	1,380	77
დეკემბერი 2005	21,208	-	30,729	-	5,986	20
დეკემბერი 2006	53,390	-	5,256	-	13,059	18
დეკემბერი 2007	125,384	-	51,999	0	27,924	386
დეკემბერი 2008	62,824	-	10,068	-	24,613	114
დეკემბერი 2009	33,658	107	18,774	-	27,183	342
დეკემბერი 2010	482,049	-	16,029	15	39,091	1,788
დეკემბერი 2011	659,306	-	25,135	1,000	39,754	1,583
დეკემბერი 2012	1,108,480	-	54,905	17	63,603	2,254
დეკემბერი 2013	1,256,104	-	45,129	-	78,775	5,084
დეკემბერი 2014	2,328,133	-	127,601	-	91,219	4,133
დეკემბერი 2015	1,603,472	-	47,249	14	110,873	4,929
დეკემბერი 2016	2,048,638	-	57,247	580	135,253	5,416
იანვარი 2017	1,800,520	-	22,004	57,500	121,994	6,443
თებერვალი 2017	1,554,327	8,000	51,054	80,000	119,384	26,616

წყარო: საქართველოს ეროვნული ბანკის წყარო: საქართველოს ეროვნული ბანკის მონაცემები

ცხრილი №10. მსოფლიო ბანკის მონაცემებით საქართველოს რეგიონები, 2017 წლის მდგომარეობით.

№	ქვეყანა	ბიზნესის კუთხის სიმაღლე	ბიზნესის დანების სიმაღლე	შენაშლის ბის წესი თვის მიხედვით	ულტრა- ინტენსი- ვობა	უმაღლესი რეგ-ბა	სესიის აღება	ინტენსი- ვობა ბის დაცვა	გადასახვე- ვის სიმაღლე	სავაჭრო ბაზრის ბაზრის	კონტრაქტების შესრულების უზრუნველყოფა	გადასახვე- ვის სიმაღლე ბის დაცვა
1	ახალი ზელანდია	1	1	1	34	1	1	1	11	55	13	34
2	სინგაპური	2	6	10	10	19	20	1	8	41	2	29
3	დანია	3	24	6	14	12	32	19	7	1	24	8
4	კონ-კონგი, ჩინეთი	4	3	5	3	61	20	3	3	42	21	28
5	კორეის რესპუბ- ლიკა	5	11	31	1	39	44	13	23	32	1	4
6	ნორვეგია	6	21	43	12	14	75	9	26	22	4	6
7	გერმანიის საბუნო	7	16	17	17	47	20	6	10	28	31	13
8	აშშ	8	51	39	36	36	2	41	36	35	20	5
9	შვედეთი	9	15	25	6	10	75	19	28	18	22	19
10	ბელგია	10	4	11	29	48	16	13	9	27	36	32
11	ტაივანი, ჩინეთი	11	19	3	2	17	62	22	30	68	14	22
12	ესტონეთი	12	14	9	38	6	32	53	21	17	11	42
13	ფინეთი	13	28	40	18	20	44	70	13	33	30	1
14	ლატვია	14	22	23	42	23	7	42	15	25	23	44
15	ავსტრალია	15	7	2	41	45	5	63	25	91	3	21
16	საქართველო	16	8	8	39	3	7	7	22	54	16	106
17	გერმანია	17	114	12	5	79	32	53	48	38	17	3
18	ირლანდია	18	10	38	33	41	32	13	5	47	90	17
19	ავსტრია	19	111	49	20	30	62	32	42	1	10	20
20	ისლანდია	20	34	70	9	15	62	22	29	66	32	14

წყარო: www.doingbusiness.org

ცხრილი № 11. საქართველოს რეგიონები მსოფლიო ბანკის მონაცემებით 2016-2017 წწ.

#	საქართველო	2016 წ	2017 წ.	გაუმჯობესება/გაუარესება
1	ბიზნესის კეთების სიმარტივე	23	16	გაუმჯობესდა 7 პუნქტით
2	ბიზნესის დაწყების სიმარტივე	10	8	გაუმჯობესდა 2 პუნქტით
3	მშენებლობის ნებართვის მიღება	9	8	გაუმჯობესდა 1 პუნქტით
4	ელექტროენერგიის მიღება	65	39	გაუმჯობესდა 26 პუნქტით
5	უძრავი ქონების რეგისტრირება	3	3	დარჩა იგივე
6	სესხის აღების სიმარტივე	7	7	დარჩა იგივე
7	ინვესტირება უფლებების დაცვა	22	7	გაუმჯობესდა 15 პუნქტით
8	გადასახადების სიმძიმე/სიმარტივე	35	22	გაუმჯობესდა 13 პუნქტით
9	საგარეო ვაჭრობის სიმარტივე	62	54	გაუმჯობესდა 8 პუნქტით
10	კონტრაქტების შესრულების უზრუნველყოფა	17	16	გაუმჯობესდა 1 პუნქტით
11	გადახდის უუნარობის გადაჭრის მქაზნებები	101	106	გაუარესდა 5 პუნქტით

წყარო : www.doingbusiness.org

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0179, ი. ჯავახიშვილის გამზ. 19, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30

E-mail: universal@internet.ge; universal505@ymail.com